

DÜŞ/DÜŞÜN 33

EVİN BİLİNÇDİŐI

ALBERTO EIGUER

Türkçesi: Perge Akgün

EVIN BIRNÖNDI SIBERTO EICKER

DÜŞ/DÜŞÜN 33

EVİN BİLİNÇDİŞİ

ALBERTO EIGUER

Türkçesi: Perge Akgün

Bağlam Yayınları 377
İnceleme-Araştırma 263
Düş/Düşün Dizisi 33
ISBN 978-605-5809-72-0

Düş/Düşün Dizisi Editörü: Ayça Gürdal Küey

Alberto Eigner
Özgün Adı: L'inconscient de la maison
Evin Bilinçdışı

© Bağlam Yayıncılık
© Dunod, Paris 2004

Birinci Basım: Mart 2013
Kitap Tasarımı: Canan Suner
Kapak Resmi: Room in Brooklyn (1932), Edward Hopper
Baskı: Huzur Ofset
Davutpaşa Cad. Güven Sanayi Sitesi
B Blok 336/1 Topkapı/İstanbul

Yayınevi Sertifika Numarası: 11081
Matbaa Sertifika Numarası: 25116

BAĞLAM YAYINCILIK Ankara Cad. 13/1 34410 Cağaloğlu/İstanbul
Tel: (0212) 513 59 68 / 244 41 60 Tel-Faks: (0212) 243 17 27
Web: www.baglam.com e-mail: baglam@baglam.com

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ	9
1. KISIM	
EVİN BEDENİNE DAİR	
1. Bölüm	
İÇ HABİTAT KAVRAMI	17
Beden Algısından Beden Tasarımı	19
Evin İçe Atılması.....	26
Araştırma Ortamım.....	29
Yankılanmalar	33
Beden ve Grup, Evin Organizatörleri	35
Dışarı ve İçerisi Arasında Ruhsal Bir Deri	38
Bellek	39
Odaların Dağılımı ve Odalar Arası Dolaşım	42
Karmaşıklıklar	46
Ad Koymak ve Etken Olmak	48
İç Habitatın Beş İşlevi Vardır	55
2. Bölüm	
AİLE MAHREMİYETİ ÇEVRESİNDE	59
Ruhsal Sayılan Alanın Genişlemesi	63
Ev Mahremiyetin Ayrıcalıklı Mekânıdır	70
Kaygan Bir Saha.....	73
Kliniğin Tam İçinden	74

Aşına ve Aileselin İnkârı	77
Bölme	79
Sahiplenme	83

3. Bölüm

NESNELER VE MOBİLYALAR.....	85
Ah şu güzel nesnelер!.....	88
Sahip Olmak, Yararlanmak, Sergilemek	91
Büyüden Oyuna Doğru	94
Şekle Sokma ve Eyleme Dökme	97

2. KISIM

YERLEŞME VE BENİMSEME

4. Bölüm

EVİNİ İNŞA ETMEKONARMAK, DEĞİŞTİRMEK.....	101
Sahip Olma Mutluluğu	103
Gayrimenkuller.....	105
Alanı Tava Getirmek.....	107
Tamiratçıların Aurası.....	109

5. Bölüm

MİRAS.....	111
Miras Kalması Soy Zinciri Bağlarını Yeniden Örmektir ..	113
Miras Aktarmaktır.....	115
İnsan Nasıl Kendisi Olduğunu Hisseder	116
Çalışmanın Sonu.....	119

6. Bölüm

TAŞINMAK	121
Bağımlılık Sandığımız Şey Değildir	123
Sınanma	126
Aşırılık ve Düzensizlikler	129
Tozların Havalanması.....	130
Bağlar Olmadan.....	132
Yeninin Tadı.....	134

3.KISIM

AİLE BAĞLARININ İSKELESİNİ KURMAK

7. Bölüm

KONUTUNU KAYBETMEK.....	137
Kenarlar	137
Kendini Onarmak.....	141
Kuruyan Kökler	142
Vivaryum.....	146
Yorumlar	148
Köklerinden kopmanın ötesinde	150
Evini Yeniden Bulmak	151

8. Bölüm

SOY ZİNCİRİ YARALARINI İYİLEŞTİRMEK.....	155
Soybağı ve Evlatlık Bağı, Birbirini Tamamlayan İki Kavram.....	157
Verilen-Bulunan Çocuk	161
Boşanma Sonrası Yeni Aile Kurulması Üzerine.....	166

Evlilik Bağının ve Evlatlık Bağının Yapıbozumu- Yeniden Kurulması	168
Büyük Şef	171
Nihayet birlikte oturmak.....	176
EŞcinsel Ebeveynlik.....	177
Yakınlık soybağına doğru mu gidiliyor?	181
9. Bölüm.....	183
ÇİFT, AŞK VE AŞKSIZLIK	183
Habitat çift mi demektir?.....	187
Nakliyecilerin Şansına	188
"Kendi" EŞyalarını Götmek	190
Yeni Kurulan Çift ya da Yeni Çift	191
Tam Bir Uyum İçinde Olmak, Ütopya Yoksa İdeal mi?...	193
SONUÇ.....	195
El Koymalar.....	196
Birlikte Hareket Etmek İçin Oturmak.....	198
Oynamak	199
KAYNAKÇA	201
DİZİN	205

GİRİŞ

Aile eviyle ilgilenenlerin bu kadar çok olması, evin bizim için rüyaya olanak tanıyan rahat ve güvenli özel bir mekân anlamına gelmesi nedeniyledir... Aile ve ev neredeyse eş anlamlıdır. Ev sözcüğü, “ünlü ev” (illustremaison) ya da “kraliyet sarayı” (maisonroyale) ifadelerinde, üstsoyları da içine alacak şekilde, aileyle eş değerli olarak kullanılmıştır. Ama ev, sayılamayacak kadar çok insan için neredeyse erişilemez bir yer olarak görünmektedir. Derme çatma konutların, sabit bir yeri olmayanların, dışarı atılma, kopuşlar, aile içi kriz, borçlarını ödeyememe sonucu ve başka bölgelerde savaş ya da doğal afetlere bağlı olarak barınaksız kalanların dramlarını aktaran medyada habitat sözcüğünün geçmediği gün yoktur. Kaygı verici bir sorun olan toplu konut sitelerinin durumu, konut yetersizliğini, tek tip, çirkin, kolayca harap olan ve alan ve mahremiyet yokluğu nedeniyle gençlerin terk edip kendilerini sokakta buldukları binaları ön plana çıkarır: buralarda gençlerin boş vakitlerini geçirecekleri ve spor yapabilecekleri ortak kullanım alanları ya da en basitinden, kendileri gibi referans noktası arayışındaki başka gençlerle karşılaşabilecekleri bir mekânları yoktur.

Bu kayıplar ve hayal kırıklıkları bir ıstırap kaynağıdır. Bütün bu zorluklarda ortak bir yoksunluk vardır, o da düşlemlenin, düşünmenin, rüya görmenin olanaksızlığıdır. Çünkü ev rüya görmeye olanak tanır: ev hakkında düşler kurulur; hatta ev rüyanın ve ailenin rüya etkinliğinin koşuludur. Gaston Bachelard *La poétique de l'espace* (Mekânın Poetikası) adlı yapıtında (s. 26) “ev düşlere dalmayı barındırır, rüya göreni korur, ev huzur içinde rüya görmemize olanak tanır” der. Şöyle ekler: “İnsanda derin izler bırakan değerler düşe dalmaya aittir. Hatta düşe dalma kendi kendini değerlendirme ayrıcalığına sahiptir. Kendi varlığından doğrudan yararlanır. Dolayısıyla *düşlere dalmanın yaşandığı mekânlar* da dalınan yeni bir düşte kendini yeniden kurar. Eski evlerin anıları düş gibi yeniden yaşandığı içindir ki, geçmişte oturduğumuz konutlar içimizde sürüp giderler.” Bütün bu konutlar zihnimizde içinde doğduğumuz hakiki, özgün evi canlandırır (s.33). O içimizde yaşar, düşlerimizde tazeler kendini. Ve doğduğumuz evden söz etmek, kökenlerimizden, dünyaya gelişimizden ve atalarımızdan söz etmektir. Temel model ailenin ev modeli olarak kalır.

Evi aileye bağlamak düşüncesinin evin psikolojik perspektifini zenginleştirdiğini düşünüyorum. Aile yaşamı orada serpilir. Hatta bundan böyle aileyi, klasik olarak anılan *soybağı* ve *akrabalık* bağlarına ek olarak, *birlikte oturma* bağlarından da kurulu olarak düşünmeyi öneriyorum. Ev nasıl aynı ailenin pek çok üyesinin oturması için tasarlanıyorsa, ailenin de eve ihtiyacı vardır.

Bu yapıt, bu birlikte oturma bağlarını incelemektedir. Bu amaçla bir kavram, *iç habitat* kavramını geliştirdim. Kendi beden tasarımı ile aile grubu temsilinin sentezi olan iç habitat, oturulabilir alana yerleşmemizi organize eden ruhsal bir temsildir. 2. Bölümde, içinde yaşanan mekâna bırakılan bilinçdışı güçlerle ilgili olarak aile *mahremiyetinin* öneminin altı çizilmektedir. Ev, orada kendini rahat ve yakınlar arası desteği hissetmenin koşullarını yaratır, evin döşendiği *nesnelere* ise bu mahremiyet alanını düzene koyarlar, ardından bu konu incelenecektir. İkinci kısımda bu alanın *düzenlenmesi* söz konusudur: önce bir mülk *sahibi olduğunda* ya da tadilat yapıldığında etkin olan bilinçdışı güçleri inceleyeceğim. Bir sonraki bölümde ele alınan *miras* sorunu, çoğu kişi miras kalan bir evde oturma koşullarına sahip olmadığı oranda bizi ilgilendirmektedir. İzleyen bölümde *taşınma* zamanı gelir. Üçüncü kısımda, üç bölümde konutun etkileriyle aile bağlarının çözülmesi ve yeniden örülmesi ele alınmaktadır: ilk olarak *konutunu kaybetmenin* sonuçlarını inceleyeceğim. İkinci olarak aile olarak birlikte oturma'nın soybağını yeniden kurmaya yardımcı olabileceğini öne süreceğim (8. Bölüm). Aynı düşünce boşanma ya da yeniden oluşma durumundaki çiftlere de uygulanabilir; bu konu 9. Bölümde ele alınmaktadır.

Benim sorularımdan biri olan, makaleler ve kitaplar ayırdığım, öteki ile ilişkinin, *bağın* gizemi sorusu farklı bölümler boyunca yer almaktadır. Ama burada bu kavramın kuramsal temellerini ele almayacağım, çünkü

okuyucunun benimle, kendi yaşantısını hatırlayarak, karşılıklılık ve öznelliklerarasılık (intersubjectivité) kavramlarının önemini paylaşmasını diliyorum. Elbette okuyucunun yaşamın, bizi aydınlatan ve bize ilham veren ötekilerin, yakınlar, tanıdık ve dostların eşliğinde geliştiğinden şüphesi olmayacaktır.

Bu açıklamaların onun bu ilişkilerin evle olan derin bağlantısını daha iyi kavramasına olanak tanınmasını dilemekteyim. Okuyucu şüphesiz bunun sezgisine sahiptir. Evin, hassas bir tema olduğunu bilir. Ev duygu ile, nostalji ile, tarih ile yüklüdür. Oturulacak bir yer, yazlık bir ev, büro, ticari bir yer satın almanın ya da kiralamanın ne kadar çok çaba anlamına geldiğini de bilir.

Bununla birlikte o kadar etkileyici ve zengin olan *ev* sözcüğü çok farklı şekillerde kullanılmaktadır. Çalışılan şirket, Fransız evi, öğrenim evi (yatılı okul), bebek evi, tutukevi, randevuevi, genelev, ticaret evi, yayınevi, öğrenci yurdu, yaşlılar yurdu, düşkünler evi, sağlık evi terimlerinde kullanıldığı gibi, vergi dairesi, emniyet sarayı, belediye konağı ve hastane için de kullanılır. Adalet Sarayı, en soylu evlerden birinin söz konusu olduğunu belirtir.

“Konut” -demeure- sözcüğü evin uzak bir eşanlamlısıdır, aynı şekilde ebedi mekâna da -dernierdemeure- uyarlanır. Ev terimi bu şekilde adlandırılan yere bir sıcaklık verir; karşılamadan, ağırlamadan ya da güvenlikten söz eder. Orada dış bakışlardan uzak olunacağını da söy-

ler. Temel -ilk- evin nitelikleri ona devredilmiştir. “Ev yapımı” bir ürün, kalitesi konusunda bize güven verir.

Bu çalışma için klinik çalışmalardan ve araştırmadan esinlendim: *doğrudan* klinik etkinliklerim çerçevesinde evlere giderek yapılan konsültasyonlarda ailelerin yaşam tarzlarının gözlemiyle, ve *dolaylı* olarak da terapideki anlatıları dinleyerek. Her bir özne için alanın organizasyonu seans çerçevesini zihninde belli bir tarzda temsil etmesiyle kendini gösterir. Bu temsil bizim ilgimizi çekti ve araştırmanın hedeflerinden birini oluşturdu. Acaba bütün insanlara ortak bir metafor mu söz konusudur? Her halükârda, bu bize düşlemler kurdurur.

Öyleyse sözü duvarlarımıza bırakalım.

1. KISIM
EVİN BEDENİNE DAİR

1. Bölüm

İÇ HABİTAT KAVRAMI

*“Unemaïsonn’est pas un corps de logis,
mais un corps de songe.**

Gaston Bachelard, *Mekânın Poetikası*

Başlarken şu sorulara yanıt vermek ilginç olurdu:

Ev temsilini hangi ruhsal etkinlikler hazırlar?

Evde yaşamak için hangi bilinçdışı dinamikleri harekete geçiririz?

Yanıtlar pek çok düzeye yayılır, ama bir düşünce kuvvetle öne çıkmaktadır. Her birimizde beden imgesi habitat üzerine yansıtılmıştır. Habitat bu imge tarafından düzenlenmiş, kurulmuş ve biçimlendirilmiştir. Psikolojinin öne sürdüğü bu düşüncenin doğruluğu, aynı şekilde, daha geniş alanların düzenlenmesinde de kendini gösterir.

Kentçilik alanındaki araştırmalara göre, kentler kendiliğinden bedenimiz ve bedensel işlevler model alın-

* Türkçe’de iki ayrı basımda da aynı şekilde karşılanmıştır: "Doğduğumuz ev, bizi barındıran çatı olmaktan çok, düşleri barındıran bir çatıdır". *Mekânın Poetikası*, Kesit, 1996, s. 43, çev. Aykut Derman; *Uzamanın Poetikası*, İthaki, 2008, s. 52, çev. Alp Tümertekin. (ç.n.)

rak kurulmuş gibidirler, sanki kent sakinleri oraya kendi temsillerini yansıtmışlardır. Paris şehri Boulogne ve Vincennes ormanlarının temsil ettiği “iki akciğeriyle” anılır. Aynı şekilde, her kentin, onu canlandıran önemli etkinliklerin yapıldığı varsayılan “sinirsel” bir merkezi, bir kalbi vardır. Bu beyin benzeştirmesine devam edebiliriz. Farklı bölgeleri birbirine bağlamak ve kültürel, ekonomik değiş tokuşu, kentin her tür gereksinim girişini kolaylaştırmak vb. işlevleri olan kentin ulaşım yollarını sinir ve damar bağlantılarıyla karşılaştırabiliriz. Bununla birlikte, ulaşım yolları kenti aynı zamanda bölümlere ayırmaktadır, Seine nehrinin kenti farklı etkinliklerin yapıldığı ve farklı bir ruha sahip sağ ve sol yakalara ayırması gibi. Ya da merkezde ticari ve daha dışarıda zanaatkârların bulunduğu bölümleri birbirinden ayıran Grands Boulevards* gibi. Ya da hatta bir deriyi düşündüren Boulevards Périphérique**den söz edebiliriz. Belirttiğimiz bu hatları yürüyerek geçmekte karşılaşılan güçlük bu bölmeleri açıklayıcı değildir ama gerçekte, zihnimizde bu hatlar ayırıcı bir kuruma dönüşürler. Dışarıya ve uzaktaki başkalarına, bilinmeyenlere bağlı tekinsizlik duygusu harekete geçirmektedirler? Anatomimizde de sinirlerin ve kan damarlarının durumu böyledir: onlar da hem kasları ve diğer organları bölmelere ayırırlar, hem de besleyici maddeleri, ya da bir elektrik akımını olsun, “birbirine bağlar”, “iletirler”.

* Seine nehrinin sağ tarafında yer alan büyük bulvarlar. (ç.n.)

** Paris’i çevreleyen 35 km’lik dairesel çevre yolu. (ç.n.)

Ev içinde de etkinlikler aynı şekilde az çok belirli yerlerde, beslenme, dışkılama, dinlenme, cinsellik, uyku gibi belirli *bedensel işlevlere* bağlanarak gelişirler. Girişe daha yakın bir “gündüz” etkinlikleri alanı (yemek yapmak ve yemek, okuma, konuk kabulü), ve daha uzak, “geceye ait” en mahrem etkinlikler alanı (yatak odaları, banyo, WC) saptarız. Bu dağılım bedensel işlevlerimizi de kolaylaştırmaya yarar, bu bizim için çok önemlidir; bu işlevler aynı zamanda, ruhsallığımızın onları tasarımlama tarzı aracılığıyla, alanların düzenlenmesini etkiler.

Ev bizi kapsayabilmek için sağlam olmalıdır, yani, kendimizi rahat hissetmemizi sağlayan bir alanın sınırlarını çizmek yoluyla bize güven verebilmek için “sert”, “yalıtkan ve dışarıya kapalı” olmalıdır. Ama dış dünya ile iletişimimiz temeldir ve ev de bizi dış dünyadan koparmadan, uygun bir şekilde etkinliklerimizi geliştirmemize olanak tanımak için aynı zamanda “esnek” ve “açık” olmalıdır. Evin de bedenimiz kadar bize yararlı ve doyum kaynağı olmasını bekleriz. Bunun sonucunda habitat üzerinde bedenimizin “resmini” az çok yeniden üretiriz; beden hatlarımızı ve fizyolojisinin çizgilerini orada yeniden yaratırız.

Beden Algısından Beden Tasarımı

Kendi bedenimizle ilgili eksiksiz bir görüşe sahip olmadığımızı hatırlatalım, çünkü bu görüş ruhsal ya-

şantımıza, coşkularımıza ve örgütlenmiş bir dizi ruhsal temsil olan beden imgesine göre biçimlenmiştir. Beden imgesi kavramını bedene dair algı, duygulanım, düşlem ve düşünceleri bir araya getiren ve kendilik düşüncesi, davranışlar ve çevre ile olan ilişkiler açısından temel bir işlevi olan, inşa halinde bir oluşum olarak kuramsallaştıran kişi nöropsikiyatrist ve dahi bir psikanalist olan Paul Schilder'dir. O, Freud'un ruhsal benliğin her şeyden önce bedensel bir benlik olduğuna dair düşüncesinden yola çıkmıştır. Beden imgesi varlığa destek olur, ona bir güç, güvence ve güven verir. Beden imgesi olmadan hiç bir yaşamsal deneyim mümkün olmazdı. Schilder (1923) inşadan söz eder, yani kişinin kendi (dokunsal, görsel, proprioseptif vb.) duyularından gelen deneyimleri temel alan ve en başta anne olmak üzere yakın kişilerle temas içinde kurulan bir oluşum (instance). Kendi bedenimize dair oluşturduğumuz imgeye en yakın düşünce belki de başka alanlar ve bedenler arasında dolaşan üç boyutlu bir resim düşüncesidir. Hacim ve yakınlık dereceleri hakkında oldukça tam bir bilgiye sahip olduğumuz çevremizdeki nesnelere ve kişilere çarpma yeteneğimizi beden imgesi aracılığıyla ediniriz.

Söz konusu olan tek bir ya da bir dizi algı değildir yalnızca. Beden imgesini düzene koyma görevi, kısmen birbirlerine eklemli bir şekilde bağlanma yetenekleri sayesinde, *bilinçdışı temsillere* aittir. Bilinçdışı temsil, dürtünün ruhsal süreçler düzeyindeki ifadelerinden biridir.

Duygulanım da diğer ifadesidir. Dürtü bilinçdışı temsile can verir, ve dürtü demek, orgazma benzer, gerilim, uyarım, şehvetli duyular, boşalmadaki haz demektir.

Temsil kavramına daha yakından bakalım, çünkü çeşitli fırsatlarla onun uygulamalarına geri döneceğiz. Dahası, bu uygulamalar başlangıçta tasarlandığı biçimden yola çıkarak bu kavramı yeniden şekillendirmiş, hatta onu değiştirmişlerdir. Temsili düşünmenin modern biçimi başlangıçtaki biçimden farklıdır. Ama biz aşamalı olarak ilerleyelim.

Bilinçdışı temsil önbilinç ve bilinç temsillerine eklenir. Bu sonuncular klasik psikoloji tarafından genel olarak tanınmışlardır. Temsil başlangıçta bir dış gerçeklik olgusu ya da bir kişi imgesinin hatırlanmasıdır, nihayetinde bir algıdır, ama ruhsallık ona hızlı bir şekilde özneye has bir anlam, bir renk vererek onu kendine mal eder. Ne olursa olsun bir işleme söz konusudur, yani kiliyoğuran bir heykeltıraşınkine benzetilebilecek bir çalışma vardır.

O halde temsil, ilkin, dış dünyada kendisine doyum bulmaya çalışan bir uyarımın, dürtünün canlandığı bir düşüncedir. Bu uyarım cinsel, ya da şiddet içeren bir niteliğe sahiptir. Bununla birlikte, bilinçdışı temsil dışarıdan gelen temsile karşılık olarak yankılanır: dış olgu ya da nesneyle olan deneyimin izini taşır. Hatta bu, hem iç hem dış, çifte iz zorunludur. Yoksa deneyimler karşısında kayıtsız kalırdık ya da tersine tamamen serseme dönerdik. Temsillerin gerçek anlamlarıyla kavranmaları

çoğunlukla ikinci bir zamanda ve tündengelimli bir akıl yürütme içeren bir anlama ile olur. Ancak o zaman temsiller korkutabilirler, iğrendirebilirler vs. (sonradan tamamlanma deneyimi). Rahatsız edici, görgü kuralları ile karşıtlık içinde olan bu temsiller bastırmanın etkisiyle ister istemez bilinçdışı temsillere dönüşürler, bununla birlikte tarafsız kalmazlar, çünkü bilinç alanına geri dönme riski taşırlar. Her temsil kendi vaktinin gelmesini, yani sıklıkla delege bir temsil yoluyla arzusunun tatmin olmasını bekler. Bilinçli olan delege temsilin etrafı kızdırmadan dürtüye bir doyum sunmak gibi zor bir görevi olacaktır. Nevrozlu bu durumla daha çok kötü bir şekilde “başa çıkar”, sapkın bilinçdışının dileğini yerine getirmekte tereddüt etmez ve şair bu durumdan tereyağından kıl çeker gibi daha zarif bir şekilde sıyrılır.

Bunun sonucunda bilinçdışında temsil edilebilir her şey, hoş giden ya da gitmeyen uyarım temel olmakla birlikte, birbirinden farklı güçlerin karmaşık bir ürünüdür.

Çocuğa ilerleme olanağı veren, nesneden, anneden, babadan uzaklaşmadır. Böylece onları ruhsallığında yeniden üretmek durumunda kalır. Temsil kökeninde bir algıdır, nesnenin, kokusunun, sesinin görünümüdür, sonra yokluğunun kavranmasıdır. Çocuk işte o zaman nesneyi sanırlar, var olmayan bir gerçekliği görür.

Nesnenin yokluğu üzerine ve kaybının yarattığı kaygıyı giderme amacı ile zaman içinde kurulduğu ölçüde temsil, kayıp nesneyle karşılaşma tasarısını, ya da başka deyişle onunla doyuma ulaşma *arzusunu* kendinde taşır.

Ya da başka bir nesneyle, çünkü arada, nesnenin kay-bından sonra onun temsiliyle sonuçlanacak şekilde dev-reye giren ruhsal süreçler öznenin gereksinimlerine es-neklik kazandırmışlardır, öyle ki, özne, doyumlarını erteleyip pazarlık konusu yapabilir: arzu kökensele nes-neden başka bir kişiye yönelebilir.

Aynı zamanda süt çocuğunun bedeninin parçalarını kendinden ayrılmış, dolayısıyla kendisine ait değilmiş ve onu çevreleyen şeylerle aynı türdenmiş gibi yaşaması çok mümkündür. Daha sonra benliğinin gelişmesiyle birlikte kendi parçalarının onunla *bir* olduklarını keşfe-decek ve onlarla bütünleşecektir.

Beden imgesi ile ilgili temsiller de diğer temsillerle aynı akıbete uğrarlar. Belki de kendi bedenimizi sevdi-ğimiz ve ona ihtiyacımız olduğu için beden temsillerine dair daha hoşgörülü bir kavrayışımız vardır. Her ha-lükârda beden imgesini oluşturan temsiller, temsillerin kendi aralarında eklemlenme yeteneklerine tam bir örnek oluşturur. Bu, parçaları yalnızca kendi araların-daki ilişkiler içinde bir anlam taşıyan, bütün halinde işleyen bir birliktir. Ruhsallığın her yeni kazanımının eski kazanımlar üzerinde belirleyiciliği vardır, öyle ki dürtüsel köken başka kişilerle olan deneyimlerin yara-rına silinir. Başka bir deyişle, başkalarının sözler yo-luyla olduğu gibi şefkat yoluyla da kendi bedenimizden bize yansıttığı imge bizim için yararlıdır. Beden imgesi böylece sürekli yeniden elden geçerek ve ilerlemeler kaydederek kurulur; ruhsal işlevlerin olgunlaşması,

yaşam deneyimimiz, bilgilerimiz, kişiliğimizin belirginleşmesi buna katkıda bulunur.

Ama beden imgesi yalnızca bir temsiller birliği değildir, bir bilgidir de. Ruhsallık bu konuda alanın geometrik ilişkilerini tanıma yeteneğine sahiptir. Kafamızda “küçük bir coğrafyacı” vardır, bize rehberlik eder, yönlendirir. Mekânları, şekillerini, hacimlerini saptamamızı ve imlememizi sağlar: tam olarak bir mekânın içinde bizim muhtemel rahatlığımız konusunda yol gösterir, bir koltukta çöreklenmek, bir kapıdan kafamızı çarpmadan çıkmamız, bir kazağın bedeninin bize uyup uymayacağı, bastığımız yerin sağlam olup olmadığı vb. üzerine bizi yönlendirir. Göz, ruhsallık tarafından sırasıyla ele alınacak olan algıları sürekli besler, ama diğer duyular da buna katkıda bulunur, çünkü körler de aynı yeteneklere sahiptir. Bu bilgi *somatognozi* olarak adlandırılır; bundaki bir bozukluk en çok nörolojik kaynaklıdır, tam bir kayba yani *asomatognoziye* kadar gidebilir.

Her durumda, bedenimiz üzerine, onun bize yaşattığı şehvetli ve heyecanlı yoğunluk yoluyla bilgi sahibi oluruz. Ve beden imgesinin temelini oluşturan güçler iki tanedir. Bunları belirtelim:

1. Bazı beden bölümleri hoş, hatta şehvetli bir uyarım yeridir, bunlar *erojen bölgeler*dir. Freud herhangi bir organın erojen hale dönüşebileceğini söylüyordu. Ama düzenli olarak erojen olan mukozalar ve büzücü kaslar vardır, dudaklar ve ağız, anüs, üretra, cinsel organlar gibi. Neden esas olarak bu bölgeler erojen-

dir? Çok yoğun olarak sınırlarla beslenmiş olduklarından bu bölgelerin dokunmaya çok duyarlı oldukları görülür. Bir diğer sebep de aynı zamanda beslenme, boşaltım, üreme gibi hayati işlevleri yerine getirmeleridir. Bu uyarım, bir başkasını, bir karşılaşma ve kendisini ifade edeceği bir yer arar, haz vererek boşalır ve hatta oto-erotizmde olduğu gibi, uyarımın öznenin kendisine yöneldiği özel durumda bile bu böyledir. İşte bu erojen bedendir.

2. Alışıldığı üzere dış algılardan (dokunma, görme, işitme...) uzak kalmış olan beden için de aynı şekilde çok daha karanlık ve endişe verici, yok olma korkusuna kadar giden büyük güçlerin geçit yeridir. Bazen coşturucu, evrenle kaynaşma yaşantısına doğru giden güçlerdir bunlar: bu arkaik yaşantıdır. Eğer özne oradan geçip yüzeye çıkmayı başarır, arkaik yaşantı onun iç alanlar ve hacimlerle ilgili daha tutarlı bir fikir edinmesine yardım edecektir.

Her zaman meraklı olan insan zihni, onarım arayışında bu temel güçlerden destek alarak, başka iki yaratıyı devreye sokacaktır: simgeleştirme ve imgeleme yetisi. Beden imgesi bu sayede anlam, yaşantı, yoğunluk kazanacaktır: beden imgesi anatominin bire bir değil, bizim imgelediğimiz haliyle yansıdır, yani kaygılarımızı, umutlarımızı, arzularımızı içerir. Duyumlarımızın temas ederek bir yatışma ve bir ferahlama buldukları nesnelere hatırlatan bir işarettir de.

Sonuç olarak, beden imgesi “kaba inşaat” imgesinden daha fazla bir şey temsil eder. Ev üzerine *yansıttığımız* işte bu imgedir.

Evin İçe Atılması

Buraya kadar beden imgesinin ev alanı üzerine yansıtılmasından söz ettim, şimdi bunun tersi, dışarıdan içeriye doğru yaşanan süreçten, *içe atmadan* söz edeceğim. Beden tasarımının eve yansıtılması gibi, her birey kendi evini zihninde tasarımlar. Başka deyişle içinde yaşadığı alanın içsel bir imgesine sahiptir. Onu kolayca kendi bedeni ile bağdaştırır. Bu hem bilinçli hem de bilinçdışı bir temsildir. Doğrulmuş olduğundan ev duruşun, dikliğin, ayakta konum kavramının taşıyıcısıdır; sağlamlığı ile güven vericidir.

Bilinçdışı ile yaşam alanı böylece sürekli bir karşılıklı-işleyiş içindedirler. Bu bilinçdışının ürünleri buna tamklık eder. *Rüyalar* mesela, evin rüya görenin bedenini ve beden kısımlarını temsil ettiği rüyalarda olduğu gibi. Rüya imgelerinde evin çatısı ve çatı katı başı, düşünceyi ya da bir ideale doğru yönelmeyi simgeleştirir. Eğer çatı sivri, delici bir şekildeyse, rüya görenin onu dünyaya getirenleri, özellikle de babasını entelektüel olarak egemenliği altına alma arzusunu ifade eder. *Mahzen* muhtemelen ruhsallığın varoşlarını, kendiliğin kök saldıgı, korkulan ve gizemli arkaik içyüzünü çağırış-

tırır. G. Bachelard “evin karanlık varlığı”ndan söz eder (a.g.y., s. 35). Pencereler gözlerdir; kapılar ise ağız.

Psikanalitik yaklaşım açısından evin yaşamsal merkezi tartışmasız olarak anne babanın yatak odasıdır, bütün diğer yatırımlar oradan yayılırlar. Sonuç olarak, yaşadığımız alanın bedensel bir temsiline sahibizdir.

Bunlara koşut olarak, temsilin bu bedensel boyutuna *grup boyutu* eklenir. Aileyi, aile üyelerinin her birini ve onların karşılıklı ilişkilerini, ailenin uyumunu, tarihini, tasarımlarını içine alan bir boyuttur bu. Ev, yalıtık bireyler olarak değil de, ev halkının oluşturduğu bütün içinde gruplaşmış bireyler olarak bizim yansıımızdır. İnsanın kendi içinde yaşadığını kendi beden tasarımı ile aile temsilini bir araya getirerek yeniden ürettiği bir işleyiş modeli mi söz konusudur? Şimdi bu temsillerin ailesel boyutunu inceleyeceğiz.

Aile, Ev Halkı, Ev

Yalnız yaşayan insanlar vardır ama çoğunluk ailesiyle birlikte, aynı konutta ikamet eder. Aile birimi ev ile aynı çevre çizgilerine sahiptir. Antik dönemden beri böyledir bu: Eski Roma’da *familia* yalnızca aralarında kan ve evlilik bağı olan bireyleri değil, aynı şekilde, mesela mülk sahibi kişi çiftçi ise hizmetçiler, köleler ve işçiler gibi, çalışanlar da dâhil olmak üzere aynı çatı altında yaşayanları bir araya getiriyordu. Aile evde oturan herkesten bileşmekteydi.

Pierre Bourdieu’ye göre (2000, s. 34)

“Ev [bu gün hâlâ] sabit bir sosyal grup olarak *ev halkından* ve onu sürdürme projesinden ayrılamaz. [...] Bazı kültürel geleneklerde, özellikle çiftçi ya da aristokratik geleneklerde, “ev” sözcüğü ayrılmaz bir şekilde maddi konuta ve orada yaşamış olan, yaşayan ya da yaşayacak olan aileye gönderme yapar. Aile, bireysel kişilere oranla aşkınlığı, doğrudan miras bırakılabilen ortak bir maddi ve simgesel mal varlığına –özellikle, sıklıkla üyelerininkinden farklı bir isme- sahip olması olgusunda açıkça kendini gösteren sosyal bir antitedir.”

Ve bu metinde daha ileride (s. 35) Bourdieu şöyle belirtir:

“Bir ev yaratmak, sürekliliği olan, sabit sosyal ilişkilerle birleşmiş bir grup yaratmaya, kalıcı ve sabit, değişmez *konut* gibi kendini kalıcı bir şekilde sürdürmeye muktedir bir soy yaratmaya dair ortak iradedir; bu, ev birliğinin geleceği üzerine, yani bir arada durma gücü, bütünlüğü, ya da başka deyişle parçalanma ve dağılmaya direnme kapasitesi üzerine ortak bir proje ya da iddiadır.”

Geçen yüzyılda, şehirde daireler özel bir düzenlemeye sahiplerdi: odalar, ziyaretçilerin yatak odalarında, özellikle de ev sahiplerinin uyuduğu odada olan biteni şöyle böyle algılayabilecekleri şekilde, bir “dizi” halinde birbirini izliyordu. Güncel düzenleme her kişinin gitgide büyüyen mahremiyetinin fethini yansıtır gibidir. Oysa aile mahremiyetinin geleceği belirsiz görünmek-

tedir. Telefon ve bilgi işlem alanlarındaki *ilerlemelerle* birlikte, ev dış bakışlara gitgide daha fazla açık görünmektedir. Her yerde ve her an ulaşılabilir olmamızı sağlayan cep telefonu, evinde saklanma olasılığı bırakmamakta, ama evde olup olmadığının bilinmesine olanak da tanımamaktadır. *Webcam*lar kesintisiz olarak evde oturanların hareketlerini, etkinliklerini, uykularını filme almaktadırlar. Bu imgeler bazen dostların eş zamanlı olarak seyretmesine yöneliktirler. Röportaj yapılan bir kişi bu kameraları yerleştirme sebepleri sorulduğunda “benim onlardan saklayacak bir şeyim yok” diyebilmektedir. Bu kişiler, geleceğin evini ötekini bakışına geçirgen bir ev olarak öngören bazı mimarlarda kendilerine bir destek bulmaktadırlar. Ya “kendi evi” düşüncesine ne olmuştur? Bu sebeple kızgınlık mı duymalıyız? Dünyanın geri kalanından yalıtılmış evin sonunu eleştirmeli miyiz? Bu noktada şunu hatırlatmak uygun olacaktır, en âlâsından bir mahremiyet mekânı olan yatak odasının doğuşu çok yenidir ve yatak odasının kapalılığının öneminin anlaşılması için onlarca yıl gerekmiştir (bkz. Ph. Dibie, 1987).

Araştırma Ortamım

Temsil, beden imgesi ve aile evini bir araya getiren kuramsal belirlemelerden sonra, çalışmamın mesleki deneyimime çok şey borçlu olduğunu hatırlatmak isterim.

Hastanedeki etkinliğim sırasında ve terapist olarak *evlere* yaptığım *psikiyatrik aile ziyaretleri*, ailenin durumunun ikamet yerleri üzerindeki yansıması üzerine düşüncelerim açısından uyarıcı olmuştur. Ailedeki krizin derinliği oranında evlerde çiftit çarşısı halinin hüküm sürdüğünü gördüm. Saçılmış, karışmış nesnelere nerede olduğu bilinmiyordu artık. Kirli temize, besinler giysilere, gündüz kullanılan nesnelere geceninkilere karışıyordu vb. Kimin nerede kaldığı belli olmuyordu. Psiko-tik olduğu düşünülen bir hastanın yaşam alanının dağılma (dekompanasyon) dönemi sırasında ya da sonrasında yapılan değişikliklerden etkilendiğini gözlemiştim. Bu vesile ile hasta kişisel alanını kaybetmişti; yatağı kendi odasından koridor gibi herkesin geçtiği bir alana yer değiştirmişti. Bu şekilde özerk işaret yerini kaybediyordu. (Bu konuya geri döneceğim.)

Barınaksız ailelere konut yardımı ile uğraşan sosyal hizmet görevlilerinden oluşan ekiplerin süpervizörü olarak da çalışmışım. İğreti bir durumda olmak çoğunlukla sosyal bağın parçalanmasına da götürüyordu. Böyle bir yere sahip olmanın ne anlama geldiği başını sokacak bir yerden yoksun kalınca daha iyi anlaşılır.

Genellikle evde, süt çocukları ve ailelerinin gözleminde yola çıkararak *erken dönem etkileşimleri* üzerine yapılan araştırmalar da aynı şekilde habitatın taşıdığı yoğun anlamı değerlendirmeme olanak tanımıştır. Karı kocanın yatağı çok sayıda annenin çocuğun altını değiştirme, emzirme ve onunla oynama alışkanlığının olduğu

yerdir. Çocuk bu tatlı ve yumuşak alana çok yoğun bir yatırım yapar: onun ilk “coğrafi işaret noktası”, kendi yatağını tasarımıyabilmesinden bile önce, anne bedeni ile devamlılık içinde ortaya çıkar. Anne babanın yatağı aynı zamanda ilk sahnenin, anne babanın aşk eylemlerinin gerçekleştiği yerdir, çocuk büyüyünce bu sahne ile kendisinin döllendiği sahneyi birleştirecektir. Bu düşünüm kimliğin oluşumunda temeldir. (“Ben nereden geldim?”)

Koşut olarak *psikanalitik aile terapisi pratiği*¹, beni ailenin seansların yapıldığı odanın maddi çerçevesine verdiği önem konusuna duyarlı kıldı. Terapi odası aile evi temsilinin mirasçısıdır diyebiliriz. Verdiğim örneklerden birinde, aile bireyleri soğuk ve özelliiksiz buldukları çerçeveden şikâyet ediyorlardı. Bir diğesinde ise onun benim kişisel beğenilerimle, “her yeri işgal eden bitkiler ve çiğ renkli tablolar” ile fazlaca belirlenmiş olduğunu söylüyorlardı. Bu onları kendilerini araya bir şey girmeden “istedikleri gibi” hissetmekten ve kendi zevklerini ve yaşadıklarını özgürce dile getirmekten alıkoymaktaydı.

La parenté fantasmatique (Düşlemsel akrabalık) (1987)'de sunulan vaka olan Argos ailesinin babası bir seansta aniden rahatsız olmuş, kişilik ve gerçeklik yitimi

¹ Çeşitli yapıtlarda açıklamış olduğum gibi, psikanalitik aile terapisi bütün aileyi bir araya getirir, bir ya da birçok terapistle düzenli seanslar halinde yürütülür. Özellikle *La famille de l'adolescent : le retour des ancêtres* 2001 (*Ergenin ailesi: ataların geri dönüşü*) adlı yapıtıma bakınız. (Yine bkz. Decherf ve ark.,2003).

hissetmişti. Bu tepkiyi hastaneyi “tarafsız ve ruhsuz” renklerle dekore etmiş olanlara karşı bir öfke gösterisi izlemişti. Böylece tekinsizlik duygusu çerçevemiz üzerine yer değiştirmiş gibiydi. Bu tekinsizlik duygusu, yabancı bir ülkede geçirdikleri uzun yılların ardından (baba uluslararası bir şirketin genel müdürüydü) metropole dönüşleriyle kendisinin ve ailesinin hissettiklerini şaşkıncı bir şekilde yeniden üretiyordu. Yakın akrabalarının onları karşılamalarındaki soğukluk ve eski işverenin yeni bir iş konusunda vadetmiş olduğu kolaylıkların boş çıkması oranında bu duygunun keskinliği artmıştı.

Başka örneklerde, “bizi daha iyi tanımak için” diye açıklanarak aile evine davet edildiğim olmuştur. Oysaki ilkesel olarak, terapi seanslarının ardından ev ziyareti yapılmamaktadır. Kimi zaman, sanki aile kimliği düzeyinde bir şeyler eksikmiş gibi, ailelerini ayrı bir grup olarak tanımlamakta zorluk çeken kişiler söz konusu olabilmektedir. Onlar evlerinin dışında kaybolmuş gibidirler. Başka aileler ise bambaşka bir şeyi dile getirmek isterler: psikoterapi çalışması için duydukları minnettir bu, ve bu şekilde bana “şimdiden onlardan biri olduğumu” söylemektedirler.

Eğer aile bireyleri sabit ve bütünleşmiş bir temsile sahiplerse, seansların maddi çerçevesi hızlıca kabul görür: endişe uyandırmayan, güven veren bir barınaktır bu.

Yankılanmalar

Ne çeşit olursa olsun grupların özelliklerinden biri -ki aile de bir gruptur- üyelerinin bireysel düşlemlerini aralarında kendiliğinden yankılandırma eğiliminde olmalarıdır. İçlerinden birinin bir imge oluşturması ya da bir temsil yaşaması diğerlerinin de kendilerinde yakın ya da karşıt imgeler ya da temsiller canlandırmaları ve onları kendi aralarında birleştirmeleri, eklemlemeleri, uyuşturmaları için yeterlidir. Didier Anzieu'nün (1975) *düşlemsel yankılanma** olarak belirttiği bu özellik, gerçek bir imgeler ve temsiller konseri olan *karşılıklı düşlem kurmaya*** yol açar. Grup bu temel üzerinde kendine ortak bir imago oluşturabilir ve aynı vesile ile birleşmiş hissedip kendine bir kimlik edinebilir. Özdeşleşmenin bu durumda kayda değer bir işlevi vardır, öyle ki, büyük bir hayranlık duyumu içinde, grup ile birey arasında farklılaşmanın olmadığı bir durum yerleşebilir: grubun üyeleri birbirlerini yakın hissederler, ahlaki ilkeleri ve ölçütleri çakışır, hatta geçmişte şaşırtıcı bir şekilde benzer deneyimler yaşamış olduklarını anlatırlar. Bununla gurur duymaktadırlar. Bireyler arasındaki sınırlar, grupla dünyanın geri kalanı arasına yer değiştirmiş görünmektedir.

Grup bu grupsal imgelemede imgeler canlandırıyorsa, bunun sebebi aynı şekilde grubun her bir üyesinin kendi

* Résonnance fantasmatique. (ç.n.)

** Interfantasmatisation. (ç.n.)

geçişsel kapasitesini kullanmasıdır. Winnicott (1971) geçişsel kapasiteyi kendi ile öteki arasında, ama ne kendinin ne de ötekinin yansıması olmayan *ara* bir temsil olarak anlar: bir çağrışımlar ve aynalar oyunu içinde ötekinin imgeleminin çağrısına açılmaya elverişli potansiyel bir alandır bu.

Winnicott'un bakış açısı klasik bakış açısından farklılaşır. Winnicott çocuğun bilinçdışı anne temsilini, onu öncelikle *geçiş* nesnesi denilen maddi bir nesneye, tüylü bir oyuncak, bir bez parçası üzerine aktararak elde ettiğini gözlemiştir. Çocuk bu nesneyi hiç bir şekilde terk etmez; ona özen gösterir, şefkatle davranır ve bazen de "hırpalar". Onu sanki bir insanmış, annesi, başka biri, ya da kendisiymiş gibi düşünür. Daha sonra, çocuğun ruhsallığı nihayet temsil etme kapasitesine eriştiği zaman, bundan böyle çocuk bu maddi nesneyi terk etse bile, çocukla annesi arasındaki ve geçiş nesnesinin kapladığı bu alanın anısı olarak başka bir boyut, yani ara bölge temsili buna eklenir. Winnicott sabit ve açık olan nesne temsilinden farklı olarak, ara bölge temsilinin şekilsiz olduğunu, yani istenilen şekli ve hacmi alabileceğini de söyler (Kendi götürdüğünüzü yediğiniz İspanyol hanı temsiliyeti).

Bir ailenin yaşamı boyunca ortak imgelemin atılım yapabilmesi için koşullar fazlasıyla sağlanmıştır. "Kendi-aramızda", bazen "benzer" düşünürüz; kendi düşüncelerimizi diğerlerine atfederiz ya da birbirlerinin giysilerini aşırıan kardeşler gibi, onların düşüncelerini "çala-

rız”... Habitat ile ilgili ortak temsiller işte bu imgesel ve geçişsel çerçevede kök salarlar.

Beden ve Grup, Evin Organizatörleri

Yukarıda aktarılan klinik örnekler bana bilinçdışı bir habitat temsili fikri esinlediler, bunu *iç habitat* olarak adlandırdım. İç habitat beden imgesinden, bilinçdışı beden temsillerinden, bedeninin birbirinden ayrı ve bütüne bağlanan parçalarının temsillerinden yola çıkarak kurulur. Zaten beden imgesi de ruhsallığın payandalarından biri olduğuna göre, onun destek, sağlamlık ve düzen olanakları ev temsilimize aktarılmıştır ve tersi de geçerlidir. Güzel ve güçlü birini “yapılı” olarak nitelemez miyiz?

Ayrı bireyler, ayrı gövdelerden birleşmiş bir bütün olan aile grubu, sürekli bir *parçalarına ayrılma* kaygısının, yani her bir bireyin ortak imgeleme olan katkısının bir kısmını geri çekmesi korkusu içindedir. Bu belki de yatırım yapılan ve sevilen gerçek bir coğrafi yerin kurulmasına yol açan nedenlerden biridir. Evin hoş olması, sağlam malzeme ile kurulmuş olması, aile projesini yansıtmaması beklenir: sabit ve kalıcı, derli toplu, dolayısıyla ayrı ve yalıtkan, ruhsal ve maddi mirası aktarma yetisinde bir ev.

İç habitatın organizasyonuna katkıda bulunan, ortak imgelemin canlanmasından gelen başka bir etmen vardır: bilinçdışı dünyaya biçim veren kişilerin, baba, anne ve

esas olarak çocukluk boyunca tanınan başka yakınların temsilleri ve aralarındaki ilişkiler, yani birbirlerine davranış tarzları. İşte *iç grup* olarak adlandırılan budur; kişilerden oluşan bu bütün, öğeleri birbiriyle ilişki içinde bir birim olarak yaşanmış ve özne tarafından içe atılmıştır.

İnsanın onu çevreleyen alanla ilişkilerini yine *içsel topolojisine* göre, başka deyişle ruhsal aygıtında var olan, benlik, altbenlik ve üstbenlikten oluşan bilinçdışı alanını tasarlama tarzına göre inşa ettiği öne sürülebilir. Bu ruhsal merciler Freud'a göre (1923) kendi aralarında ilişki içindedirler. Freud alan figürünü hem ruhsallığı hem de rüyayı açıklayan bir metafor olarak önermiştir.

Bu düşünce eskidir. Yüzyıllardır ruhun derinliğinden söz edilir ve psikoloji, sanki bu alanın geniş, engin ve zengin ya da dipsiz bir uçurum gibi olduğunun altını çizmek ister gibi, bir *iç alan* ile özdeşleştirilir. Şairin (Kral Davud) *derin* acılarından söz ettiği *De Profundis* mezmurunda çarpıcı bir örnek verilmiştir. Freud'dan önce romantik dönemde bilinçdışı fikri bu derinlik imgesine gönderme yapıyordu: gizemli, coşku verici. Bu şiirsel metaforlar ruhsallığı daha az çetin kılmaya ve niteliklerini göklere çıkarmaya olanak tanımışlardır. Ama onu daha iyi tanımaya yardımları olmamıştır, tam tersine ruhsallık orada daha da kavranamaz görünür.

Analistler yine de bu metafordan geçiş alanı (Winnicott, yukarıda a.g.y.), özneler-arası-ötesi alan ve iç grup vb. kavramları şekillendirmek için yararlanmışlardır.

Alan metaforu, ne olursa olsun, çok sayıda ve çeşitli çağrışımlara olanak tanır. J.-P. Vidal (1999) habitatın kişisel bilinçdışı alandan yansıtılan bu yerleştirmeye (topique) göre düzenlendiğini ve kurulduğunu düşünmektedir. Ama iç habitat yalnızca yaşanabilir çevremizi nasıl yaşadığımızı daha iyi anlamak için bilimsel olarak önerilebilecek bir metafor değildir. Bu bir *modeldir* de, küçültülmüş ve sentetik uzaysal bir şekildir, evimize yerleşmemize, onu kullanmamıza ve orada kendine özgü doyumlar elde etmemize olanak tanıyan ana kalıptır.

O halde zihin bu yaşanabilir alanı tasarlar. İç habitat eve yatırım yapmayı, onu düzene koymayı, kendine mal etmeyi sağlar. Herkes ve her birimiz, eve yoğun olarak bağlarız, onu severiz, üstüne titreriz, ondan nefret eder ya da çekiniriz. Bazan içinde kendimizi hapisteymişiz gibi hissedebiliriz, buna rağmen ev bizi dünyadan korur. Onu seçmek ve döşemek için hayal gücümüzün hazinelerini ortaya koyarız.

İç habitat temsili içinde maddi nesnelere, onların dağılımına vs. bağlı başka betimlemeler ya da temsiller bir arada bulunabilirler. Bir çerçeve, bir temel olarak iç habitat, bunların zorunlu dayanağını oluşturur.

Bir model ve kalıp olan bu metafor ikili bir temele gönderme yapar. Gerçek olan birinci temel ikametgâhın somut mekânlarıdır, diğeri ise bilinçdışıdır, ortak tarih ilerledikçe yapılır. Dışarı ve içerisi arasına bir ara-bölge yerleşir.

Dışarı ve İçerisi Arasında Ruhsal Bir Deri

Özetleyelim. Aile habitatının, kökeninde el yordamıyla, sonra, gitgide daha emin adımlarla yerleşmesi ve düzenlenmesi, aynı zamanda, kurulmakta olan bu yuvanın grubun bilinçdışı belleğinde izler bırakmasına olanak tanır. İç habitat o zaman grubun bilinçdışında “inşa olur”. Paylaşılan bir temsil olarak habitat, imleme, yalıtma, mahrem bilgi anlamında bir tür grup kimliği işaretidir. Beden tasarımı ve aile kimliği iç habitatın kurulmasına yardım ederek mimarilerinin bir bölümünü ona yerleştirirler, öyle ki iç habitat bundan böyle bunlarla bir olacaktır.

İç habitat bir kere sağlamlaştıktan sonra aile kendisini daha kapsanmış, toplanmış hissedebilecektir. Ruhsal derinin özne için taşıdığı anlam gibi, aile de aile grubunun bedenini iyice “paketleyen” güven verici bir kılıf elde ettiği için artık buradan destek alabilecektir (Bu D. Anzieu'nün aynı şekilde grup dinamiğine de uyguladığı hipotezdir, 1984, *Groupe et l'inconscient*, 2. baskısı). Biyolojik derinin işlevleri, beden imgesinin kurulduğu yolla deri-benliğe taşınmıştır. Deri-benlik öznenin kendini ayrı, farklı, düşünme ve sevme yeteneğine sahip hissetmesini sağlar. Sensori motor kılıflardan yola çıkarak iki yaprak şeklinde gelişir:

“İşlevsel açıdan, uyarımı karşılayan ve süzen kılıfı, anlamları kabul eden ve anlam izlerini kayıt şeklinde koruyan kılıftan ayırmak uygun olacaktır.” (D. Anzieu, 2002)

Yani deri, uyarımların yeri olmakla birlikte uyarım-kalkanı olarak da, başka deyişle bu uyarımları zayıflatmaya ve böylece betimlenebilir ve düşünülebilir hale getirmeye yarayan bir yüzey olarak da müdahalede bulunur. Sonra deri-benliği sayesinde, iç organlarını kaybetmekle ilgili tehlikelere karşı öznenin içi rahat olacaktır.

Aynı düşünce dizisi içinde gidersek, anne çocuğunu besler, altını değiştirir, yıkar, giydirir ve aynı zamanda annenin derisi süt çocuğunun derisini “sarmalar”; bu yoğun temas çocuğu uyarır ve ona güven verir. Annenin sözü onu bilgilendirir ve dile erişmesine zemin hazırlar. Bütün kapsayıcılık durumlarında bir ön-şekil söz konusu olacaktır, bu ön-şekil analogik bir yol ve yapılandırıcı özdeşleşmeler kullanmak yoluyla bir şekilde sonuçlanır.

Böylece gerçekliğin habitatu, her birinin iç habitatlarında bıraktığı izler yoluyla aile bireylerinin ruhsal kılıflarını uyandırdığı andan itibaren bir haz, zevk ve ödüllendirilme yerine dönüşür, zaten bireyler için de ruhsal deri böyledir.

Bellek

Gerçek habitat üzerinde geçmişin tanıklıkları belirir. Gerçek habitat aile tarihinin nesnel izleriyle, yoğun zamanları ve durgunluk anlarıyla işaretlenmiştir: duvarlar, mobilyaların ve nesnelere yerleri yaşamla dolu ve anlam yüklüdürler. Bir gidişin ya da ölümün ardından ge-

len yas oldukça açıklayıcı bir örnektir: bu kayıplar duvarlarda, kaybedilen kişinin dolaşmış olduğu koridorlarda, dokunmuş olduğu kapılar ve pencerelerde, kullandığı nesnelere izler bırakır. Bunlar, özellikle de zor bir yas söz konusuysa, büyük saygı gösterilen, yerinden oynatılmayan, zaman içinde tuhaf bir şekilde az yıpranan nesnelere aittir.

Bazan ailelerin görünüşte bir sebep olmaksızın sakladığı nesnelere olur. Bunların sözü edilemeyen, ne tahliye edilebilen ne de aşılabilen aile sırlarını temsil eden nesnelere olması mümkündür: örneğin yaşamı utanca sebep olmuş ya da dışlanmış, hatta haksızca davranılmış ve büyüme bir şekilde bir gün rövanşını almasından korkulan kayıp bir yakınının anısı söz konusu olabilir. Bir gün aile üyeleri arasında belki de aile tarihini karıştırıp bilmek isteyecekler olacaktır. Bunlar genellikle kendilerini gerçeği ortaya çıkarma ve dışlanmış ya da kötü değerlendirilmiş ataların adına adaleti haykırmakla görevlendirmiş olan, ailenin en genç üyeleridir. Söz konusu nesne de hakikatin gün ışığına çıkarılması sürecinin başlangıç noktası olabilir (3. bölüme bkz.)

Perili ev mitinde hayaletlere ve hortlak ruhlara rastlarız; oysa hayalet o yeri terk edemeyen bir ölüdür. Neden terk edemez orayı? Çünkü zamansız, erkenden ya da şüpheli koşullarda ölmüştür, kimi zaman bir haksızlıkla, kimi zaman da utanç verici bir olguyla bağdaştırılır (E. Granjon, 2004). Dolayısıyla bir onarım talep eder ve bu hesap görülmediği sürece evde oturanları rahat bırak-

mamaya karardır. Yaşayanlar onun varlığını hissederek ve yaşamdan zevk alamazlar. Gömüt* ve hayalet kavramı konusunda akla gelen metafor budur.

İşin bütün iç yüzünü bildiğinden evin her bir bölümü eski tartışmaların, yoğun anların anılarının, sevinçler ve hayal kırıklıklarının belleği ile yüklüdür. Bu simgesel bellek orada imgesel hayatın serpilmesi ve bireyleri zenginleştirebilmesi için gerekli koşul gibi görünmektedir.

Evin tavan arası ya da mahzen gibi bazı mekânları geçmişle özellikle ilgilidirler. Oralara daha sonra kullanılacağı ya da atılacağı düşünülen somut nesnelere bırakılır. Unutulmuş, terkedilmiş, pasın ya da rutubetin istilasına uğramış olmakla birlikte, bellek ile yüklü bir şekilde, aile üyelerinden birinin, merakı sayesinde gelip kendilerini uyandıracığı günü bekleyen de yine bu nesnelere.

Mahzen evin oturlan kısımlarındaki ısı değişimlerinden uzakta, şarap ve değerli besin maddelerine depo işi görür. Ebedi olduğu kabul edilen bir alandır burası. Zamanın tozunun oraya ancak çok yavaş olarak işlediği düşünülür. Bir sığınak olarak, sakladığı nesnelere göre mahzen bir nostalji mekânına dönüşebilir. Bu ağır, ya da tersine, şeyleri daha heyecan verici ve duyarlı kılan bir nostalji olabilir. Böylece farklı imgeler ilişkilendirilmişlerdir mahzenle. Mahzen toprağın yakınındadır, dürtülerin, belki pis kısımlarımızın yakınındadır. Topraksı oldu-

*Crypte. (ç.n.)

ğundan yeraltı öğelerini çağrıştırır, bedenini içini yırtan korkutucu, kükürtlü ve volkanik doğa güçlerini akla getirir. Karanlık ve bilinmezdir mahzen, bu nedenle ailenin geçirdiği sarsıntıların anısını barındırır kendinde. Bunlar delilikler, aşırılıklar, patlamalar, ihlaller, hatta cinayetlerdir, hepsi de “üstlerine duvar örülmüş” dramlardır diye altını çizer Bachelard (a.g.y., s. 37).

Tavan arası bazen çocukların ve ergenlerin gizli kaçamak yeridir: hayal gücü orada alır başını gider; orada oynanan oyunlar en olağanüstü ve en cüretkâr oyunlardır. Ama aynı zamanda kişinin öz varlığıyla temas halinde olduğu “yalnız gezintiler”in de yeridir burası. Mahzen, imgelemi geçmişe ve ailenin köklerine doğru taşır. Tavan arası da yapar bunu, ama yalnız bunu yapmaz, çünkü orada birikmiş olan öğeler, tarihi ve sırları akla getirmekle birlikte, çatı katı dışarısını ve engin dünyayı olduğu gibi, orada gerçekleştirilmek istenen kahramanlıkları da çağrıştırır.

Odaların Dağılımı ve Odalar Arası Dolaşım

Alan, ailenin şimdiki zamanıyla olduğu gibi anılarla da yüklüdür. İç habitatın çalışması sonucu evde hiç bir şey rastlantıya bırakılmamış gibidir. Odaların dağılımı sıklıkla bir hiyerarşiyi yansıtır, örneğin ailenin en çok değer gören üyeleri en güzel odaları almış olabilir. Bazan, çiftin durumundaki evrime tanıklık etme söz konusudur. Bir kadın boşandıktan sonra, eski kocasıyla kullandıkla-

rı odayı kızına vermişti; kendisi dairenin arka tarafında küçük bir odaya yerleşmeyi tercih etmişti. O dönemde kendini pek de önemli bulmuyor, kızını babasından ayırdığı için kendisini çökkün ve suçlu hissediyordu. Kızının “zararını telafi etmek” istiyordu. Aslında bu anlamı tam belli olmayan, kuşakları tersine çevirerek kızını yetişkin konumuna getiren bir hediye idi.

Evin çerçevesi sıklıkla sabittir, çünkü insanların çoğunluğu, kiralamadan ya da satın almadan önce gördükleri çok sayıda yer içinden seçim yapmak için zamanları olsa da, kendi zevkine göre bir ev ya da daire edinemez. Yerleşir yerleşmez, ailenin mekâna yatırımı iç habitat modeline göre gerçekleşecektir. Isidoro Berenstein’a (1976) göre, aile evinin içi, orada oturanlar arasındaki bilinçdışı bağların, her birinin rol ve işlevlerinin simgesel temsiline tanıklık eder. Sevgi ile ya da düşmanlıkla anılırlar ve eğer kendilerine çok yatırım yapılmışsa odaları nesnelere doludur, etkileycilikleri kendini özel grafik işaretlerle gösterir vs. Aynı şekilde iki ya da üç özne arasında, ister açık olsun ister gizli ya da gizli olsun, güç ittifakları da iyi bilinir. Gizli ittifaklar çok daha önemlidir, çünkü kişiler arasındaki yakınlıkları ve karşıtlıkları belirler, alt-gruplar, küçük klanlar oluştururlar, bir anne ile kızlarından biri arasındaki klan gibi örneğin. Bu konuda işaret etmemiz gereken iki eksen vardır: bir yandan, tercihen boş zamanların geçirildiği ya da uyunan odaların ve yatak odalarının kullanımı ve diğer yandan odalar arasındaki dolaşım. Bazan bir klanın

üyeleri odaları konutun iki ayrı ucunda bulunmasına rağmen, kendi aralarında konuşmak, hatta bazı bilgileri paylaşmak için özgürce yer değiştirebilirler. Bu konuya geri döneceğim.

Berenstein aile terapisinde ev planı çiziminden yararlanır. Seans sırasında, görünür söylem ile resmin ortaya çıkardığı bilinçdışı temsiller arasındaki karşıtlıkların altını çizmek için, evin planının çizilmesini ister. Bu, yakınlıkları, rekabetleri, güç ve zorlama hatlarını içerir. Ailenin habitata kaydettikleri, bir dilde olduğu gibi, semiyotik karşıtların bir oyunu gibi anlaşılabilir.

Patrice Cuynet (1999) de aileye birlikte evin bir resmini ya da planını yapmalarını önerir, ama hemen ardından ideal evin, aile üyelerinin sahip olmak isteyecekleri “hayalini kurdukları evin” resmini de ister. Resimlerin karşılaştırılmasıyla, bazen aralarında fazla mesafe bulunan arzu ile gerçeklik arasındaki karşıtlıklar, yine aynı şekilde korkular, umutlar hakkında ilginç bir görünüm ortaya çıkabilir. Aile üyeleri sıklıkla sanki ideal zenginlik ve bolluğa bağlıymış gibi, lüks içinde, çok geniş ve çok sayıda, ihtiyaçlarından fazla odası olan bir “hayalini kurdukları” ev çizerler. İncelenen resimler arasında Cuynet üç grup model sayar:

- Birincisi cepheden evdir, dışarıdan bakan bir perspektife göre çizilmiştir, sanki bu insanlar için rüya erişilmezmiş gibi ya da aile temsilleri esas olarak görünüşün temsiliymiş gibidir.

- İkinci grupta “merkezcil” bir tarzda dışarıdan içeriye doğru ve sanki “güvenlikte olmayan bir aile benliğini” korumak ister gibi, sınırlar ve bir kapsayan elde etmenin aciliyeti varmış gibi, dış dünya ile iletişimi az tutan bir ev planı söz konusudur.

-Üçüncü tip, gitgide eklemelerin yapıldığı, düzensiz bir tarzda gerçekleştirilen “merkezkaç” bir plan çizimidir. Cuynet bu ailelerin, içsel alanı kolayca yabancıların istilasına bırakan, delikli bir deriye sahip göründüklerini söyler. Aile içinde roller net değildir; tasarımlar açık değildir. Bu durum görüşmeler sırasındaki aile konuşmalarında da doğrulanır.

Bu değişik araştırmaların aile evi bünyesinde kullanılan odaların dağılımı konusunda bize öğrettikleri belli şeyler vardır. Aile üyeleri kendi aralarında ittifaklar kurarak, duygusal olarak yoğun karşılıklı ilişkiler sürdürdükleri, kendilerini tehlikede hissedersen savunma stratejilerini, ya da diğerlerine hükmetmek isterlerse iktidar stratejilerini hazırladıkları bir yetki alanı seçebilirler. Bu ittifakların sonucunda genellikle alt-gruplar ortaya çıkar ve bir dış gözlemci için bunları saptamak kolay değildir. Bu ittifaklar gizli ya da sapkın anlaşmalar tarafından güçlendirilir. İttifak üyeleri arasında özel bir yakınlık varmış gibi görünmez, ama eğer odalarının konut içindeki konumlanmalarını incelersek, sıklıkla birbirlerine oldukça yakın olduklarını ve aralarında dolaşımın oldukça rahat olduğunu saptarız. Odalar uzak bile olsa erişimleri kolaydır: her koşulda karşılıklı ilişkiler

önemli boyuttadır. Güçlüklerin aydınlatılması bakımından bu stratejilerin gün ışığına çıkarılmasının yararlı olduğu anlaşılmaktadır.

O halde evdeki yaşam alanında rol ve işlev dağıtımı vardır. Yeniden örnekler vereyim. Bir iş aleti, bilgisayar, televizyon vb. gibi, belli yerlere yerleştirilmiş bazı temel nesnelere çatışma kaynağı olabilirler: eğer gücünü istismar etmeye bir eğilimi varsa, söz konusu “yetki alanı sahibi” genellikle manevi olmak üzere bir “ayakbasta hakkı” talep edecektir. Ortak mekânlar olarak adlandırılan oturma odası, tuvaletler vb. aslında ender olarak ortak mekânlardır. Anne sevdiği etkinlikleri gerçekleştirdiği sektörde kendini rahat hissedebilir ve eğer aile içinde önemli bir gücü var ise, onun “mülkü” kendini işlevi ile gösterebilir: burası bir araya geline, hatta karar alınan bir yerdir.

Kendisine önemli bir şey bildirileceğini belli etmek için “babam çalışma odasında, benimle konuşmak istiyor” denir bir ergene.

Karmaşıklıklar

Aile evini incelerken, öyleyse, habitatı tek bir bireyle değil, birçok bireyle ilişkili olarak düşüneceğiz. Bunu gördük. Ortaklaşa alınan bazı kararların ne ifade ettiğini daha kolay anlayabiliriz böylece. Büyük bir masa seçilmesi -aile içinde önemli kararlar almaya hizmet edecektir- ya da -kişilerin sfinkterle ilgili acil durumlarında tar-

tışmaları ortadan kaldıracacağı düşünülen- üç tuvaletli bir dairenin kiralanması gibi. Bu seçimler, aileye aidiyeti ve büyük ölçüde her bir aile üyesinin kimliğini oluşturan bağlara damgasını vuran “mevcut ruhsal durum”u yansıtır. Her birinin kimliği de ortak kimliğin sağlamlığıyla beslenmektedir. Ve eğer yabancıların gözlerini kamaştırmak isteği fazlaysa, o zaman konut bir “kendini beğenmişlik” müzesi haline getirilecektir. Oturma odası skopik dürtünün (görme), gözlemenin, kendini göstermenin temel bir rol oynadığı bir yerdir, aynı zamanda dürtülerin yüceltilme yeridir, dürtülerin amaçları açısından engellendikleri, fazla itkisel ifadelerin yumuşadığı ve toplumsal yaşam için gerekli bu değişmelerin olduğu yeridir. Oturma odası alışıldığı üzere aile üyelerinin kendi aralarında ve yabancılarla konuşma mekânıdır.

Bununla birlikte habitat hırsları ve idealleri, yaşamda başarılı olmak için kendi kendine tanınan öncelikleri, yakınlarla ilişki kurmaya hazır olmayı ve onlarla tavır ayrılıklarını da yansıtacaktır. Uzun bir dönem bir arada kalmak isteniyorsa, duvarlar ve nesnelere yatırım yapılacak, özellikle sıcak bir şekilde ele alınacaklardır.

İçsel ruhsal habitat ile dışsal maddi habitat arasında bağlardan bir ağ kurulur; bu ağ duygulanımlarla imlenmiştir. Aile hayatı ile birlikte iç habitat gelişir, sonra gitmek gerektiği zaman “kutulanır”, yeni evde orayı benimseyebilmek için yeniden “kutudan çıkar”. Çoğu kişi için kimlikle, kendi-evinde-olmak/kendine-ait-olmakla ilgili bağlar söz konusudur. İç habitatın beden imgesini

çağrıştırmaları gibi, aidiyet duygusu ailesel kimliğe gönderme yapar. İçerisi dışarısından, kendi bedenine hacmini, üç boyutluluğunu kazandıran ruhsal grup derisi ile ayrılmıştır. İç habitat temsili, başka yerde yaşasa bile her bir aile üyesi tarafından korunabilir. Bunun sayesinde kişi, ailesine başvurmakla birlikte, kendini bir birey hissedecektir.

İç alan dış alanı şekillendirmeye yardım eder, ama pek çok kişi seçtiklerinden asla tatmin olmaz. Banyonun boyasının kendisine uygun olmadığı duygusuna sahip olan kadının durumu gibi, banyoyu boyamaya karar verir, ama bir kez daha hoşuna gitmediğini görür.² Şeylerin dışını değiştirirse içi de yatışacak diye düşünür, oysaki kocasıyla olan ilişkisi tatminkâr görünmemekte ama o bunu kabul etmeyi reddetmektedir.

Ad Koymak ve Etken Olmak

Jean-Charles Depaule (2002) alanlar ve adlandırılmaları arasındaki ilişkileri inceler. Uzay boşluğunun yarattığı dehşete, alanı ve onu dolduran şeyleri adlandırma gereksinimi ile karşılık verdiğimizize dikkat çeker. Evin köşe bucağı ve içindeki nesnelere ilgili olarak da bu böyledir. “Bir mekân tam da ad verildiği, lakap takıldığı, yeniden adlandırıldığı için var olur” der. Ama bunun bir “totoloji” oluşturduğunu da ekler. Alan ve

²Ruth isimli hastam söz konusudur. Onun durumunu *Petittraitédesperversionsmorales*(Küçük Ahlaki Sapkınlar) kitabında incelemiştim.

alanın dili karşılıklı olarak birbirlerini yapılandırmaktadırlar. “‘Mutfak’ derken ve bu şekilde adlandırılan mekânı kullanırken, simgesel ve pratik niteliklerini varsayalım: orada yemek yapmak, ailece orada yemek yemek...; aynı şekilde bu niteliklerin akla gelmesiyle de ‘mutfak’ sözcüğü kendini bana dayatır”. Karşılıklı olarak birbirlerini belirtmekle alan ve dili dönüşümselliklerinden kaybetmektedirler.

“İşin içinden nasıl çıkmalı?” diye sorar yazar. Belki çok sayıda kurgusal yapıt gibi kelime oyunuyla, yaratıcı eleştiri ile ve aynı şekilde boş alanın her şeye rağmen doldurulamazlığını dikkate alarak. Boş alanın gerçekliği büyük ölçüde kaçar bizden, biz de bundan kaçmak için, narsisistik benliğimizin onu doldurmasındaki sınırların yankısı olarak onunla dalga geçebiliriz. O zaman neden alan üzerinde bir hâkimiyetimiz yoktur?

Bir yandan, çünkü alan bilinçdışı düşlemede, oraya bizden daha iyi yerleşecek olan bir başkasına aittir. Ve bu öteki elimizden kaçar, zorunlu olarak gizemlidir. Burada diğer cinsiyetin bilinmeyenini düşünmekteyim.

Kısa bir örnek aktaracağım. İşte, evin kadınlarının evin erkeklerine hiç bir şey söylememeye söz vererek “dedikodu” yapmak için toplanmaktan hoşlandıkları mutfağı hakkında bir annenin yaptığı açıklama. Bu korku nedendir? Çünkü onlar, erkekler, bir sır tutmayı asla beceremezler. “Ağızlarını açmakla birini kırıp kırmayacaklarını hiç düşünmeden, haberdar oldukları için böbürlenmeyi tercih ederler” diye ekler.

Diğer yandan, çünkü oturulan alan her zaman geçicidir, dolayısıyla, mutlak temsil edilemez olan ölüm kavramı orayı baştan aşağı dolaşır. Miras kalan ev konusunda bu konuya geri döneceğim.

Aynı şekilde *yetki alanının simgeselliğini* kavramaya yardım eden bir çalışma, tek odalık konutlar hakkında gerçekleştirildi (C. Rosselin, 2002). Çalışma kiracı olan öğrencileri, yalnız ya da ailece çalışan genç çalışanları kapsamakta ve yurtlarda ya da bakım evinde kalanları kapsamamaktadır. Toplumla bütünleşmiş kişiler söz konusudur. Céline Rosselin tek bir odada oturdukları için, insanların alanları işlevlerine göre, onları niteleyen mobilyaları ya da nesnelere yerleştirerek ayırma eğiliminde olduklarını gözlemiştir. Tek oda, sonunda, “birçok odaya sahip bir konutta varolan ayrımları” yeniden üretmeye çalışan *birbirine eklenen köşeler* haline gelir. Bu alanlara yatırım yapılabilir ya da belli bir zamanda bir etkinlik önem kazanırsa yok olabilirler, okula giden çocuklardan birinin sınav döneminde olduğu gibi. Alanlar dönüşürler, kullanıma göre görev değiştirirler; bu bir kural gibi görünmektedir. İncelenen kesim içinde göz ardı edilemeyecek bir oranda kişi mobilyaların yerini değiştirebilir ya da aynı uzamsal çerçeveye başka işlevler yükleyebilir; sürekli yeniden elden geçirir onu.

Burada başka bir kavramı öne çıkarmak uygun olacaktır. Bir konut alanı olsun, bir oda ya da birçok odaya oluşan bir alan olsun, her alan *eylemle* kurulur. Başka deyişle her bir odaya, her bir köşeye anlamını

veren şey, onun kullanılış şeklidir. Kullanımıyla birlikte alanın sahiplenilmesi onun olanaklarını ortaya çıkarır, bu da deneyimi zenginleştirir. “Oturma uygulamaları” içinde nesnelere kullanımının dinamik ve bir sonuca bağlayan bir değeri vardır. Yazar, “böylece nesnelere üzerindeki eylem, yaşanmış alanların inşasına katkıda bulunur” diye sonuca bağlar (agy., s. 107).

Burada bir kolun, bir bacağın işlevinin pragmatik bir uzantısı gibi bir şey söz konusu olacaktır; beden imgemiz bununla zenginleşir. İç habitat yalnızca görsel ya da işitsel algılardan doğan bir imleme noktası değildir; davranışlarımızdan da doğar. Burada yararlılık kavramı kuvvetli bir yan anlam olarak vardır. Bu bizi şaşırtmamalıdır: eylem, gerçeklik alanı üzerindeki, nesnelere ya da kişiler üzerindeki etkilerini pragmatığe başvurarak gösterir, pragmatik de anında yararlı olanı çağırır; davranış zaten bir erekliliğe sahiptir. Bu belki bütün ruhsal ürünler için geçerlidir, ama eylem düzeyinde ereklilik baskındır.

Bu boyut beden imgesinde ve içsel habitatta mevcut başka bir ruhsal üretim ile de bağlantılıdır. Bu da düşlemdir. Michèle Perron-Borelli ve Roger Perron (1997) düşlemin bir dizi eklemlenmiş temsil olarak belirlediğine ve eylem boyutunun temel olduğuna dikkat çekmişlerdir. Başka deyişle, düşlemler kurduğumuz zaman, kendimizi bir şey yaparken ya da gözlerken ya da başka birinin eylemine maruz kalırken tasarımılamaktayızdır. Sonra dürtüsel arzu düşleme can verdiği göre, düşlem kur-

manın bir şeyi, tercihen doyum getiren bir şeyi gerçekleştirme arzusunu içerdiği sonucuna varırız. Sonuç olarak, eyleme geçmeden düşünüm kurmakla yetinsek bile, devinimlilik bilinçdışımızı zenginleştiren bu deneyimlerin anısı için önemli bir değişkendir. Yine de bazı davranışlarımızın bilinçdışı düşünüm tarafından esinlenmesi kaçınılmazdır. Etkinliklerimize biraz tat tuz katan da budur. Buna karşıt olarak, zihni boşaltan başka bazı eylemler vardır, *actingout* gibi.

Dahası düşünüm durağan değildir, nesne üzerine uyguladığımız eyleme nesnenin verdiği tepkileri ve ters yöndeki tepkileri bütünleştirir. Freud “Bir çocuk dövölüyor” yazısında (1919) kırbaçlanma düşünümü ile ilgili olarak bunun altını çizmiştir. Yaşanan deneyimler ya da farklı zamanlarda etkin dürtüsel arzuların etkisi altında düşünüm yaşam boyu gelişir. Düşüm farklı görünümde, hatta sekanslar halinde, bir dizi ardışık düşünümler içeren bir yapıyı düşündüren düzenli bir ritim içinde ortaya çıkar. Habitatı ve her bir köşesini zihnimize canlandırdığımızda, sonuç olarak günlük yaşantımızda yararlı olmalarından dolayı bizim için anlam taşıyan, eyleme dökülmüş bu deneyimlerin her birini yeniden ele alırız.

Beden hareketlerimiz ya da davranışlarımız odalarda, mobilyalarda ya da nesnelere üzerinde iz bırakmazlar. Buna karşın, bütün eylemler için olduğu gibi ruhsallığımızda iz bırakırlar. Eylem temsilinin durumu budur. Etkilerine bakacak olursak, R. Schaffer (1976) gibi bazı araştırmacılara bilinçdışının yalnızca eylem temsille-

rinden, çocukluğun anlamlı kişilerle yaşanan ya da onlarda gözlenen davranışların izlerinden şekillendiğini farz etmek çok cazip görünmüştür. Eylem içinde (enaction) yani çevremizdeki nesnelere ve başkaları üzerinde bir etkide bulunmak amacıyla harekete geçen temsillerin doğal etkisi ile eylemlerin ortaya konması fikri böyle doğmuştur. Öznelliklerarası bağların etkilerini ifade etmek için davranıştan daha iyisi bulunamaz. Tabii ki kelimeler vardır, ama bağlılık ifade eden duygular ve düşünceler sıklıkla davranışlar aracılığı ile aktarılırlar ve gördüğümüz gibi, ötekini harekete geçirmek, yakın olduğunu ona hissettirmek ve bizim dünyamızın bir parçası olduğunu hatırlatmakta büyük bir güce sahiptirler. Her yeni kuram gibi bu kuram da yazarını bütün sonuçları yeterince göz önüne almadan, ya da onları mevcut bilgiyle karşılaştırmayı düşünmeksizin genelleştirmeye iten belli bir enflasyona sahip olabilir. Bu nedenle bu kuramın doğruluğunun ötesinde, davranış psikanalizin biraz unuttuğu bir çocuk olmadı mı ve ona psikolojimizde hakettiği yeri vermenin zamanı gelmedi mi diye sorgulamamız daha uygun olacaktır.

İç habitat fikri, psikolojinin modern uğraşları akımı içinde yer alarak, eylemin bu rolünü onaylamaktadır. Ergenlerin ötekileri kendiliklerinin bir parçası gibi kullanılarak davranış yoluyla ruhsal olarak yayılmayı deneme tarzlarını açıklamak için *genişleyen ruhsal alandan* söz ederek Ph. Jeammet (1980) bu aciliyeti karşılar. Ergenlerde görülen, çoğu zaman yetişkinin güvenilirliğini

ölçme ihtiyacına karşılık gelen kışkırtmanın işlevi böylece daha açık ve kabul edilebilir hale gelmektedir. Yaşam, “dayanıyor” mu, yeterince sağlam mı ve aslında bilinmeyen gizli kaynaklara sahip değil mi diye görmek için yetişkinin ruhuna çarpmadan ya da onu rahatsız etmeden öğrenilmez. Eyleme geçmek o zaman merakın ve zekânın hizmetinde olabilir.

Başka uzmanlar, çevremizdekilerin bilinçdışının bizim için önemine ve onu kendi bilinçdışı işleyişimizle bütünleştirdiğimize vurgu yapmak amacıyla dış gerçekliğin ruhsal iç gerçekliğinden söz etmişlerdir. Şüphesiz öznelliklerarasılık açısından düşünmek, yalnızca yalıtık bir kişinin öznelliği ile yetinmekten çok daha zordur, ama böylece hakikate çok yaklaşmış oluruz. İç habitat, yarışa hazırlanmış bir atlet gibi, potansiyel bir harekete sahip bir temsildir.

İç habitat bu eylem-temsillerin bir metaforu, bir modeli, örgütlenmesi, hatta bir motoru olarak belirir. Alanı bu eylem-temsillerle katederek yaratırız. Bu gerçeklik aynı şekilde François Vigouroux'nun da dikkatini çekmiştir (1996, s. 177):

“Paradoksal olarak *konutlar* yalnızca geçiş yerleri, eski birikmelerle (stase) karşı karşıya gelinen yerlerdir. Görünüştaki sabitliklerine rağmen, sanki içine sürüklenmiş olduğumuz hareketi bize keşfettirmekle yükümlü gibidirler. Umudu, devinimi, tamamlanmış, yanından geçilen ya da olası değişikliği dile getirirler ve kendi

üzerlerine kapanmış göründükleri zaman bile, yaşamı dile getirirler.”

İç Habitatın Beş İşlevi Vardır

1. *Kapsayıcılık* işlevi ve bunun sonucunda, aileyi koruma ve rahatlatıcı bir mahremiyet geliştirme amacıyla evin dışı ile içi arasında bir farklılaşma yaratma işlevi.
2. *Özdeşleşme* işlevi. Evin içinde herkes kendi zevklerini, kişisel tercihlerini ve aile üyeleri arasındaki ittifakları ifade eden bir yetki alanına sahip olmakla beraber, bu özdeşleşme işlevi yoluyla aile kendi izlerini bırakır. Habitat, ortak evi olduğu gibi, orada oturanların her birinin kendi evini de gösterir.
3. Hafızanın birleştiricilik rolü oynadığı *tarihsel devamlılık* işlevi.
4. *Yaratıcı* işlev. Çünkü mesela mekânların dağılımı, duvar kaplamalarının ve nesnelerin seçimi esinlendikleri temsillere göre bir yenilik içereceklerdir. Ev nesnelere üzerindeki eylem, alanın kurulmasına katkıda bulunarak ilginç keşiflere olanak tanır.
5. Herkesin hoşuna gitmesi için şekillerin uyumuyla bir güzellik oluşturmayı hedefleyen *estetik* işlevi.

Bu farklı işlevler bir eksiklik durumunda birbirlerinin yerine geçmeyi başarırlar. Buna örnek olarak şimdiki

zaman yeterince güven verici olmadığında anılardan destek almayı verebiliriz.

Bu işlevler bağlar yaratır. Akrabalık bağları dramatik bir geçmiş tarafından yaralandığı zaman ve/veya yeniden kurulmaları gerektiği zaman, bu işlevler onları yeniden dokumaya yardım eden birlikte oturma bağlarını yaratırlar. Evlat edinen aileleri, boşanma sonrası yeni evliliklerle oluşan aileleri, koruyucu aileleri ve eşcinsel ebeveynlerden oluşan aileleri ve aynı şekilde tıbbi üreme şekilleriyle çocuk sahibi olan aileleri düşünüyorum burada. Aynı yerde ikamet etmek, biyolojik bağları olmayan ebeveyn ve çocuğun birbirlerini tanımalarını, konuşmalarını, birbirlerine dokunmalarını ve yapılacak işleri, zevkleri, neşe ve üzüntüleri paylaşmalarını fazlasıyla kolaylaştırır. Bu temas yeni ebeveyn-evlat ilişkisinin damarlarını oluşturacaktır. Birlikte ikamet ederek birbirlerini sevmeyi öğrenebileceklerdir, çünkü ruhsal bağ çoğunlukla her gün kurulan bir şeydir.

Ebeveyn-evlat ilişkisinin yerleşmesi için bir babanın ya da annenin çocuğu dünyaya getirmiş olması yeterli değildir. Biyoloji başlangıç noktasıdır, ama bu ilişki uzun bir yolculuktur. Ve aynı başlangıç noktasından çıkılmasa da, birlikte yolculuk yapmak mümkündür.

“İkamet etmek” ve “birlikte oturmak” terimleri belki de ortak aile yaşamının kolaylaştırdığı ve geliştirdiği çok sayıdaki karşılıklı ilişkileri yansıtmak için yeterince güçlü değildirler. Birlikte oturma sözcüğü politik alana genişletilmeden önce çiftlerle ilgili olarak çok kullanılır.

dı... Bu nedenle sosyolojik yan anlamlarla yüklü. Sekizinci bölümde bundan yeniden söz edeceğim.

Ebeveyn-evlat bağı inşa edilecek bir şey olduğunda, ev çerçeveyi sunar, iç habitat ailevi-aşinalık duygusunun sorumluluğunu üzerine alır: keşfedilecek ve sömürgeleştirilecek yeni bir coğrafyanın, mahremiyet ülkesinin aydınlatıcısı gibi olacaktır.

2. Bölüm

AİLE MAHREMİYETİ ÇEVRESİNDE

“Büyük Cabourg villasının girişinde, bir gardiyan. Bahçeye girmeme, villaya bir göz atmama izin verir mi diye soruyorum ona. On beş yıl boyunca çocukluğumun bütün tatillerini orada geçirmiştım, büyük annemin eviydi. Alaycı yanıt: “ah, büyük anne numarasını bana elli kere yaptılar. Yazıya bakın: özel mülk. Giriş yasak”.”

J.-B. Pontalis, *Günlerin Kıyısında*, s. 98.

Mahrem varlığımızın gelişmesi için evimizden daha elverişli bir yer var mıdır? Oysa mahremiyet düşüncesi alışıldık psikanalitik kavramların izinden gitmez, çünkü bu kavramlarla aynı türden olmayan kendine saygı, kimlik gibi kesinliği olmayan kavramları harekete geçirir ve ilgi alanını toplumsala, hatta hukuk alanına genişletir (bkz. özel alan kavramı). Mahremiyet kuramı rahatsız etmektedir. Bununla birlikte bu bizim gözümüzü korkutmamalıdır, çünkü talihli kuramsal değişikliklerin kaynağındaki bütün düşüncelerin durumu bu olmuştur. Çocukların hayal gücü belki bize yardımcı olacaktır. Freud bize evlenmenin eşine utanmadan arkasını gösterebilmek olduğunu düşünen çocukları hatırlatır (“Ço-

cukusu cinsel kuramlar”, 1908). Analitesinden duyduğu utanç insanı yabancı bakışlardan sakınmaya götürür. Bunun çok erken kökleri vardır: geğiren süt çocuğunu annesi “afiyet olsun!” diyerek kutlar. Daha sonra “kocaman bir kaka yaptığında” çocuğunu kutlar. Aynı düzlemde, rahatlamış bir yetişkin “artık dayanamıyordum, sonunda içimde birikenleri çıkarabildim. Beni dinlediğin için teşekkür ederim” diyecektir. Yakın arkadaş bize kendimizi açık etme, bozuk yönlerimizi ve sırlarımızı utanmadan gösterme olanağı sağlar. Bunlar onu ne korkutacak ne de şaşırtacaktır.

“Utanç verici” kısımlarını sergileme hazzının bastırılması, açıktır ki mahremiyet alanını sınırlamaya ve onu dış alandan ayırmaya yardım eder. Böylece, Freud (1912)¹ insanın bazı rahatlatıcı etkinliklerini teşhir etme eğilimini bastırmak yoluyla uygarlık kavramına biçim verdiğini belirtmiştir. Yine de bu ancak kendi evinde teşhirciliğini serbest bırakabilmesi koşuluyla gerçekleşir. Zayıf bir düzeyde şüphesiz, çünkü gerçek anlamda teşhircilik ötekini utandırmayı ve ona korku salmayı hedefler.

Sonuçta kendimizi teşhir etmek kendimizi tanıtmamın, yarattığımız izlenimi algılamamın, onda küçük farklar

¹ Freud’un ilkel insanın idrarıyla ateş söndürmeye bayıldığı düşüncesini ortaya attığı “Ateşin elde edilmesi üzerine” makalesine de bakınız. Bu davranışı önce baskılayarak, sonra da bastırarak, insan ilerleyebilmiştir; bundan böyle ateş korunabilmiştir; ateşin çok sayıda etkinlik için yararlı olduğunu fark etmiştir.

yaratmanın ve gerekirse düzenlemenin bir yolu olabilir, aynı zamanda kendimize bakmanın ve son olarak kendimiz hakkında öğrenmenin bir yolu olabilir. İki modern Amerikan akımı bu boyutu kuramlaştırmışlardır. Teşhirin kendiliğin teyit edilmesindeki olumlu boyutunun altını çizen *kendilik psikolojisi* akımı (H. Kohut, 1977) ve dikkati kendi imgemizin ötekilerin bakışındaki yansısına yönelten *öznelliklerarasılık* akımı: R.-D. Stolorow, B. Brandcraft, G.-E. Atwood (1987) ötekilerin bize verdiği değerini kendimizi oluşturmakta yardımcı olacağını öne sürerler. Bu yazarlar, ne kadar önemli olursa olsun, öznellikler arasındaki yankılanmanın bize füzyonel aynanın yansımayla aynı şey olmadığını unutturmaması gerektiğinin altını çizerler. Ötekinden beklediğimiz, hakkımızda zaten bildiklerimizi onaylaması değil, kendimizde bilmediğimiz şeyleri keşfetmemizi sağlayarak bizi şaşırtmasıdır. Bu analitik akımlar böylece herkesteki ruhsal sergileme gücünü tanımışlardır, hatta hastanın tanınması düzeyinde de. Analist hastaya alıcı olmalı ve sıklıkla bilgiye dayalı olan kendi sezgilerine kapılmamalıdır. Önemli olan “birlikte hissetmek”, yani empatidir. Ötekinin bakış açısı çok ciddiye alınmalıdır, diye ekler bu yazarlar. Örneğin bir hasta eğer analistine yandırdığını söylüyorsa, analist hemen hastanın direnç gösterdiğini düşünmemelidir.²

² Cinsel teşhircinin ruhsallığının ötekinin bakışıyla keşfedilmesini hiçbir şekilde arzulamadığını, *kendi* mantığını dayatmak istediğini

Yakınlarına çirkinliğini, kirliliğini ve idrar yapma ve dışkılamayla ilgili etkinliklerini kolayca sergileyebilir insan; ama anal eğilimlerin incelenmesi mahremiyeti daha fazla derinleştirmeye olanak tanır gibi değildir. Neden? Çünkü bu, kendi mahremiyet alanını yaratmanın hedefinin yalnızca hoşla gitmeyen taraflarını sergilemek olması anlamına gelirdi. Oysa yakınlarımızla ve dostlarımızla kişiliğimizin duyarlı ve olumlu yanlarını da paylaşmaktan hoşlanabiliriz. Mahremiyette esas olarak aradığımız şey *anlaşılmasıdır*.

Yakınımıza kendimizi açmak için en nihayetinde onunla kendimizi güvende hissetmemiz gerekir. Dinleme kapasitesi ile bizi baştan çıkarmıştır. Yanında kalmaktan haz alırız. Baştan çıkarmanın üstü örtüktür. Aynı şekilde biz de onun acısını “kendi içimizde” hissedebilir, uğramış olduğu haksızlıklara öfkelenir, sevinçlerini paylaşır, başarılarından mutlu oluruz ve bunlar karşılıklıdır. Nasıl kendi mahrem varlığımızı açmakta daha ileri gitme arzusu duyuyorsak, ötekini tanımada da daha ileriye gitmeyi arzularız. Onun tepkilerine asılı kalmışızdır; yanıtı bizi rahatlatacaktır; sözüyle belki de bize beklenmedik sırlarını aktaracak ve kendimizi anlamak için bazı anahtarlar sunacaktır. Oburluğun, hatta doymazlığın payına işaret edebiliriz burada. Yakınlık böylece oralite düzeyindeki arzuları uyandırır. Mahremiyet heyecan

öneren bu katkılardan yola çıkarak bir adım daha atılmış olur. Teşirci, merakı ve ardından bütün öznel çalışmayı felç eder.

vericidir, ilgili olmaksızın meraklıdır, bununla birlikte kırılganlığını korur.

Çünkü “sarsılmaz bir güven olmazsa dostluk kendi kendine her yönden yıkılır gider” der Jean Daniel (2001). Şöyle devam eder:

“Gerçek dost, eğer dostunuz olmasaydı bilmeyeceği, eksikliklerinizle ilgili onunla paylaşılan sırları size karşı kullanmayan kişidir diyerek tanımı daha da karmaşıklaştırabilirim.”

Bu çözümlemede daha ileri gidebilmek için Freud’un düşüncesinin izlediği yoldaki bazı alt üst olmaları incelemek uygun olacaktır.

Ruhsal Sayılan Alanın Genişlemesi

1910’lu yıllara kadar psikanalitik kuram ruhsal cinselle eşdeğer görüyordu. O zamandan beri ve psikozlar üzerine araştırmaların ardından, buna sürekli gelişmekte olan başka iki alan eklenmiştir.

- Birincisi *nesne ve onun özne ile ilişkileri* (nesne ilişkileri) alanıdır. Bu döneme kadar nesnenin kaderi silinmekte: annesinin uzaklaştığını gören küçük çocuk, onu önce bir halüsinasyon olarak, daha sonra bilinçdışı bir temsil olarak kendinde tutma düşüncesi ile avunmalıydı. Ona, sevgisine ve bakımına duyduğu ihtiyaçtan geriye yalnızca arzu kalacaktır. Bundan böyle arzu, tekrarlayıcı, hatta yakıcı bir şekilde eğilimlerini dünyaya

yöneltiğini belirtecektir, ama patolojik durumlar hariç nesne üzerine hiçbir kalıcı sabitleme olmayacaktır. O halde nesne önemsiz görülüyordu. Yaşamın kimi koşulları göz ardı edilirse bu böyleydi. Çünkü değer verilen bir varlığın uzaklaşması ya da yok olması sonucunda yasta olan özne acı çeker. İç nesnenin yalnızca önemsiz, daha önce Freud'un sandığı gibi üzerine yatırım yapılan bir nesne olduğu değil, tamamen kendi başına bir varlık olduğu ortaya çıkar. Öznelliği, kıpırtıları önem taşır bizim için. Bunun kanıtı yas süreci tarafından sunulmaktadır. Özne öteki üzerine kendisinden ne kadar fazla önemli bir parça bıraktıysa yas süreci de o kadar bitirilemez ve yetersiz olacaktır (Freud, 1915). Bugün Sandor Ferenczi (1933), Donald Winnicott (1971), Jean Laplanche (1987) sayesinde daha da ileri gitmiş olduk: ötekinin birey için bir duygu, temsil, düşünme kurma ve düşünme kapasitesi kaynağı, bilinçdışı çalışma için bir model olduğu ortaya çıkmaktadır. Ve yalnızca annenin bakım ve özeninin temel bir rol oynadığını bildiğimiz yaşamın başlangıç dönemlerinde değil, yaşam boyu bu böyledir. Kendi-öteki arasında uyarımlar, karşılıklı-düşlem kurma hep olduğuna göre insanı tek benci bir şekilde düşünmemiz olanaklı değildir. Dahası Emmanuel Levinas'ın (1972) dediği gibi, öteki de aynı şekilde bir ilişkiler ağına dâhil olmuş, kendisine eşlik edilen bir öznedir. Bu keşifler sayesinde grup dinamiğine duyulan ilgi artmıştır.

- 1910'lardaki çalışmaların dikkatimizi yönelttiği ikinci alan *kendini koruma* alanıdır. Narsisizm, özellikle de olumlu ve besleyici narsisizm ve bunun kendilik değeri, yaslanma, benliğin ilk yapılanmaları için oynadığı rol üzerine yapılan keşifler bu alandaki kuramsal ve klinik sonuçlardır. Kendilik sevgisinin kendini oluşturmak ve kendine inanmak için temel olduğu görülmektedir. Gelecek düşüncesi bile tasarılarımızı sonuçlandırma olanaklarımıza duyduğumuz güvenle belirlenmiştir. Bazen narsisizmimiz kibir günahı işlememize yol açar, çünkü bizi sonsuza kadar genç ve güçlü kalacağımıza inandırmıştır.

La folie de Narcisse (Nergis'in deliliği) kitabımda (1991) ruhsallığımız kendilik değerine karşıt güçleri ayırmaya ve etkisizleştirmeye giriştiğinde narsisizm alanında ortaya çıkan çatışmayı inceledim. Pratik olarak bütün patoloji bunun içine girmektedir. Bu konu başka bir çalışmada, *Unefêlure dans le miroir (Aynada bir çatlak)* (1994) adlı çalışmada yeniden ele alınıp geliştirilmiştir. Bu iki yapıtın ardından olumlu narsisizmi incelemek kalıyordu geriye. *Du bon usagedunarcissisme (Narsisizmin iyiye kullanımı)* kitabımda kendi düşüncemin olumlu narsisizmin himayesi altında kendimizi korumamızı sağlayan bu güçlerin aydınlatılması yönünde gelişimini göstermekteyim. Bu hastalarımıza yardım edebilmemiz için olmazsa olmaz görünüyor bana.

Freud'un yapıtında bir çelişki ortaya çıkmaktadır. Ele aldığımız dönemde (1910'lu yıllar) Freud kendine doğru bakış olan narsisizmle ve ötekine doğru bakış

olan nesne ilişkisi ile ilgilenir. Bu basit bir gözlem açısı değişikliği değil, farklı bir yönelimin işaretidir. Psikanalizin yaratıcısının, hiçbir zaman düz bir çizgi halinde yol almayan, merkezi ekseninden yan yollara girerek uzaklaşan, daha sonra yeniden ona dönerek ilerleyen temkinli zihni söz konusudur. Bununla birlikte ve daha yakından bakınca tersine onun kuramsal narsisizm yaklaşımı ötekinin önemini ihmal etmez. Freud âşık olma durumunda cinsel nesne seçimi deneyimi konusunda bunun altını çizmiştir. Ötekinin öznenin kendi psikolojik ya da fiziksel özelliklerine sahip olduğu için sevildiği narsisistik bir nesne seçimi tanımlamıştır. Sanki Freud, narsisizm onu bilmezden bile gelse öteki olmadan ve kendisini canlandıran bir güç olmadan narsisizmin hayal bile edilemeyeceğinin altını çizmek ister gibi, kendine ya da ötekine yapılan *narsisistik bir yatırımdan* da söz etmiştir. Freud için; kendilik aşkı, kendilik değeri ve kendine güven, tutkunun vibratosunda yer almaktadır. Nergis'in temel cümlesi "kendimi sanki başka biriymişim gibi seviyorum" dur.

Bununla birlikte narsisizmle nesne arasındaki ilişkiyi daha iyi ele almak modern yazarlara düşecektir.

Bir yandan, bu yazarlar benliğin kendi narsisizminin atılımı içinde yurdunu terk etmeye, başka deyişle benlik bariyerlerini aşma eğilimine dikkat çekmişlerdir. Benlik, İmparatorluk güçleri gibi başka topraklar ele geçirmeye çalışır; buna cesareti vardır ve bir iyilik yaptığını düşünmektedir. Kendini öznenin *egemenliğine* bırakmak

ötekinin yararınadır; özne ona kendi sanatını ve bilimini, yani düzenini de getirecektir. Bazen bu yurdundan uzaklaşma, özünü kaybeden kendiliğin yoksullaşmasıyla birlikte gider; altruist aşkın durumu budur. Birinci örnekteki, ötekinin özerk niteliklerini hor gören kibirli bir narsisizmdir. İkincisinde, ötekini hor görme bir iyilikseverlik görüntüsü ve fedakârlık eğiliminin arkasına saklanmıştır. Bu son durumda iş başındaki narsisizm *transnarsisizm* olarak adlandırılabilir.

Diğer yandan, kendilik psikolojisi okulu bu narsisizm ve nesnelere ilişkiler sorununa değerli bir katkıda bulunmuştur. Bu okul kendiliğin *kendilik-nesnelere* (H. Kohut, 1971) içerdiğini öne sürmüştür. Öznenin narsisizminin bir bölgesi, yaşamdaki olasılıklarla yüzleşebilme kapasitesi konusunda güven vererek çocuğun kendilik sevgisini uyaran anne babanın etkisi altında gelişir. Anne baba kendi başarı ve mutluluk ideallerini ona yerleştirirler. Onu kendisini koruması yönünde teşvik ederek korurlar. Bu şekilde çocuğun kendi kapasitesine olan güven uyarılmış olur. Bu, öznenin kendilik değerini güçlendirecek, özne ötekini ihmal etmeye ya da küçümsemeye çalışmayacaktır.

Aynı zamanda narsisizm, benliği çevreden ayıran ince deri gibi, birinci bölümde söz ettiğimiz şu deri-benlik gibi güçlendirdiği bazı benlik yapılarında yoğunlaşır. Bu

anlamda *çerçeveleyici yapıları* (kapsayıcılar³) içerikten ayırmak gerekecektir. Erkenden gelişen bu ilksel yapıların ruhsal aygıtın sağlamlaştırılması gibi bir işlevleri vardır. Bunlar çocuğun kendi bedeniyle oto-erotik ve kendini algı deneyimlerinden köklerini alırlar: beden geometrisinin, uzanmakla ayakta durmak arasındaki, sert ve yumuşak, kuru ve yaş vb. arasındaki farkların tanınması ve bütün bunların çevre ve onun şekilleri, oranları, mesafelerine bağlı olarak tanınması söz konusudur. Bu yapılar beden imgesinin temelinde yer alırlar.

Bu kapsayıcılar D. Anzieu (1986) tarafından *biçimsel gösterenler* kavramı etrafında gruplanmışlardır: bunlar deri-benliğin hiçbir gösterilene, hiçbir simgeye bağlanmayan ilk taslakları olmalıdır. Aşk ve nefret arasındaki ruhsal çatışmaya katılmazlar.⁴ Çocuksuz merak ve bilme arzusu ve bilme aşkı tarafından harekete geçirilirler. Başını doğrultmaya, oturmaya, ayağa kalkmaya ya da yürümeye çalışırken çocuk kendine, çevresini daha iyi araştırmak ve böylece bilgisini beslemek için yollar aramaktadır. Bilinçdışımızda, biçimsel gösterenler uzamsal biçimlerin temsilleridir, dolayısıyla şeylerin kendi aralarında ve şeylerle onları çevreleyen ve tutan

³ Kapsayan-kapsanan karşıtlığını psikolojiye dahil etmenin yararının altını çizen Britanyalı psikanalist W. Bion'dur (1962) ; Bion ruhsal yaşamın kökenini, benlik yapılarını, düşünce süreçlerini incelemek için bu karşıtlığı fazlasıyla kullanmıştır; bu da onu örneğin bir düşünce aygıtı ile bu aygıtın ürettiği düşünceler arasında bir ayırım yapmaya götürmüştür.

⁴ "Gösteren" sözcüğü temsile yakın olarak anlaşılmalıdır.

şey-olmayanlar arasındaki ilişkilerin temsilleridir. Başka ruhsal temsillerden farklı olarak, bu gösterenler ayrıcalıklı olarak dürtülerin değil, aynı zamanda kendiliğin ve benliğin çeşitli örgütlenme şekillerinin de temsilleridir. İlk bölümde söz etmiş olduğumuz ruhsal aygıtın iç habitatın modellerinden biri olan yerleştirmedir. Örneğin iki ve üç boyutlu alanlar arasındaki, şekil ve arka plan, katı, sıvı ve gaz haller arasındaki, uzanmış ve ayakta konumlar, uzak ve yakın arasındaki, iç ve dış, bütün ile parça arasındaki farkları belirlemeye yardım ederler. Bu anlamda ilk ayırmanın yerleştiğini gösterirler. Bu tam da öznenin algısal ve soyut dünyaları ve farklı mantık kategorilerini birbirinden ayırt edebilme ve onları düzenleyebilmesi için temel olan ayırmadır.

Ardından bu gösterenler iki yolla zenginleşirler:

1. *Erotikleşerek*, yani yoğun ve şehvetli bir uyarım kaynağı olacaklardır.
2. *Bir anlama bağlanarak*; yakın ve uzak, karşılıklı olarak sevgi dolu annenin yakınlaşması ve uzaklaşması anlamına gelebilirler.

Bunun biçimsel gösterenlerin ruhsal olarak daha iyi yapılanmalarını ve muhtemelen düşünce tarafından tanınır olmalarını sağladığını kabul edebiliriz. Ama başlangıçta bu bağlar kurulu değildir, simgeleştirme konumunu almamışlardır; bunlar saf biçim temsilleridir, daha sonra insanın ve birlikte bütün aile üyelerinin iç habitatı ve dış habitatı düzenleme tarzlarıyla kendini gösterecek olan biçimlerin temsilleridir.

Böylece narsisizm farklı düzeylerde devreye girer. İşlevlerinden birinin benliği sağlamlaştırmak olduğunu hatırlatır. Yine de, narsisizm duygusal yaşamımızda da aynı şekilde devreye girer, çünkü kendilik değerinin olduğu kadar kendilik sevgisinin de garantisidir o. Tam olarak mahremiyet duygusunda etkin olur. Onun izlerine tekrar dönmeden önce mahremiyetin iki biçimini tanımlamaya çalışalım.

Ev Mahremiyetin Ayrıcalıklı Mekânıdır

Evde bulunmayı ve orada kendimizi rahat hissetmeyi severiz. Bununla birlikte *mahremiyeti* yaşamının iki tarzı olduğunu belirtmemiz uygun olacaktır; kendimizde tutmak, özen göstermek, yabancı bakıştan sakınmak istediklerimiz olarak mahrem ve iki insan arasında kurulan, gizli ortaklıkla dolu mahremiyet. Aile içinde bu iki mahremiyet dönemsel olarak çatışmaya girer: özne, aile grubunun uyguladığı çekim ve diğerleriyle ilişkinin verdiği haz nedeniyle kendi yoğunluğunun azaldığını düşündüğü için bir rahatsızlık yerleşebilir, bu hazza eşzamanlı kendi kimlik duygusunu kaybetme korkusu eşlik eder. Hatta başka bir aile üyesine kutsal, başkalarını dışlayıcı bir birlik umudu yüklemişse kişi aldatılmışlık duygusu bile yaşayabilir. Bu tip arzuların tetikleyebildiği kıskançlık ya da rekabetin ötesinde, aile üyelerinin sorunu, bu bir kaynaşma yanılsamasının sonucu bile olsa, tek tipleşmeye olan eğilimleridir, oysa arzular

ilkesel olarak bireyseldir. İki kişilik her karşılaşma birlik yanılısamasını harekete geçirir, ama sınırlarını da yeniden su yüzüne çıkarır.

Freud aşına mahrem ile tekinsiz arasındaki ilişkilerin, ilk bakışta görüldüğü gibi o kadar da birbirini dışlayıcı nitelikte olmadığını, tuhaf ve endişe verici olanın, aşının arkasına saklanmış bilinmeyen ortaya çıkışı olduğunu 1919'da keşfettiği zaman mahremiyete yeni bir anlam vermiştir. Eğer sokakta bana benzeyen biriyle karşılaşsam, bu yakınlığı şok edici bir şekilde yaşarım. Örneğin sokakta on beş senedir gözden kaybettiğim bir dostu görürsem ve eğer aynı gün onunla üç kez daha karşılaşsam, tamamen bilinemezci bile olsam, kendi kendime tuhaf bir şey olduğunu, işin içine şeytann karıştığını söylemem olasıdır. Bastırılanın geri dönüşü, çocukluğumuzun büyüye ve hayaletlere olan inançlarını geri getirir, diyordu Freud. Başka analistlere göre tuhafın ortaya çıkışı, herkeste psikotik çekirdeğin oraya "burnunu soktuğunun" göstergesi olarak belirir (Bkz. A. Eiguer, 1991).

Sonuçta mahrem, hakiki kendiliğin ya da özgün kendiliğin bir yansıması olacaktır (D. Winnicott, 1960), kendi en değerli parçamız ve kendimizde saklamak ve korumak istediğimiz ama hakkında açık bir düşünceye sahip olmadığımız ve kendimize açıklayamadığımızdır, çünkü bu hiçbir zaman belirlenebilir bir deneyim olarak yaşanmamış ve dolayısıyla belleğe kaydolmamıştır.

Kendilik sevgisi ve narsisizm, benlikle hakiki kendilik arasındaki kurulu ilişkiyi hareketlendirirler. Burada, ken-

disine doğru bütün temsilleri çekme işlevine sahip olan *ilk bastırmadan* söz etmek uygun olacaktır. İlk bastırma Freud'a, oldukça erken yerleşen bir eğilim olan, anlamlı hatta kafa karıştırıcı yaşam deneyimlerimizi ifade eden temsilleri bilincimizden uzaklaştırma eğilimi konusunda bir açıklama getirme olanağı sunar. İlk bastırmaya bilinçten iyice uzak bu psikolojinin iki ürünü bağlanırlar: arkaik ruhsallığımızdaki *kökensel*, yani bütün ruhsal yaşamın üzerinde geliştiği şu kökler ve *tanınamaz olan*, içimizdeki ulaşılamaz bilinmeyen, asla örtüsü kaldırılamayan şu gizemli alan ve bütün bilginin içinde toplandığı kap.

Yakın kişilerle temasla hissedilen mahremiyetin ötesinde, tekinsizi buluyoruz, ama bunun ötesinde başka bir mahremiyet, özgün kendiliğin mahremiyeti çalışmaktadır. Bu, şifresini bir tek kendimizin çözebileceği ve tanıyacağı, kendimize dair bir bilgidir. Özgün kendilik, başkaları ile olan bağları dâhil etmek için benliğimizin sınırlarını aşan bir söze-dökülemeyenle ilişkilendirilebilir. Böylece her bağın ardında bir negatif, bir bağ-olmayan "dokunur", ilk kimliğimize yakın olmasına rağmen tuhaftır, belli belirsiz temsil edilebilir olmasına karşın tanınamazdır. Krizler karşısında yeniden belirme eğilimi vardır. Hakiki kendilik bir anlam aktarmaya çalışmaz, yalnızca vardır, diye belirtir D. Winnicott. Bunun sonucunda hakiki kendilik ile iç habitatın şekillenmesinde etkin olan biçimsel gösterenler arasındaki ilişkiler çok sıkıdır.

Potansiyel güçlerinden biri yalnızlığın rahatsız edici sonuçlarını gidermek olan aileyi bir grup olarak düşün-

mek bu farklı düzeyleri gözönünde bulundurmak anlamına gelmektedir. Özgün kendiliğimize yakın olmak gizli bahçemizin yaprak hışırtılarını huzur içinde kabul etmeyi içermektedir. Bu aynı zamanda aile içinde ortak paydayı yaratanın kendimiz olduğunu anlamak demektir. Aile mahremiyeti, o halde, sınırlarımızı aşma ve bütün evreni kucaklama özlemimizin meyvesidir. Eve en uygun metafor, daha önce belirttiğimiz gibi, mutlu narsisizmin krallık ettiği annenin dölyatağıdır.

Kaygan Bir Saha

Şimdi mahremiyetteki işleyiş bozukluklarını klinik vaka örnekleriyle ele alacağım.

Bir ailede (Dufrière ailesi), şizofren bir genç kızın anne babası, hastanın terör estirdiği, aylar süren kavgalardan sonra otele giderler. Bundan önce, kızın her şeyi yutmak için buzdolabına saldırması, bir öfke anında ailenin diğer üyeleri için değerli bir nesneyi kırması ya da oturma odasına müstehcen bir *duvar resmi* yapması gibi bahanelerle, ev içindeki kapılar birbiri ardına kilitlenir olmuştu. Anne baba evden otele gitmekle yalnızca aylardır gerçekleştirilen karşılıklı evden atmayı doğrulamış oluyorlardı. Burada yalnızca bir güvensizlik değil, ortak kimliğin un ufak olması söz konusudur: mahrem alandan hiçbir iz kalmamıştır. Bu tavırlar aynı zamanda durumun cinsiyet ve kuşaklararası farkların silinmesinin de damgasını taşıdığını göstermektedir. Peki, ama bu yoldan çıkmalar neden olur?

Bireysel kendilik ile bu örnekte paylaşılan mahremiyet olma özelliğini yitirmiş olan aile kendiliği arasındaki bu kopukluk nedendir? Bu yer o kadar korkulan deliliğin savaş açtığı kesip atılan bir savaş alanına dönüşmüştür.

Kliniğin Tam İçinden

Klinik bize mahremiyet alanının yer ve sınırlarını araştırma olanağı sağlar. Bunun için klinik araştırma eksiksiz olma ihtiyacındadır. Bunları aile ile görüşme sırasında, muhtemelen ortaklaşa gerçekleştirilen aile evinin planını çizmenin de yardımıyla inceleriz. R. Jaitin gibi bazı terapistler her bir aile üyesinin ayrı resim yapmasını tercih ediyorlar (kişisel görüşme sırasından aktarıldı). Resimle ilgili yorumlar daima çok kişi bir arada yapılmaktadır. Analiz ortak yönlerin, ortak paydaların altını çizecektir.

Aile üyelerine gün içinde nerede kalmayı tercih ettikleri, nerede uydukları vb. sorulur. İşte başka bazı yararlı sorular⁵. Habitatın hareketsiz kısımlarının -duvarlar- hareketli kısımlarıyla -mobilyalar, nesnelere- ilişkili olarak ne rolleri vardır? Aile yapısına göre değişmezleri saptamak mümkün müdür? Neden bazı nesnelere diğerlerinden daha çabuk eskirler? Bazı ailelerin mobilyalarının olmaması onların ilişkilerindeki tutarsızlığın mı göstergesidir? Şatafat toplumsal konuma mı, yüzey teşhirciliğine mi bağlıdır? Evlilikteki bir hayal kırıklığına karşı bir savunma olarak mı örgütlenmektedir?

Aile üyeleri odalara yeni işlevler eklerler mi? Yatak odası büro işlevi de görecektek şekilde mi davranırlar?

⁵Burada, klinisyen durumların çeşitliliğini hesaba katabilsin ve kendine göre ve aile ile klinik değerlendirmenin girdiği yönetime göre araştırmayı değiştirsin ya da genişletsin diye, yalnızca örnek anlamında bazı bilgiler veriyorum.

Orada yemek de yenebilecek gibi? Garaj depo ya da atölye işlevi de görür mü (babanın çekildiği bir yer midir mesela)? Mutfak ailece toplanılacak kadar geniş midir? Oturma odası ile mutfak yakın mıdır? Loft tipi bir dairede olacağı gibi odalar arası bölme yok mudur? Daha açık bir ifade ile “kolayca hareket edebilmek için” ve odalar birbirleriyle doğrudan ilişki içinde olsunlar diye, duvarları kaldırıp koridorları iptal mi etmişlerdir? Kendilerine bağımsız alanlar yaratma eğilimleri var mıdır? “Birbirlerini rahatsız etmemek için” evin birden çok giriş kapısı mı vardır?

Aile üyelerinin komşularla ilişkileri nasıldır? Binanın ortak mekânlarını, girişi, kapı önlerini, bahçeleri kullanırlar mı?

Alan, aşkı ve ayrıcalıkları ve reddetme, tercih etme, saygınlığını yitirme, idealleştirme tutumlarını dile getirir. Habitatın değerlendirilmesi çok sayıda savunmanın anlaşılması için yararlıdır. Besin ya da üstlerine örtecek bir şeylerinin olmamasına varacak kadar temel madde yoksunluğu çekmelerine rağmen iyi bir imaj vermek isteyen, salonları teşhir ettikleri çok sayıda değerli nesne (seyahat anıları, aile büyüklerinden gelen tablolar) ile dolu olan ailelerin durumu mesela. Bunlar *histriyonik* bileşenli ailelerdir.

Evlerinin her yerinde ilaçlar bulunan, ilaç kokularının bütün evi istila ettiği *hipokondriyak* ailelerini de anacağım; kafaları düzen ve temizlikle meşgul olan ve raf, klasör ve çekmece bolluğu içindeki evlerinde her

şey mükemmel görünen obsesiflerin ailelerinin durumunu da. Bu son durumda yine de bir bölüm, mesela tavan arası, mahzen ya da araba tamamen düzensiz, hatta terkedilmiş olarak kalabilir.

Aynı şekilde duvar renklerini de incelemeliyiz, çünkü bilgi bakımından zengindirler. Şüphesiz hesaba katılması gereken bir estetik ya da denge unsuru vardır. Renk, duvar kaplaması ya da boya seçimi oturanların duygusal durumlarını ifade edebilir. Kırmızı ya da sarı gibi sıcak renkler ve onların türevleri heyecan ve neşe ifade ederler. Mavinin, siyahın türevleri soğuk renkler, ölçülülük ve hüznün. Bu aynı zamanda odaya ya da alana bağlıdır. Birkaç değişmez vardır, ama genelleştirmesi zordur. Geçiş yerlerinin genellikle tarafsız renkleri vardır. Bazen oturma yeri olarak yatırım yapılmıştır oralara, üyelerinin konuşmak için koridorları tercih ettiği ailelerde olduğu gibi. Eğer bir oda dinlenmeye ayrılmışsa, canlı bir renk onu bozacaktır. Yeşil canlandırıcı bir renktir, ama yatak odasında uyarıcı hale gelebilir örneğin. Bu seçimler tutkulu bir durumu ya da ateşli olma eğilimini ifade edebilirler. Son olarak tekdüzelik ya da üzüntü eğilimi bütün alanlarda aynı renk seçimi ile kendini gösterebilir.

Ailesel ya da kültürel gelenekleri de anmak uygun olacaktır. Doğal tonlarından farklı, yoğun renklerin yüzeylere tek biçimde yayıldığı resim ekolü olan fovizm dekoratörler arasında rekabet konusu olmuştur. Rengin başka bir özel kullanımını da belirtelim: Buenos Aires'in bazı yoksul mahallelerinde oturanlar "yoksul yaşamları-

nı şenlendirmek için” evlerinin duvarlarını ve kapılarını sıcak ve canlı renklerle boyarlar.

Aşına ve Aileselin İnkârı

Bu klinik araştırmaları örneklendirmek için işte öyküleri oldukça ilgi çekici bir şekilde başlayan başka bir aile vakası.⁶

Tanışmalarından önce anne ile baba aynı binada oturmaktaydılar. Genç kadın müstakbel kocasını onun düzenli olarak koridora bıraktığı motoru yoluyla keşfetmişti. Komşulara bu motorun kime ait olduğunu sormuş, sahibini arayıp bulmuştu. Konuşmuşlar ve sonunda çıkmaya başlamışlardı. Destan haline gelecek bu anlatı düzenli olarak aile sohbetlerini besleyecekti; motorun erotizmi toparlayıcı bir rol oynayacaktı. Çiftin aşk yaşamının pratik olarak tek güçlü noktası buydu. Baba kendi ailesine, özellikle de annesine yakından bağlı kalmıştı. Dram tek çocukları olan ve bugün genç bir psikotik olan Gérard'ın doğumunun ardından gelmişti. Küçüğün eğitiminde babaanne çok önemli bir yer tutmuştu. Gérard'ın annesi, onu bizzat kendisi ve kendi tarzına göre eğitme arzusu ile, onu sıkça isteyen kayınvalidesine bırakmak arasında parçalandığını hissetmekteydi. Bir taraftan Gérard yaşamının ilk yıllarında kendini parçalanmış hissederken, çatışma gizli ya da gürültülü farklı şekiller almaktaydı. Anne ve babaanne onu buna o kadar “mecbur eder” görünüyorlardı ki, çok sonraları, daha iyi olduğu zaman, babaannesinin evindeyken annesi hakkında kötü konuşmak gerektiğini ve tersinin de doğru olduğunu fark ettiğini söyleyecektir. 10-11 yaşında uyurgezerlik krizleri vardı, yastığını alır ve kapiya kadar gider, ama uyumakta olduğundan onu açamayarak önüne uzanır ve normal uykusuna dönerek sakinleşirdi. Ev bu zor

⁶ Bu terapinin (Gérard vakası) tam bir sunumu ortak bir yapıt olan *Le générationnel*'in ilk bölümünde bulunmaktadır. Dunod, 1997a.

duruma neredeyse tanıklık yapmaktaydı. Aile mahremiyeti paramparça olmuştu.

Gérard 14-15 yaşına geldiğinde anne baba sonunda taşınmaya karar verirler, ama anne babasının yerini skotomize ederek kendisini daha çok babaanne ve dedesinin çocuğu olarak yaşamakta olan Gérard'ın zihninde kuşakların "düzleşmesi" ile ilgili sorunlar zaten ilerlemiş durumdadır. Bu sorunsal Gérard 18 yaşında soy zinciri ile ilgili bir hezeyan geliştirdiğinde patlak verir. Ona göre anne babası kendi anne babası değildir. Hiçbir aile üyesini tanımamaktadır artık. Evden kaçır ve korkunç çocuksuz bir çiftin, A. Hitler ile E. Braun'un çocuğu olduğunu söyler. Ona göre aslında babasının yaşındadır.

Bu dramatik dönemi hatırladığında babada hiçbir duygu ifadesi yoktu, Gérard'ın "onun için o kadar çok şey yapmış olan" babaannesini tanımadığı söylendiği zaman hariç. Böylece baba kendi annesine olan ölçüsüz bağlılığını ve karısı ve çocuğu ile o kadar simgelerle yüklü bu aile binasından zorunluluk sonucu gitmiş olduğu olgusunu açık ediyordu. Gérard'ın soy zincirini yadsıması, annesi ve babaannesini arasındaki kavganın yarattığı parçalanma karşısında bir "uyarı" ve bir "uzlaşma" gibi ortaya çıkar. Sanki "mademki uyum içinde yaşamayı bilmiyorsunuz ve benden seçmemi istiyorsunuz, aynı aileden olmadığımızı düşünmeyi tercih ederim" der gibidir. Ailenin taşınması Gérard'ın ruhsal karışıklığında bir rol oynamış mıdır?

Bu dramatik durum, evlat olarak tanınmanın mahremiyet duygusunu ne kadar çok beslediğine dikkat çekmemize olanak tanımaktadır. Ve mahremiyet kuşaklararası sınırların belirli olmasına ihtiyaç duyar. Yoksa şüpheler ve sinsice hareketler onu sekteye uğratar.

Pek çok durumda, çok sayıda kuşağın birlikte oturması katlanılması zor bir şeydir; tartışmalar ve kıskançlıklar gündelik durumlardır. Bazen ayrı yaşayan çekirdek aile, eşlerden birinin kendi ailesinin yanına taşındı-

ğı zaman, tam da aile üyeleri birleşerek derin bir sıkıntıyı çözdüklerini düşündükleri bir anda zorluklar baş gösterir. Çeşitli bahaneler öne sürülebilir: yeterli maddi olanağa sahip olmamak ya da kendi evlerinin inşaatını beklemek gibi. Bir gerileme anı mıdır bu? İç habitatın bütünleşmemesine gözünü açış mıdır? Bu ebeveynlerin bir kısmı gerçekte kendi ailelerinden hiçbir zaman bağımsızlaşmamışlardır. Geriye dönüş bu füzyonel bağlanmanın niteliğini doğrular. Bu yerleşmenin, bilinçdışı olarak evlatlık işlevindeki bir başarısızlık olarak yaşanan, çocuklarla ilgili bir krizin üzerini örtmesi olasılığı dışarda bırakılamaz. Ebeveynler kendilerini yetersiz hissederek yardım aramaktadırlar ve suçlu hissederek “özerklik heveslerinin” kendi ebeveynlerini yaraladığı duygusunu taşımaktadırlar.

Bölme

Aile mahremiyetini, paylaşımlarını ve sınırlarını kendi analizimden bir olayla örneklendireceğim. Seansıma bir rüya götürüyorum. Rüyada analistimin evinde bulunuyorum. Mekânlar değişmiş. Bekleme odası evin geri kalanından camlı bir kapı ile ayrılmıştı. Bu kapıdan orada bir aile toplantısı olduğu görünüyor; bir eğlence düzenleniyor. Ben davetli olmadığımı anlıyorum. Kabul edilmiş bir halde “bu normal” diyorum kendi kendime. Seans oluyor ve analistime dışlanma duygumu ilettiğim zaman o bir şey demiyor. Seansın sonunda arabama

döndüğümde ve arabayı çalıştırmak istediğimde, ayağımla gaz pedalının hiçbir direnç göstermediğini fark ediyorum; pedal yumuşak ve dolayısıyla kullanılamaz durumda. Rüyanın sonu.

Rüyam üzerine çağrışımlar yaparken oldukça hızlı bir şekilde açık bir kastrasyon duygusunu (kırık gaz pedalı) ifade ettiğini söylüyorum. Analistim beni eğlencesinden (cinsel birleşme) uzak tutan bir baba gibiydi. Oysa oldukça sıradan bu yorumlar, sonuçta beni başka tamamlayıcı yollara ulaştırıyor. Doğduğum evi ve camlı bir bölmeyi hatırlıyordum. Bu, bir metrelik bir duvarın üzerine takılmış, metal damarlarla birbirinden ayrılan renkli vitraylardan yapılmış bir bölmeydi. Bölmenin bütünü girişteki aralığı bir iç avludan ayırıyordu. Girişe bakan, biri salon olan iki oda vardı; başka odalar, yatak odaları da avluya bakıyorlardı. Girişte sandalyeler ve oldukça açık renk bir kumaşla kaplı oymalı ahşap bir banket, küçük bir masa, bir pikap bulunuyordu. Bölmenin (ahşap olan rüyadakinden farklı olarak) demir iki kapısı vardı, onlar da camlıydı. Bu bölmenin camları renkli, oldukça güzel bir dizi geometrik resimle süslenmişti. Ortaya çıkan yansımalar yaz güneşi avluya dolduğu zaman çok parlak oluyorlardı, hoşuma gidiyordu; kışın renkler daha az yoğun pastel tonlara bürünüyorlardı. Annem babam da seviyorlardı bu giriş holünü; dinginlik ve sohbeta elverişli hoş bir atmosfer vardı burada. Törensi bir şeyler vardı bu alanda. Ve bunu bana hissettiriyorlardı; hassas ve kırılğan mobilyalar zarar görebilir bahanesiyle orada çok kımıldamamam, koşmamam gere-

kiyordu. Camlı bölmenin resimleri beni hayallere sürüklüyordu: insanlar, hayvanlar, kır ya da savaş sahneleri hayal ediyordum... Giriş holü ve avlu, bu iki alan farklıydılar: girişte her şey özenliydi, şıklıkla yerleştirilmiş, karşılamaya yönelik düzenlenmişti; avluda belli bir ihmal hüküm sürüyordu; burası bir geçiş yeri idi. Dahası giriş holünde ısının keskinliği azalmış olurdu; aşırı sıcak ya da soğukların etkisi bölme sayesinde azalırdu.

Yıllar geçtikçe vitraylar renklerini kaybetmeye başladı, sonra gitgide kâğıt parçaları kalktı. Ben yapıştırılmış renkli kâğıtlar değil, gerçek vitraylardaki gibi renkli camların söz konusu olduğunu sanıyordum. Bunlar yapay, sahte görünüyordu gözüme. Hayal kırıklığım büyük olmuştu. Cam hâlâ ışık geçirmez olmakla birlikte ışık daha yoğun hale gelmişti. Öteki tarafta olanlar yine görünmüyordu. Mobilyaların da görüntüsü değişmişti. Artık üzerlerinde zıplama izi veriliyordu, böylece “daha hızlı eskiyecekler ve değiştirmek için bir bahanemiz olacak”tı. Ama avluda oyalanıyordum; burası arkadaşlarımla oynamak için iyi bir yerdi. Yeterli alan ve saklanacak yerler vardı.

Evin yerinde sekiz katlı sağlam bir binanın dikkati çektiği günümüzde, ben hâlâ camlı bölmenin hayalini yaşıyorum. Resimlerin kaybolması beni anılarıma dayanmak ya da yeni imgeler yaratmak zorunda bırakmıştı. Bölme, evi biri yakın ve dünyaya açık ve diğeri daha mahrem iki alana bölüyordu. Her sınır gibi, giriş holü bir çizgi değil, bir bölgeydi; avlu geçiş yeri idi, oysaki yatak odaları ve odalar kendi aralarında bağlantılı değillerdi,

bağımsızlık kaygısı ile kapılar iptal edilmişti. Çocukluğumun evinde aslında iki aile oturuyordu, bizim ailemiz ve eniştem, halam ve çocukları. Bu nedenle, yasaklar ve paylaşılan ya da paylaşılmayan sırların işaret ettiği bir iletişim ağı daima akrabalık ilişkilerinde her birimizin ayrı yerini tanımamızı sağlamakla birlikte, kuzenlerim, kardeşlerim ve benim için neredeyse kardeş gibi olmuşlardır. Bugün de sürmekte olan ve şaşırtıcı bir şekilde sonraki kuşaklar, kuzenlerin çocukları tarafından da devam ettirilip korunan, biraz özel bir grup ruhu bu iki aileye hayat veriyordu. Birlikte oturmanın getirdiği bağın bunu güçlendirdiğini düşünüyorum; günlük yaşamda paylaşılan yemekler, evin karşılaşılan, şakalar yapılan, gerektiğinde birbirine destek olunan ortak alanları. Belki de grup psikolojisine duyduğum ilgi bu iki ailenin birlikte yaşamasından gelmektedir.

Şimdi rüyama geri dönelim. Rüyamın düşündüğümünden daha önemli olduğu ortaya çıktı. Çocukluğumun eviyle ilgili çağrışımlar aktarımın yeni bir yorumunu ortaya çıkardı. O tarihe kadar analistime belli bir yakınlıkla davranmıştım; ona değer veriyordum, güveniyordum ve bu analizi iyi yürütme kapasitesine inancım vardı, ama onu bir baba gibi değil de, belki biraz zayıf iradeli ve benim üzerimde gerçek bir otoritesi olmayan biraz büyük bir kuzen gibi yaşıyordum. Bana söylediklerine bazen sakınımla yaklaşıyordum; beni pek de şaşırtmıyordu. Gerçekte benim ikinci analistimdi. Buna karşın, birinci analistim için derin bir saygı duyuyordum. İkinci

analistimin özel ve profesyonel dünyalarını ayıran camlı kapı rüyası aktarımın babasal boyutunu daha iyi bütünleştirmeye olanak tanıdı.

Sahiplenme

Mahremiyetten bahsetmek aynı zamanda akrabalık ilişkisine bağlı olarak mahremiyetin farklı özelliklerinden de bahsetmektir. İki özne arasında belli bir yakınlık biçiminin gelişmesi için, bağın başka yönlerinde belli bir ölçülülük kendini gösterir. *Edep* mahremiyete mutlaka karşıt değildir, onun tamamlayıcısıdır.

Oturulabilir alanla ilişkilerimizi kavramak için *narsisizm* kavramının yararını hatırlattım: evin çerçevesinin sağlamlığı narsisizmden beslenir ve sırası geldiğinde narsisizmi besler. Korunma arayışı orada bir sığınak bulur. Kapanmak mahremi geliştirir. Buna *oto-erotizm* boyutunu da eklemek uygun olacaktır: kendi kendine haz vermek ve kendi kendine eşlik etmekten hoşlanmak. Ve iki kişilik mahremiyet, onu başkasına sunarak kendine haz vermenin bir yoludur.

Özetleyelim. Beden imgesi uzun bir ruhsal çalışmanın son noktasıdır. Bir kere kurulduktan sonra çevreye dâhil olmamıza katkıda bulunur. Evde yaşamadan ve orayı ele geçirmeden önceki ilk adımdır. Bireysel “imgeler” ailenin paylaştığı bir temsile, iç habitata biçim verirler. İç habitat hakiki bir organizatör olduğundan, bu yapıdan yola çıkarak ailenin rüyasal etkinliği olanaklı hale gelir.

Evden yola çıkarak rüya görürüz, hülyalar onu besler, rüyalarımızda ve yanılısamalarımızda o vardır... Orada gevşeyebiliriz, bir süre hareketsiz kalabiliriz. İç huzuru yoğunlukla uyak yapacaktır. Zaten bizim bir parçamız olan duvarlar, bölmeler, dolaplar ve nesnelere, sırlarımızı, eksik kalmışlıklarımızı muhafaza ederler. Bizi onlara karşı savunmaya olduğu kadar, onlarla bir iletişim kurmamıza da hizmet ederler. Ailenin bilinçdışının deposu mu? Akrabalığımızın göstergelerinin kutsal hazinesi mi?

O halde ev duygusal yoğunluğu olan bütün anları birbirine bağlamaya olanak tanır. Bu bizim için gayet iyi bir şeydir. Eve dönmek eşsiz bir ortamla, içinde gevşeyip yapmacıksız var olabildiğimiz bir yerle yeniden buluşmayı temsil eder.

3. Bölüm

NESNELER VE MOBİLYALAR

Nesneler ve mobilyalar dekorasyonla bağdaştırılır. Bu doğru, ama eksiktir. *Dekorasyon* sözcüğü şeyleri daha ziyade karmaşıklaştırır: yüzeyselliği çağrıştırır, şeylerin yüzeyini, başkaları tarafından görülmesi için konulmuş olanı, yani özgün olanın tersini akla getirir. Bununla birlikte evi dekore ederken kendi mahrem varlığımıza yakın kalabiliriz. Dekor sözcüğünün kuşkusuz başka yan anlamları da vardır: “birini dekora yollamak” duvarın içine demektir; bir araba “dekora girdiği” zaman (kazayla yoldan çıkmak anlamında Fransızca deyiş (ç.n.), yol dışı ya da peyzaj anlamına gelir; bir kişinin silik bir kimliği varsa “dekorun bir parçası gibidir”. Ne olursa olsun nesnelere, mobilyalara gibi, hem evin yaşanabilir ve içinde oturulabilir olması için vazgeçilmez araçlardır hem de psikolojimizi yansıtan öğelerdir. Estetik zevkimizi ve işlevsel gereksinimlerimizi ifade ederler. Belleğimizin olduğu gibi iç habitatımızın farklı işlevlerinin taşıyıcısıdır.

Başka bir bakış açısından, daha içinde oturmaya başlamadan evin “döşenmiş” olduğunu söyleyebiliriz; ev düşlemlerimizle döşenmiştir. Mobilya ve nesnelere yerleştirilmiş oldukları duvarlar ve alanlara göre ele almak

önemlidir. Evde, her şey bir bağlar meselesidir, taşınma konusunda bunu tekrar göreceğiz. Nesnelere kendi aralarında anlamlı ilişkiler kurarlar. Nesnenin alanı yarattığını ve dahası kullanımının belirli bir bölgeye biçim verdiğini not etmiştik. Bu, temsilin kurucusu olarak eylem hipotezini (1. Bölüm) doğrulamaktadır. İç habitat bu verileri kendi tarzına göre kaydeder ve yeniden düzenler; onlara bir aidiyet verir.

Bir mobilya yerleşimine göre işlevsel olabilir ya da olmayabilir. Bazen, başka boş yerler olmasına rağmen mobilyalar çok üst üste yığılmıştır, odayı tıkamışlardır. Birinci olarak, öyleyse, sanki bir dil söz konusuymuş gibi, nesne/mobilya/oda uyumu sorunu vardır. Buna örnek, kapının açılmasına engel olan bir yatak, pencerenin önünü kapatan ve ışığın içeri girmesini engelleyen bir dolap olabilir. Deneyim şu düşüncüyü güçlendirmektedir: ailenin bir üyesinde ya da ailenin bütününde karşı-yatırımın varlığı farz edilebilir, dayanılmaz duyguların ortaya çıkışını tıkamak ister gibi savunmalar yükselirler. Oturma alanı bu iç çatışmayı yansıtır. Aynı şekilde, bu alanın organizasyonundaki tutarsızlıklar ve uyuşmazlıklar karışıklığın işaretidirler... Bununla birlikte sonunda bunun şifresini çözebilir ve bu tutarsızlıkların muhtemel bilinçdışı sebeplerini açıklayabiliriz. Grupsal-ailesel yorumlar yaparak sıklıkla şeyleri daha büyük bir açıklıkla görünür kılarız. Karışıklığın ruhsal bir örgütlenme bozukluğunun işareti olduğu düşüncesi, yerini bunun dinlemeye değer bir mesaj temsil ettiği ve

öznenin ve ailenin yardımımızı talep edebileceği düşüncesine bırakmalıdır.

Başka bir durum mobilyalar ve nesnelere arasındaki ilişkileri içerir. Onların uyumları konforumuzu kolaylaştırır: bir mobilyanın üzerine konmuş bir nesne onun değerini görünür kılabılır, onu daha güzel gösterebilir, fazla sert çizgileri kesip, rüstikle zarafeti uzlaştırabilir.

Düzenlemenin önemini hatırlatmamıza gerek yok. Günümüzde, başka nesnelere düzenlemeye yarayan nesnelere -kutular, çekmeceler, sepetler, kavanozlar- sayısını artırma eğilimi var. Bu, işleri karıştırmaktan başka bir şeye yaramaz ve bazen de nesnelere yalıtıma ve bizi de onlardan yalıtıma götürür. Aynı şekilde fazla nesne tutmaya, bir gün “yine işe yarayabilirler” bahanesi ile koruyucu görünme eğilimimiz var. Bazı kültürlerde, vazgeçilmez olmayan nesnelere kurtulmak amacıyla, dönemsel ev temizliği yapıldığını hatırlatmak isterim. Yahudi paskalyasından önce, inanan kişi hamur, un, ekmek mayası gibi ekmekle ilişkili besinlere kurtulmak zorundadır. Bu fırsattan yararlanarak işe yaramaz başka yiyecek maddelerini ya da nesnelere atarak köklü bir temizlik yapar.

Çok sayıda ailede mahzeni boşaltmak birçok aile üyesini harekete geçirir; sıklıkla bu işlem eğlenceli bir nitelik taşır. Kimileri ilginç, kimileri de işe yaramaz nesnelere sahip olduklarını keşfederler; bütün bunlar geçmiş üzerine düşünmeye davet eder ve bazen de şaşırıcı keşiflerle karşı karşıya getirir.

Mobilyaları nesnelere, odaları mobilyalarla doldurmak: a) ev içi dolaşımı; b) zamanı, yaşamın akışını yavaşlatma girişimi gibi belirir. Habitatı konforlu kılma işlevleri olan aydınlatma araçları, ev aletleri, telefon, bilgisayar gibi nesnelere durumu budur. Dolaşımın ve işlevsel farklılaşmanın aleyhine olarak gitgide daha çok yer kapladıkları da kesindir. Bitkiler bunun başka bir örneğidir: ortamı güzelleştirir ve canlılıklarını aktarırlar ama ışığı engelleyebilirler.

Ah şu güzel nesnelere!

Bir üyenin kendisine dekoratif bir nesne almak için ölçüsüz bir harcamada bulunmakla suçlandığı bazı aileler tanıdım. Bazen bir tablo, ya da eski, yıpranmış ve iyi bir durumda olmayan bir nesne söz konusu olabiliyordu. Bu insanları böyle şeyler satın almaya teşvik eden nedir? Yanıt anahtarını bulmak için fetişiste doğru dönelim: hayranlık nesnesinden geçerek, kutsal bir emaneti -yalnızca dini anlamında değil- yeniden bulmak istemektedir. Nesnenin barındırmış olduğu yaşamı, o yaşamın kokularını, terlerini, salgılarını arar. Böylece, kendi yaşamından daha merak uyandırıcı ve ateşli olarak hayal ettiği yaşamlara tanıklık ettikleri ölçüde, kullanılmış, hatta kötü kokan nesnelere tercih eder. Coşkulu hava

kendi sınırlarını aşma arzusunu, başka deyişle fallusa atfedilen parlaklığı hatırlatmaktadır¹.

Âşıkların, aşklarını ilan ettikleri anın hatırası, birlikte yapılmış bir gezinti gibi, idillerindeki güçlü anların anısına bazı nesnelere kutsallaştırdıklarını hatırlatmak uygun olacaktır; maddi değeri olmayan, bir çiçek, bir çakıl taşı gibi nesnelere söz konusu olabilir... Ama bunlar fetiş nesnelere değildirler. Fetiş nesnelere duygusal olmayan, daha çok çalıntı nesnelere, doyumsuz ve hayal kırıklığı içinde bir varlığın sınırı, kını ve hasedi ile yüklüdürler.

Hastalarımın mani hastalığı olan Elsa'nın deneyiminde fetiş nesnesinin benmerkezci niteliği ortaya çıkmıştı. Krizleri pahalı bir şey almasıyla başlıyordu; bu, dairesinde koyacak yer bulamadığı kaliteli eski bir mobilya, pratik olarak takması olanaksız bir mücevher olabiliyordu. Hasta hareketinin doğruluğunu göstermek için, bunun iyi olması için olmazsa olmaz bir şey olduğu, hatta evi için yararlı olduğu gibi çok destekli kanıtlar öne sürüyordu. Sıkıntılarının ve iktidarsızlığının, bunları telafi etme ve engellerinin ötesine geçme arzusunun üzerini örtüyordu. Zaman içinde toplumsal konumunu kaybetmişti; öğrenimini önemli bir okulda tamamlamış, çok şeyler vaat eden bir kariyeri terk etmişti. Yakınları kaçınılmaz olarak onu anlamayı öğrenmişlerdi, ama harcamasının önüne geçemiyorlardı, çünkü Elsa'nın krizin ortasında olduğunu fark ettikleri anda nesne zaten satın alınmış oluyordu. Analiz bu farklı yönlerin anlaşılması konusunda ilerlemeyi sağladı. Hastamın derin yarasını hissedebildim, acısıyla özdeşleşebildim; bu onu teskin etti ve sınırlarını ve olanaklarını hesaba katarak ilerlemesinde yardımcı oldu.

¹ Fetişistin durumunu *Des perversions sexuelles aux perversions morales* (Cinsel sapkınlıklardan ahlaki sapkınlıklara) adlı kitabımda incelemekteyim.

Bazı kişiler bir nesne edinme yoluyla, hızlı gitme, normalde tasarılarını gerçekleştirmek için aşmaları gereken evreleri atlama isteklerini ifade ederler; bu gerçekleştirmeyi ifade eden dış belirtilere odaklanırlar. Burada haset kavramı söz konusudur. Genellikle sapkınlığı düşündüren hastaların durumu böyledir, bunların içinde çıkar kavramı kendisi için temel olmayan *suçluları* sayabiliriz: onlar zengin adamın “giysilerini” almayı arzularlar. Örneğin, bazı hırsızların ele geçirdikleri parayı hemen lüks nesnelere, birinci sırada da üstün nitelikli bir araba satın almak için harcadıkları gözlenir.

Hasetin önemi ebeveynlerine ailenin oturduğu dairenin anahtarını kaybettiğini söyleyen genç toksikoman örneğinde de ortaya çıkar. Sonraki günlerde bu daireye hırsız girer. Araştırmacılar kilidin zorlandığına dair bir iz bulamazlar, şüpheler genç hastanın üstüne toplanır. Kendini savunmak için inkâr eder, sırası geldiğinde ona para vermeyi kestikleri için ebeveynlerini suçlar, vb.

Bazı *kumarbazlarda* benzer örneklere rastladım. Oyun çılgınlığı karılarına bir miras kaldığı zaman artmaktadır. Gizlice onun bazı eşyalarını, tam da duygusal olarak bağlı oldukları eşyaları satabilirler. Bahane olarak acil olarak ödenmesi gereken borçları öne sürerler. Bilinçdışı olarak kaybedilen kişinin anılarına zarar vermek istemektedirler.

Sahip Olmak, Yararlanmak, Sergilemek

Nesneler en güçlü duyguları uyandırır. Sanattan bahsedelim. Yeni gerçekçilik akımının bir bölümü tüketim eğiliminin karşısına dikilmiş, 1960'tan itibaren toplumumuzdaki gereksiz bolluk kültürünü tablolar ya da heykeller gibi plastik bir biçim kullanarak ihbar etmeye çalışmıştır. Arman'ın kırık nesnelere, bir destek üzerine yapıştırılmış ve kutulara kaldırılmış büyük miktarda nesne ya da alet, gönderme yaptıkları tek biçimliliğin tekdüzeliğinin altını çizmek ister gibi çoğunlukla aynı nesnelere. Bunlar diş fırçası, tarak, düğme vb. gibi günlük yaşamımızın nesnelere.² Mesaj açıktır: en so-

² Geçmişteki en kayda değer yeni gerçekçilik örneği Dadaist Marcel Duchamp'dır. Bir işeme yerini sanat yapıtına dönüştürmüş, ironik bir şekilde buna "çeşme" adını vermiştir. 1917'den söz ediyoruz. O zamandan beri başka bir nesnelere ve nesne parçalarıyla sanat yapma girişimi olarak kolaj ortaya çıkmıştır ve gelişmeye devam eden sayısız eğilim vardır. İçlerinde psikiyatri hastalarının da bulunduğu, kendi kendini yetiştirmiş sanatçıların gerçekleştirdiği ham sanatı (art brut) de belirtelim. Günlük yaşam nesnelere değerlendirilebilmişlerdir. Bu sanatçılardan biri de Arthur Bispo do Rosario'dur. Rio de Janeiro'da onun adına bir müze kurulmuştur. Psikiyatri hastanesinde yaşıyordu ve ömrünü tanrı ile karşılaşmasını hazırlayarak geçirmişti. Tanrıya sayısız kasa ve kutuya yerleştirdiği, insanların icat ettiği nesnelere, oyuncaklar, oyuncak bebekler, zanaatçı aletleri, okul eşyaları, sofraya takımları vb. sunmayı düşünüyordu. Yapıtları hayranlık uyandıracak güzelliğindedir. Deliler bazen gördükleri kadar deli olmuyorlar. NASA bizimkinden başka gezegen sistemleri araştırmaya yönelik, muhtemel dünya dışı uygarlıkları varlığımız üzerine bilgilendirmek için iki keşif gemisi göndermiştir. *Voyagers* insanlığın kazanımlarının özetlendiği kutular içerir... Arthur Bispo do Rosario'nunkilere benzer kutular.

nunda bizden taşan nesnelere dolduruyoruz kendimizi. Gerçek duygularımızı ve değerlerimizi boğar bunlar, oysaki ilkesel olarak yaşamımızı daha hoş hale getirmek ve üzerlerine sahip olduğumuz en değerli şeylerimizi koyabilelim diye vardılar. Yeni gerçekçilikte, ilerleyici bir simgesizleştirme bugün bizi ele geçirdiğini, hatta kendimizi insansızlaştırmakta olduğumuzu göstermek söz konusudur.

Bizi bu şekilde nesnelere peşinden koşturan nedir? Fetişist sapmadan söz ettim. Bu belki ancak içimizden bir kaç için geçerlidir. Bana sahip olmaya dair bir iştahın altını çizmek önemli görünüyor, evle ilgili farklı yatırımlar için ortak bir nokta gibidir bu. Bir mülk satın alma konusunda buna geri döneceğiz.

Alanı fethetmeye yine kendi iç habitatımıza göre çıkarız. Mülkiyet, bu farklı çeşitlemeleri içinde, kimliğe gönderme yapar. Bir mülk ya da nesne edinmemiz, bize şeyler üzerinde bir güç uyguladığımız ve bu şeylerin bizim işaretimizi taşıdığı duygusunu verir. Kendimi tanımaya ve bunun sonucunda kendime hükmetmeye can attığım gibi, kendi bireysel kimliğimin sınırlarını da (“onun bilgi alanı” demez miyiz?) mümkün olan en iyi şekilde çizmek isterim. Ötesine geçildiğinde artık ben olmadığımdan emin olacağım, benliğimin sınır çizgilerini algılamak. Benim alanım aynılığın, bana özdeş olanın alanıdır. Böylece, “aynılık” “benimlik” ile ilişki içinde gelişir.

Oysa sınırlarımızın bedenimizin sınırları olduğunu ve varlığımızın yalnızca çevremizdeki insanlar tarafından tanındığını saptamamız gerektiği ölçüde, bu sınırların ötesine geçmek isteği ve böylece başka insanların psikolojisini etkilemek cazip gelebilir. A. Green (1982) benliğin imparator gibi bir makam olduğunu hatırlatır. Maddi çevremiz, ev, ev eşyaları ve nesnelere üzerinde bir hâkimiyet kurmak isteriz. Bunda bir kötülük yoktur. Bununla birlikte, gereksiz ıstıraplardan kaçınmak için hatırlatalım ki, nesnelere her zaman bize ait değillerdir ve hepsine sahip olamayız.

Her birimizin narsisizminden başlayıp, aile narsisizminden geçerek, bu narsisizmin alana yansıtıldığı, el koymaya (emprise) kadar giden bir hat vardır o halde. *Le perversnarcissique et son complice (narsisistik sapkın ve suç ortağı)*'nda bu sahiplenmeciliğin doğal, hatta yararlı olduğunun altını çizmek için *işlevsel el koyma* kavramını kullandım. İşlevsel el koyma ortak paydalar bularak öteki ile özdeşleşme bağları yaratmaya katkıda bulunmaktadır ve viceversa. Kendilik değerimiz, ne olduğumuzla olduğu kadar sahip olduğumuzla da doyurulur: ancak bu el koymanın bilincine varmak yoluyla maddi nesnelere verilen değerini önemini göreceli kılabiliriz. Önemli olması gereken, kendi üzerimizdeki el koyma, başka deyişle nereye gittiğimizi bilme duygusuna sahip olmaktır.

Bu durum, nesnelere uygun bir şekilde kullanabilmek ve aynı zamanda iç düzenimizi çevreye aktarmak ama-

cıyla, onları düzenleme ihtiyacı ile birlikte gider. Ama nesnelere sergilemek onlara, ve onlarla birlikte kendimize de, ölçüsüz bir değer kazandırma ihtiyacı olarak da değerlendirilmemelidir, iletişim ihtiyacımızın kendisine bir yol bulması önemlidir (bkz. Bir önceki bölüm).

Büyüden Oyuna Doğru

El koyma arzusunun ortaya atmakla maddi nesnelere gücünü göstermeyi istiyordum. Gerçekten de nesnelere sahip olmamızla, onlar bize sahip oluyor, bizi aşılıyorlar. Bazen doğüstü bir boyuta ulaşabilirler: onlara büyüsel bir değer atfedilebilir. Muska ya da varlıklarıyla bizim kaygıdan kaçınmamıza, bize şans getirmeye yarayan basit nesnelere durumu böyledir. Fetiş kelimesi kudret düşüncesini kendinde saklar, Portekizce “büyü” anlamındaki *feitiço* sözcüğünden gelmektedir. Öyleyse fetiş büyü yapmakta ya da, tersine, kötülüklerden korunmakta kullanılan bir nesnedir. Bununla birlikte, fetişist hasta tarafından ululanan bir nesne olarak fetişin mutlaka doğüstü bir nesne olması gerekmez; fetişin “büyüsü” sıra dışı şehvetli bir uyarım tetiklemedir. Büyü nesnesi ve fetiş nesnesinin ortak yanları, özne için vazgeçilmez olmalarındadır.

Duygusal yükleri maddi niteliklerini unutturmayan başka nesnelere durumu farklıdır. Özne bu özel nitelikleri kendisinin yüklediğinin farkındadır. En yakın benzerlik *oyuncak* ile; çocuk onu canlı bir varlık ola-

rak tanımlayanın ve onu hayali durumlara ve öyküler içine sokabileceğini ve bu durumları gerçeğe benzer kılmak için onu manipüle edenin kendisi olduğunu bilmektedir. Çocuğun bilinçdışı arzularını gerçekleştirmek ve bir teselli bulmak için oyuncaklarından yararlanmasına karşın, fetişistin yazgısı yücelttiği nesnelere bağlıdır. Çocuk, oyuncakları aracılığıyla kendi yeterliliklerini keşfeden bir özneye dönüşür, fetişist bu yüceltmeye yenilerek kendisini geçersiz kılar.

Oyun modeli, yetişkin olarak nesnelere bağlılığımızı anlamakta bile bize yardım edebilir. Oyunda hafif, ama aynı zamanda çok ciddi ve törensi bir şeyler vardır. Çocuğu eğlendirir, ama derin yaşantılara simgesel bir anlam vermesini de sağlar. Bağlılık, yatırım boyutu burada merkezdedir. Aynı şekilde, nesnelere günlük varlığımıza neşe katarlar ve üzerlerine duygu ve temsilleri yansıtmamıza olanak tanırırlar. Çocuklar yeri geldiğinde evdeki nesnelere oynayabilir ve oyun senaryolarına ev eşyalarını dâhil edebilirler. Terapistler seansta çocuklarla çalışırken bundan yararlanmayı bilir.

Çocuk psikoterapisinde oyun tekniği çok yetkin bir yöntemdir. O olmasa en küçük çocukların bilinçdışı dünyasına nüfuz edilemezdi. Terapist oyuncaklardan, kâğıt ve boya kalemlerinden ya da keçe kalemlerden yararlanır. Çocukları kabul ettiği salon, sade ve... sağlam mobilyalarla düzenlediği bir alandır.

Örnek olarak kendi hastamı, Raymond'u vermek istiyorum. 9 yaşında olduğu bu seans sırasında, kuşkusuz tekrarlayıcı bir

biçimde resmini yapma alışkanlığında olduğu tasalarının içeriğini, Raymond ilk kez, terapi odası ve mobilyaların üzerine aktaracaktır³. Çocuk kendini ifade etmekte güçlükler çekmekteydi, deprem, kazalar ve ölüm kafasını kurcalamaktaydı. Bazen kırılan, girişi tıkararak ortamı boğucu kılan sarkıtlarla, dikitlerle, hiç de güven verici olmayan bir mağara resmi yapmaktan hoşlanıyordu. Mağara pek de yaşanan bir yer değildi. Burada Raymond'un evlat edinilmiş olduğunu belirtmemiz gerek; aynı şekilde evlat edinilmiş başka kız ve erkek kardeşleri ve bir de evlat edinildikten sonra anne babası kısır olduklarını düşüncelerine rağmen dünyaya gelmiş olan bir kız kardeşi vardı.

Resmiyle ilgili yorumlarımı ona kabul ettirmem zor olacaktı. Bir keresinde üzerinde çalışma alışkanlığında olduğu masanın üzerine yattı. Sonra, sanki geniş bir alanın sınırlarını belirlemek ister gibi, sandalyeleri yaklaştırıp hepsini masanın etrafına topladı. Masa ve sandalyelerden kurulu bu alanın dış sınırları üzerine silindir şeklinde oyun hamuru parçaları yapıştırdı. Onları sarkıt ve dikitler olarak adlandırdı. Bu "mağara" ya girip çıkıyordu. Sonra "tavan" a vurmaya başladı. O zaman düşünmeden bir cümle söyledim: "Annesinin karnındaki bebek beni çağırıyor." Oysa bu, evlat edinilmiş bir çocuk için hiç de önemsiz bir durum değildir.

Sonra terapi odamdaki bitkilerin yapraklarını kesti ve seansın sonunda yan tarafta bekleme odasında beklemekte olan annesine vermek üzere kendine bir "çiçek buketi" yaptı. Bir sonraki hafta annesinin bir çocuk beklediğini öğrenecektim. Raymond

³Raymond'dan *Du bon usage du narcissisme* kitabımda ve "Le jeu dans l'espace psychique groupal", *Revue de psychothérapie psychanalytique de groupe*, 2000, adlı makalemden uzun uzun söz etmiştim. Burada çocuğun oyununda kendisini gösteren estetik yaratı yöntemini değerlendirmeyi deniyorum. Raymond vakası, çocukluk otizminin farklı biçimlerine günümüzde verilen ad olan yaygın gelişim bozukluğu olarak çizilmişti. Bu tanı hakkında çekincelerim var; kayıplarına bağlı yoksunlukla ilgili boyut, terkedilmeler ve kötü muamele onun mizacına damgasını vurmuştu.

bunu hissetmiş ve mağara oyununda temsil etmişti. “Çiçek buketi” bu olayı kutlamak istiyordu. Bir baştan çıkarma döneminin tam ortasında görünüyordu.

Şekle Sokma ve Eyleme Dökme

Geriye dönük olarak, mağaranın, doğumunu izleyen terkedilmeye bağlı kaygıları ifade ettiğini düşünebiliriz... Bunun açık hale gelmesi için onu evlat edinmiş annesinin ikinci bir kez hamile kalması gerekmişti. Oyunda mobilyaların kullanılması bunu kolaylaştırmıştı. Dahası o anda Raymond kendisini annesine daha yakın hissediyordu. Bu hamilelik yoluyla belki de kendi oluşumu ve doğumuyla ilgili bir onarım davranışı gerçekleştirmekteydi.

Her çocuk terapisti benim Raymond’la yaşadığım kadar etkileyici keşif deneyimleri yaşamıştır. Mekân onun dramlarıyla yankılanmış ve ona çözümler bulma fırsatı vermişti.

Ev eşyalarının ve nesnelere işlevleri burada ortaya çıkar: kimliğin kullanımı, yatırımı, el koyma ve aynı zamanda toparlanması. Sonra uyarıcı doyum, imgesel oyun, simgeleştirme gelir. İşlevleri iç habitatın ortak temsilini besleyecekler ve ona yayılma olanağı vereceklerdir.

Çünkü ruhsallığımız bu yoğunlaştırılmış yaşantılarına bir şekil vermeye büyük ihtiyaç duyar.

Duvarlar gibi, nesnelere ve eşyalar da hareketsiz malzemelerden yapılmışlardır. Oysa not ettiğimiz gibi ancak onlarla bağdaştırılan hareketle, onları içine dâhil ettiğimiz oyunla var olurlar. Bazen yerleri değişmiştir ve özellikle de kullanılmalarının etkisine maruz kalırlar. Onlara yöneltilen bir bakış bile bir eylem, görme eylemi içerir. Onlara dikkat ettiğimiz ya da kullandığımız kısa zaman süresince bize sabit görünürler. Varlıkları karıştırdıkları işleve bağımlıdır; ev coğrafyasındaki durumları, her zaman orada olduklarını bilsek bile geçici ve anidir. Bu yüzden yaşamları, ne kadar uzun görünürse görünsün, yalnızca birbirini izleyen anlardan, kısa oyun lahzalarından kurulmuştur.

2. KISIM

YERLEŞME VE BENİMSEME

4. Bölüm

EVİNİ İNŞA ETMEK ONARMAK, DEĞİŞTİRMEK

Eve yerleşme öncesindeki hazırlık çalışması üzerinde durmuştum; iç habitat bunun uygulamaya konması için gerekli adımları önceden düşünmeye ve sonra da uygulamaya olanak tanıyan bir rehberdir. Evin kiralanmasında, satın alınması ya da inşasında da; başka deyişle yerleşmenin *öncesindeki*, özgün ifadeleri açığa çıkaran, pek çok açıdan ilginç bu süreçte de iç habitat devreye girer.

Neden satın almaktansa kiralamak, ya da tersi? Neden bir daireden çok bir ev aramak? Neden bir toplu konut dairesi, ya da özel daire? Neden mağazasına, bürosuna bitişik bir daire ya da ayrı? Bunlar yalnızca ekonomik zorunluluklar açısından yanıt verilemeyecek sorulardır. Evlilik ilişkisinin süresi, iş yerinin yakınında, başka aile üyelerinin yakınında ya da uzağında yaşama ihtiyacı, bir geleneği devam ettirmek ya da onunla ilgisini kesme ihtiyacı gibi bakış açılarıyla ilgili etmenler duruma müdahil olurlar.

Gérard vakasında (2. Bölüm) ebeveynleri babaanne- nin oturduğu binadan uzağa ve bir eve yerleşmekle her şeyin daha iyiye gideceğini düşünmüşlerdi. Durum böyle olmamıştı, kopuş fazla büyük olmuştu.

Ruhunda “ev sahipliği” var gibi gelmediğinin söylenmesi nadir değildir. Dolayısıyla tercih edilen şey kiralamaktır. 1960’lardan beri devletin izlediği politikanın, oturulacak yerin satın alınmasının tercihi yönünde olduğu da doğrudur. Her ne kadar son on yılda sosyal konutlar da aynı şekilde gelişmiş de olsa, bu durum daha önceki sosyal konut inşasına dayalı politikaların aleyhine olmuştur. Toplumsal yükselme arzusu mülklerin artırılması yönünde teşvik edebilir. Bir çiftin doğurganlığındaki azalmanın mülk sahibi olma yoluyla kök salma arzusuyla çakışması ihtimali dışarda bırakılamaz. Bu durumdaki çok sayıda aile evlerini ödemek için önemli çabalar ve fedakârlıklar göstermektedir. Kadınlar da anne olmayı erteleyerek, bazen de bundan vazgeçerek buna erkeklerle eşit katkıda bulunmaktadır. Günümüzde gözlenen geç çocuk sahibi olma durumunun sebeplerinden biri de, belki de, mülk sahibi olma projesidir.

Sorunu belirlemek için, ki kuşkusuz çok yaklaşık olarak yapabiliriz bunu, kök salma arzusunun kendi oturma alanını yaratma ya da dahası onu değiştirme, üzerinde kendi izlerini bırakma arzusu yoluyla dile geldiğini söyleyebiliriz. Bu, her ne kadar parçalanmış bir çift ortak bir yaşam alanında kök salmaya pek önem vermezse de, aile üyelerinin birbirlerine duydukları sevgiye bağlı değildir. Aidiyet duygusunun sağlamlığını ifade eden “ailem” boyutuna verilen değer de ev edinme yönünde bir rol oynayacaktır. Ama her zaman değil. Özellikle de aile değerleri çocukların pahalı okul masrafları, dekoratif eşyalar ya da

eski mobilyalar gibi, “çok aileye göre” başka harcamalara öncelik veriyorsa böyledir bu. Çok eskilerden beri göçebeliliği terk ettik, ama hâlâ gezici ve yerleşik tavırlar arasında tereddüt etmekteyiz.

Her ne olursa olsun, benimsenen tutum benliği rahatlatmalı ve kimliğimizin dağılma tehlikelerinden korunduğu konusunda bize güvence vermelidir. Kimlik istikrar isteyen bir dilek, bir ığlıktır. Bir ev satın almak gerektiğinde çok korkulan bir dağılmaya karşı bir zırh işlevi görebilir. Orada aile mahremiyeti konusunda belirttiğimiz anal eğilimlerle yeniden karşılaşırız.

Sahip Olma Mutluluğu

Pierre Bourdieu modern toplumlarımızda ev inşası sürecinin evrimini inceler. Piyasa binlerce ailenin beklentilerine yanıt vermektedir; onların derin arzularını körükler ve uyarır. Ev piyasası, müteahhitleri, inşaatçıları ile tüketim toplumunun ve onun ekonomik yapılarının bir paradigmasıdır. Aile oraya umutlarını ve ideallerini yatırır.

“Çok sayıda toplumda yeni bir evin inşası, eski Kabil’de olduğu gibi, bütün agnatik grubu gönüllü bir angarya (özellikle kalasların taşınması) etrafında harekete geçiren, yeni bir ailenin kuruluşu ile çakışan ortak bir girişimdir. Ve “inşa ettirmek” tasarısı bugün hâlâ az çok “bir aile kurmak” (ya da onu genişletmek), ev halkı anlamında bir ev kurma tasarısıyla bağdaştırılır; yani bir-

likte oturma bağlarını artıran evlilik ve akrabalık bağlarıyla birleşmiş bir toplumsal grup yaratılması.

Evi, belirli bir aşınma payı oranı ile nitelenen basit bir mülk olarak, ve ev almayı aracı olduğu üreme stratejileri sistemini yok sayarak, kelimenin dar anlamında ekonomik bir strateji olarak ele almak, farkında bile olmadan ekonomik eylemin ürünü, belli bazı tarihsel koşullarda etkili olan, tarihsel bir doku içine sokulmaları gereken, ve nesnesinin içinde olduğu gerçekliğin içinde oldukları için bilim içine almanın da önemli olduğu bütün tarihsel özelliklerinden soymak olacaktır. Birlikte bir ev seçmek, onu düzenlemek, dekore etmek, kısacası onu “tam olarak kendine ait” hissedilen “kendi evi” haline getirme girişimi, paylaşılan bir doyumun her zaman yenilenen kaynağıdır, duygusal birliğin onu ikiye katlayan ve güçlendiren bir ürünüdür. Bu, başka sebeplerin yanı sıra, evin zaman ve çalışma olarak bize mal olduğu fedakârlıklar ve aynı zamanda ortak bir projenin birlikte gerçekleştirilmesinin görünür kanıtı olmasından da kaynaklanır.” (Bourdieu, 2000, s. 35)

Bourdieu ikili bir projeden söz etmektedir: biri “kalıcı ve aktarılabilecek” bir mülk edinmeyi hedefleyerek para biriktirme projesi, diğeri de “biyolojik ve sosyal üreme” projesi.

“Ev, kendi biyolojik üremesini sağlama eğilimi olan sosyal birim olarak aile ile bağlantılıdır: üreme planlarına olanak tanıyacak bir koşul olarak dâhil olur ve toplumsal yeniden üretimi de...

Bununla birlikte “konut alanındaki stratejiler” inşaat geleneklerindeki değişikliklerden ya da aile evinin artık yalnızca iki kuşağı barındırdığı, doğurganlığın azaldığı ve boşanmaların gitgide arttığı bizim toplumumuzda saptadığımız gibi ev ünitesinin dağılmasına karşılık gelen değişikliklerden etkilenmektedir. Bu durumun, beklentiye ve sürme arzusuna ve hatta oturmak için gerekli alana göre değişmek üzere, kiralamak ile mülk edinmek arasındaki seçim üzerine etkisi vardır.” (Bourdieu, agy., s.36)

Gayrimenkuller

Sosyal ajanlar, alıcılara “özgün”, “el yapımı” gibi görünen, yani duvarcıların kendilerine inşa ettiği evler misali, atalardan kalma kendi evini kendi inşa etmeyi hatırlatan ürünler sunarak, istikrar ve üreme kavramına bağlı bu duygusal yatırımı kendi yararlarına kullanmayı becermektedirler. Bazı müteahhitler satılık evin konumunu da istismar ederler; kır gibi simgesel yerlere yakın olması, parsellenebilir olması ya da tarihsel olarak anlam taşıyan yerlerin yakınında olması gibi.

Bu ilke alıcıya bazen işe gitmek için her gün yol gitmesi gerekeceğini ve aynı şekilde çocukları da okula götürmek gerekeceğini unutturur, sanki şimdinin bu zorunlulukları ikinci planda gibidir. Yakınları ziyaret, dışarı çıkmakta da olduğu gibi, gerçek bir gezi halini alacaktır. Buna, özellikle prefabrike evlerin olduğu mahallelerde

başka bir yalnızlık şekli eklenir: orada ilişkiler azalmıştır, komşular arasında dayanışma pek yoktur, en azından eski işçi mahallelerine göre azdır. Böylece kendine yuva kurmak yatırımların daralmasına, kendi üzerine kapanmaya, ailenin mitleştirdiği evdeki dünya ile sınırlanma sonucuna yol açar. Sahip olma yanılsaması uzun vadede sosyal bir yoksullaşmayı beraberinde getirecektir.

Gayrimenkul geliştiricileri açısından söz konusu olan, evlerin parasal açıdan ayakta kalması, hem zanaatkâr bir çalışma ve hem de endüstriyel bir ürün olabilmeleri amacıyla alıcıların geleneğe olan iştahları ile üretimin zorunluluklarını uzlaştırmaktır.

Reklam “el yapımı” yönünün ve tüketicinin kişisel zevklerine göre, iç habitattan esinlenen bir imgesel dünya çağrıştıran bir mülkün altını çizme eğilimindedir, oysaki gerçeklikte sıklıkla seri üretim söz konusudur. Hatta bazı evler, aile ufak tefek işleri kendisi yaparak kişisel üslubunu katabilsin diye tamamlanmamış olarak sunulurlar. Öne sürülen fikir: “Kendi zevkinize göre yaparsınız”dır. Bourdieu *Demeures et châteaux* (Konutlar ve şatolar) üzerine çalışmasında Marc Augé’den alıntı yapar. O, reklamların “eski bir başrahip evi”, “eski değirmenler”, “eskiden at değiştirme yeri”, “XVIII. yüzyıl konağı” gibi bazı güzellik katan ve telkinde bulunan kelimelerden yararlandıklarının altını çizmektedir. Burada, devamlılık ilkesi ve devam ettirilmek istenen bir soy zincirine kaydolma arzusu tarafından beslenen, geçmişçi çağrıştıran eğilimleri uyandırmak söz konusudur.

Alanı Tava Getirmek

Evin inşası serüveninin dışında, evde kullanılacak alan ve malzemelerin, ideal modele uydurulma olanağına *in fine* direnç gösterdikleri görülebilir. Düşlemlerle gerçeklik arasındaki şok sert ve sonuçları da acı verici olabilir. Yerleşme anında, kendi evinde oturma mutluluğu, âşık olmaktadır eşdeğer bir yanılısma ile beslenir. Sonra maddi tasalar bu heyecanı zayıflatabilir.

Aşağıdaki klinik örnek, oturulacak alanın alışveriş ve onarımlarla kesintiye uğrayarak “maceralı bir şekilde elde edilmesi” ne bir örnektir.

Duchêne çifti, terapi sırasında bana konutun nasıl öykülerine damgasını vurduğunu açıklıyordu, konut, çatışmalarını ve başarılarını dile getirmektedir. Her biri daha önce bir ilk evlilik yapıp çocukları olduğundan, ikisinin de çocuklarıyla birlikte (çiftin birlikte satın aldığı) büyük bir dairede yaşamaya karar vermişlerdi. Ama kısa süre içinde çocukları arasında sorunlar çıkmıştı. O ana kadar onlar bunu hayal bile etmemişlerdir, çünkü herkesin anlaşması için, bir araya gelmenin ve cömertliğin yeteceğini düşünmüşlerdi. Başlangıçta şeyler çok bilinç düzeyinde değildi. Özellikle koca, bir tür kapalı yer korkusuna kapılmıştı: hep gitmek, havanın daha sağlıklı olacağını düşündüğü kırlara gitmek, dağ yürüyüşü ve yüksek riskleri olan sporlar yapabileceği uzak ülkelere yolculuk yapmak istemekteydi. Bu durum spor yetenekleri birbirine benzemeyen karı koca arasında kavgalara sebep olmaktadır. Birlikte gitmiyorlardı. Kadın bu arada şişmanlamaya başlamıştı.

Başka bir çatışma kaynağı ortaya çıkmıştı: koca daireyi rahat bulmamaktadır, pencereler çok küçük, dolaplar yıpranmış, duvarlar eğretidir. Tamir işleri yapmayı sevdiğinden, kendisini rahatsız eden şeyleri, hepsini bir kerede değil de azar azar, kendisi değiştirmeye karar vermişti. Öyle ki daire aylar hatta sene-

ler boyunca bir şantiyeye dönmüştü. Karısı onun aldığı kararlara uymaktaydı, ta ki bir gün “bu kadarı da fazla” diye hissedene kadar ve orada artık kocasının peşinden gitmek istememişti. Koca yine de durmamıştı. Banyonun kötü düzenlendiğini, mutfağın yerinin iyi olmadığını düşünerek ve argümanlarla destekleyerek, her şeyi değiştirmeye başlamıştı. Bana sorundan söz etmeye başladılar. Yıllar öncesinin sitemlerini dile getirdiler: koca karısının bir boyayı yeterince güzel bulmamış olduğunu hatırlamaktaydı hâlâ... “her koşulda bu daire bir şeye benzemiyor” deyip durmaktaydı. Sonra yavaş yavaş çatışmalar belirgin hale gelmişti.

Adam sonunda daireyi terk etmişti; bundan böyle ayrı, ama hâlâ bir çift olarak yaşamaktaydılar. Koca şehir dışında, bir orman yakınlarında bir ev satın almış ve içine çok sayıdaki kişisel eşyalarını yerleştirmişti ve tamirat ve yapım tutkusuna canla başla zaman ayırmaya devam ediyordu. Yalnızca, çift temel çatışmalarının habitat üzerine yer değiştirmiş olduğunu hemen kavrayamamıştı: aynı çatı altında toplanmış olan ve özünde birleşmemiş olan iki aile arasındaki bir çatışmaydı söz konusu olan. Bir araya gelme ideolojisi, çiftin, kıskançlıkların ağırlığını kabullenmesini engelliyordu. Bu kıskançlık şüphesiz, çiftin iyiliğinin önüne geçmiş olan, çocukların iyiliğine dair abartılı bir kaygıyla beslenmekteydi. On beş yıl önceki bir dönemin terapidinde hatırlanmasıyla bu düşünce doğrulanmıştı: bütün aile (her iki tarafın çocukları) sofradaydı, kadın eşinin kızından yer değiştirmesini istemişti, bu da adam için onun kendi çocuklarına az değer verdiğinin bir kanıtı olarak kalmıştı.

Çiftin birliği sağlamlaşmamış olduğundan aralarındaki bütün ayrışmalar habitatta toplanıyordu. Duvarlar anlaşmazlıklarının testere ve çekiç darbelerine dayanıyorlardı. Savunma düzeyinde, aşırılık yoluyla bir karşı-yatırım saptadık: çocuklara bol bol gösterilen fazla şefkat; fazla spor, besin, yolculuk çabaları, evin onarımı ve yenilenmesinde aşırılık. İmgellikleri düzeyinde, iç habitatlarını sağlamlaştırmamış olduklarından, çift “birlikte hayal kurmayı” beceremiyordu. Yapısal anlamda, ötekine yapılan narsisistik ve nesne yatırımı yetersiz görünüyordu. Partnerler, erkek “penis” ve kadın “vajina” vermeyerek, birbirlerini

kastre ediyorlardı, birbirleri için çekici bir nesne haline gelmeyi reddediyorlardı. Belki de aşkları bir başka yerdeydi.

Bugün şehir dışındaki o evde birlikte oturmaktalar. Erkek havalara uçuyor ve karısı oraya uyum sağlamak için çaba göstermek zorunda kaldı. İşine gitmek için uzun bir yol kat ediyor, ama ilginç bir şekilde bundan evli kızını az görmekten ve to-runlarını ziyaret etmeye vaktinin kalmamasından daha az şikâyetçi. Yalnızca, kocası ile çocukları arasındaki yürek parçalayıcı seçimin duygusal olduğunu ve bunun eskiden çift arasındaki anlaşmazlığı beslemiş olduğunu önceye oranla daha iyi biliyor. Ve habitat sorunları da o zaman bundan mükemmel bir kaçış yolu olmuştu.

Tamiratçıların Aurası

Bu vaka ufak tefek tamiratın, onarımların ve boyamanın önemine de işaret etmektedir. Duvarlar üzerine yapılan bu çalışmalarla hedeflenen ailenin daha rahat olması olabilir, sorun başka yerde olduğu zaman, o rahatlığın bulunup bulunmayacağı belli olmaz. Bu durumda, aslında sağlamlaşmakta zorlanan ebeveyn-evlat bağı ya da akrabalık bağı iken, yalnızca birlikte oturma bağı sorunlu görünmektedir.

Başka kişiler ise gerekli hatta şart olan çalışmalarını gerçekleştiremezler, elektrik tesisatını değiştirmek gibi mesele. Tereddüt ederler, çünkü değişiklikler onları korkutmaktadır. Ne korkusudur bu? Geçmişle bir teması kaybetmekten ya da sevinç duymaktan, haz almaktan korkarlar. Ve aile kimliğinin tanınmaz hale gelmesinden de.

Ufak tefek iş gerektiren ya da evde kurulmak üzere satılan yarı-tamamlanmış ürünler, duvarlar ya da mobilyalar

ve ucuz araç gereç modası bütün bu kaygılara yanıt verir. Çok sayıda insanda, iç habitat sıklıkla anlamlı bir çabayı eyleme dökmeye ve bir el işini harekete geçirmeye gereksinim duyar. Bu aynı zamanda çalışmanın cinsel dağılımına da bağlıdır. Bu dağılım bazen tamirat işleri yapan ya da bahçeyle ilgilenen adam ve evin bakımıyla uğraşan kadın arasında çok katı bir hal alabilir. Birincisi için sert, ikincisi için yumuşak malzemeler söz konusudur. Bir çift için bu dağılım abartıldığında ya da yetersiz olduğunda, cinsiyet farkında bir sorun olup olmadığını sorgulamak uygun olacaktır. Bu genel iyilik için mi yoksa kendisi için mi yapılmaktadır? Grup kimliğini sağlamlaştırmak için mi yoksa kendi fallik gücünü ortaya koymak için mi?

Bu ailelerde, kadınsının reddi olarak adlandırılan durumda, utanç verici bir edilgenlik olarak yaşanan öteki cinsin geleneksel görevlerini üstlenmekten bir tiksinti duyulması nadir değildir.

Her ne olursa olsun, karıncalar, beyaz karıncalar, köstebekler, kuşlar gibi kendi evlerini yapan canlılara hayranlık duyarız. Orada ideal bir örnek, bir model görürüz. Bununla birlikte onlar taşınmaya ihtiyaç duyarlar.

5. Bölüm

MİRAS

Miras, satın alma ya da kiralamadan farklı, kendine özgü sorular getirir gündeme. Bununla birlikte ortak noktalar saptamak mümkündür, sahip olma gibi. Miras kalması yeterli değildir, bu mirası sahiplenmek, bu vasiyetle kalanı hak ettiğini hissetmek, uyum ve dinginlikle verilen sevgiyi kabul etmek gereklidir. Miras bir duygu armağanıdır, yalnızca anayasanın tanıdığı bir hak değil.

Satın almak kadar sahiplenmek de yalnızca sahip olmak fiilini değil, olmak fiilini de harekete geçirir. Miras ne olduğumuzu sorgular¹. Mirasçılar arasında çıkan pek çok çatışma, mirasçılardan birinin, diğerinin aleyhine olacak şekilde, sözde kayırılması ile ilgili şüphelerin doğmasından kaynaklanır. O halde miras uyuyan rekabetleri, buruk kıskançlıkları, ruhun derinliklerinde yatan kini, güçlü nefretleri uyandırabilir. Zehirli bir hedi-

¹ Psikolojide bu sorunları ele almak için iki terime dayanılır:

1. *Kalıtım*, iki özne arasındaki, esas olarak üst nesilden alt nesile aktarmayı içeren bir süreçtir.
2. *Miras(kalıt)*, bu aktarımın içeriğidir. Miras olarak bir ev kalmasını ele alırken, onun piyasa değerinin ötesinde, kişisine göre çok farklı şekillerde yaşanan simgesel değerini hesaba katmak gerekir.

yeye dönüşebilir, davalara, hesaplaşmalara yol açabilir. Miras bırakan kişi de tartışma konusu yapılabilir: “onun adalet duygusuna sahip olduğunu, herkesi eşit bir sevgiyle sevdiğini sanıyorduk” denebilir. Duyulan sevgiyi miras payları ile ölçmeye bir eğilim varsa eğer, gerçeklik acı olabilir.

Kolaylıkla anne ile ilgili şu çocuksu akıl yürütmeye kapılmak mümkündür: “O beni terk etti çünkü beni sevmiyor”.

Miras aç gözlülüğü uyandırır, hayal bile edilmeyen dostlukları, bazılarının da vicdansızlığını ortaya çıkarır. Miras üzerine bir inceleme şu soruya yanıt vermelidir: neden az bir gelikle yaşamaya alışmış bazı kişiler miras kaldığı zaman kardeşlik duygusunu unutacak kadar aç gözlü varlıklara dönüşürler? Büyük ikramiye kazananlara olduğu gibi.

Giacomo Puccini'nin, Dante'nin *İlahi Komedya*'sının bir bölümünden esinlenen *Gianni Schicchi* adlı fars şeklindeki operasında, Floransalı zengin Buoso Donati'nin ölümünün ardından, varisleri onun kendilerine hiçbir şey bırakmayıp, varlığını rahiplere bıraktığını keşfederler. O zaman, ünlü bir sahteci olan Gianni Schicchi'nin suç ortaklığı ile vasiyeti yeniden yapmaya karar verirler. O ölüm döşegindeki akrabaymış gibi yapacak, onların lehine vasiyetin yeni maddelerini yazdıracaktır. Oysa 1299'da böyle bir sahtekârlığın ortaya çıkmasının dolandırıcının sağ elinin kesilmesine ve sürülmesine mal olduğu bir çağdayızdır. Bu manevra sözde mirasçılarının

aleyhine döner, çünkü Gianni Schicchi yeni vasiyetin üzerine birinci mirasçı olarak kendi ismini yazdırmıştır ve diğerlerine ancak kırıntılar bırakmıştır. Mirasçılar kendi oyunlarına gelmişlerdir, hiçbir şey söyleyemezler, yoksa bir dolandırıcılığın suç ortakları olarak cezalandırılacaklardır.

Stefan Zweig ve Jules Romain tarafından 1923'te yeniden ele alınan, Benjonson'un piyesi *Volpone* de İtalya'da, tam olarak Venedik'te geçmektedir. Ne karısı ne çocuğu olmayan Volpone, her birine ayrı ayrı mirasını vaat ederek bu su şehrinin çok sayıda yurttaşının açgözlülüğünü körükler. Hizmetçisi Mosca'nın yardımı ile ciddi bir hastalık taklidi yapar. Verdiği sözlerin karşılığında kendisine şatafatlı hediyeler, para, nesnelere, mülkler verilmesini sağlar... Hatta Corvino "iyileşmesine yardım etsin diye" ona kendi karısını verir. Böylece Volpone onlara her hangi bir şey vermeden kendisi zenginleşir. Bununla birlikte durum kendi aleyhine döner, çünkü hilesi ortaya çıkar ve evin "miras" kalacağı kişi hizmetçi Mosca olacaktır. O efendisinden daha kurnaz çıkmıştır. Volpone Venedik'ten kaçmak zorunda kalır.

Miras Kalması Soy Zinciri Bağlarını Yeniden Örmektir

Bazı kişiler miras bırakanla yalnızca hesapçı bir şekilde ilgilenir görünürler. Onu pohpohlarlar, hatta onunla ilgilenseler bile, hedefleri bunun karşılığında mirasa konmak olabilir. Volpone piyesi sahtekârın kur-

banlarından çıkar sağlama arzusunda bir eylem aralığı bulunduğunu gösterir. Açıktır ki bu genel bir durum değildir. Kısaca... adil olmayan miras bırakanlar vardır. Bazen sevmedikleri bir mirasçıyı reddetmeyi arzularlar.

Sonuç olarak, mirasın simgesel gücü çok büyüktür; yolsuzlukların çokluğunu açıklar bu. Mirasçı kendisinin tanındığını hisseder; soy zincirinde kendisine bir yer verilmiştir, bu yer onun kimliğini belirler ve güçlendirir. Çünkü olduğumuzu düşündüğümüz ve aynı şekilde yakınlarımızın, ailenin ayrı ve eşsiz bir üyesi olarak tanımladığı kişiyizdir².

Bir örnek verelim. Yakın bir döneme kadar, evlilik dışı ilişkiden doğan çocuklar diğer çocuklarla aynı miras hakkına sahip değillerdi. Bu durum onları yaralıyor, çocukluklarından beri yaşadıkları kenarda kalma duygusunu pekiştiriyordu. Dünyaya geliş şekilleri onları normal bir haktan mahrum ediyordu. Oysa onlar bir şey yapmamıştı. Paradoksal bir şekilde, gayri meşru çocuklar dışlanırlar, ama yasak ve şüphesiz tutkulu bir aşkın meyvesidirler. Çoğu utanç çocukları olarak değerlendirilirler; bu ruhsal gelişimleri üzerinde iz bırakır. İstirapları kendini güven eksikliği olarak ifade eder. Biyolojik baba ile ilgili bir sır varsa, üzerine bir de yalan

² *La famille de l'adolescent : le retour des ancêtres (Ergenin ailesi: ataların geri dönüşü)*'de, ergenin soy zincirinde kendisine bir yer, kendi "yuva"sını bulmaktan umudunu kestiğini belirttikten sonra, onun bir yer araştırmacısı olduğu sonucuna varmıştım. İşte bu sorgulama sırasında ergen "anlayışsız" anne babasıyla ilişkisini kesmeyi arzu edip atalarıyla ilgilenebilir, hatta onları taklit edebilir.

eklenmişse, durum ağırlaşır. Gerçek soyunu bilmeden dengesini bulmak, geleceğini kurmak mümkün olmaz. Kanun onların haklarını ve konumlarını düzeltmeye çalışmıştır.

Miras Aktarmaktır

Bir sevgi eylemi olmanın ötesinde, miras bir tanıma eylemidir. Soy zincirinde hangi sırada olduğunun hatırlanmasıdır. Bunun ötesinde bir ev miras bırakmak, evin geçmişten barındırdıklarını, yani ailenin bedeni, belleği ve verimli mahremiyetini özetler. Miras bırakan, belki evin, soyun devamında kalmasını beklemektedir. Böylece bir devamlılık eylemi olarak miras bırakmak, bellek kaybolmasın diye bir nesneyi bir başkasına emanet etmektir. Omblin Ozoux-Teffaine (1999) miras bırakan ile mirasçı arasında aktarımın yürütülmesi ve ona uyulması için bir tür anlaşma olduğunu söyler.

Oysa arzusu ne kadar soylu olursa olsun, miras bırakan, mirasçının bilinçli ve bilinçdışı rızasını hesaba katmalıdır; acaba bütün beklentilerini kabul edecek midir? Mirasçı rahatsız olup mirastan sakınabilir, onu çok ağır, can sıkıcı, hatta zehirleyici bulabilir. Miras bırakana teşekkür mü etmelidir, yoksa onu özgür bırakmadığı için ondan nefret mi etmelidir? O. Ozoux-Teffaine mirasın ailenin lanetli tarafıyla fazla yüklü olması durumunda, mirasçının anlaşmayı bozması

ve sonra kutlu tarafına yaşam vermek amacıyla yeniden yapması gerekir diye ekler.

Eğer kalan mirası suçlulukla yaşarsa ona kişisel bir anlam verme hakkını kendinde görmeyecektir. Evi kendine mal etmekte zorluk çekecek, bir gülle gibi boynuna asılı bir evle yaşamı göğüslediğini hissedecektir.

Başka durumlarda tersine, mirasçı kalan evi dönüştürmenin, onu satmanın, baştan aşağı yenilemenin ya da miras bırakandan hiçbir iz bırakmamak için yeniden inşa etmenin hayalini kurar. Ya da kalan mülk üzerindeki sahipliğini pekiştirmek ister gibi, onu kendi tarzına uygun hale getirmek önemli görünecektir.

Bunun başka bir ilke ile ilgisi vardır. Bir eve sahip olmak ölümün inkârı gibidir. Taş zamandır denmez mi? Mineral sonsuz olduğu halde beden ölümlüdür. Oysa bir ölünün bize ölümsüz bir şey vermesini kabul edebilir miyiz?

İnsan Nasıl Kendisi Olduğunu Hisseder

Miras karşısında, mücadele kendi kendisiyle buluşma tarafında yapılacaktır. Sonuç olarak bir ev ancak oradaki yeni oturanların varlığı ile dolarsa yaşayabilir. İşte o an, eve sahip olmakla olmak birleşir. Ev neredeyse kimliğe kayıt olur. Bu noktada, yas çalışması ölen kişiyi yeniden gömmek mümkün olduğunda biter düşüncesiyle birleşiyoruz.

Düşünme etkinliğimizin bu aşamasında yas psikolojisine bir dönüş yapmak ilginç olacaktır. Yas süreci miras kalan mülkün kendine mal edilmesi süreci ile iç içe gider. Yas çalışmasındaki zorluklar bunun önünde bir engeldir. Paraliziden söz ettim, miras kalan bir evi terk etmek ya da değerinin altında bir fiyata satmak da görülebilir. Ve yas çalışması, görünürdeki idealleştirme altında ölen kişiye karşı bir hınç beslendiği ölçüde zor olacaktır. Ayrıldığını zannederken sürekli onu düşünmek söz konusudur. Hatta sanki ölen, hayattakinin ruhunun bir parçasını da kendisiyle götürmüş gibidir. Freud bu durumu açıklarken yastaki öznenin narsisistik olarak kayıp nesne ile özdeşleşmesinin altını çizmiştir. Daha ölmeden önce, özne onu başka bir kendisi olarak, hatta kendisinden daha üstün görmektedir. Ve nasıl birini *in abstentia ve in ephigia* mahkûm etmek olanaksız ise, ona yöneltmek isteyebileceği sitemlerin altında yatan sadist saldırı, öznenin kendisine karşı döner. Nesne kütle halinde benliğin içine katılmıştır, oradan zihni kırıp geçirir. Üst benlik ona ahlâk dersi vermeyi üstlenir. Başka deyişle yastaki birinin kendi kendine sitemlerde bulunduğunu duyduğumuz zaman, bunlar aslında öznenin nesneye yöneltmek isteyeceği sitemlerdir.

Öyleyse buradan çıkabilmek ve yas çalışmasını tamamlamak için, ikili bir yöntem olarak yansıtma ve içe atmayı geliştirmek gerekmektedir. Açıktır ki kuşaklar ötesi vekâletler de eklendiği ölçüde bu çalışma karışacaktır. Mirasçı yalnız kaldığına ve yaşayan bir büyüğü

olmadığına göre bundan böyle soy zincirinin başındadır ve eğer geçmişte görülmemiş bazı hesaplar varsa, onların ağırlığı altında ezildiğini hissedebilir.

Raiman adlı film bu durumu ele alır. Küçük oğul Raymond, babasının topraklarını miras olarak kendisine değil de gizemli bir derneğe bırakmasına yol açan sırrı keşfeder. Babası ona yalnızca yetiştirilmesi ustalık gerektiren gülfidanı koleksiyonunu bırakmıştır. Raymond aynı zamanda bu dernek tarafından yönetilen, uzmanlaşmış bir kurumda yaşayan hasta bir abisi olduğunu da keşfeder. Bu abinin, muhtemelen Raymond'u korumak amacıyla, evden çok küçükken uzaklaştırıldığını öğrenecektir. Ama o bir "kazanan" olduğundan, babanın kararına boyun eğmeyecektir; sorunu, hayatında yapmaya alışık olduğu gibi, iş bitirici bir şekilde çözmeye kararlıdır. O zaman, onun bir dönüşüm geçirerek bu kardeşi keşfetmesini sağlayacak yolculuğu başlar. Kardeşi bütün gün *Raiman* kelimesini - aslında onun adının dönüşmüş halini - tekrar etmektedir. Raymond duyarlı bir insan haline gelir; bir ev kaybetmiştir ama bir kardeş ve insanlığını kazanmıştır.

Bu örnekte olduğu gibi, miras, çok sayıda insanın ruhsal mirası gündemine almasına, aile tarihine şöyle bir dalmasına yol açar. Miras yas çalışmasının farklı yönlerine maddi bir şekil verir: ölen akraba karşısında bir zafer, açgözlülüğün uyanışı, hayatta kalma kaygısı. Kardeşler arası miras kavgaları sıklıkla acıyı azaltmayı, hatta ölümü inkâr etmeyi hedefler. Ebeveynlerinin ko-

ruması olmadan, gelecekte ve aile mülklerinin yok olmasından korkarlar. Bunun sonucunda rekabetin savunmacı bir işlevi olduğunu söyleyebiliriz.

Çalışmanın Sonu

Yas çalışmasının bitmesi bir projenin ortaya çıkması ile kendini gösterebilir. Miras bağıışı hak edilmiştir. Onarım yapma ya da yeni bir ev alma kararı ender değildir. Yasın tamamlanması yeniden hayattan haz almakla sonuçlanır. Kişi kendi önünde bir hayat olduğunu kabul etmiştir artık.

Martine Mercier'nin terapide takip ettiği Ségolène'in durumu bütün bu sorgulamaları gündeme getirir. Terapinin başlamasından birkaç ay önce, hastanın 7 yaşındaki kızı akut bir hastalık sonucu ölmüştür. Umutsuz bir durumdaki hasta kendisini bundan dolayı suçlu hissetmektedir, zaman mefhumunu kaybetmiş, kendi içine kapanmıştır. Kızının anısı aklından çıkmamaktadır. Sonra içinden çıkmakta zorlandığı uzun bir yas süreci başlamıştır. Anne babasıyla ilişkisini ve onların evliliklerini analiz eder. Bu evliliği burjuva dedesi ve babaanesi reddetmişler, bunun sonucunda babası onlarla bütün ilişkisini kesmiştir. Ségolène bu sırları eşeler, üst kuşakların laneti olarak beliren durumun ailesi üzerinde kendisinin düşündüğünden çok daha fazla iz bırakmış olduğunu görür. İyileşip yeni bir daire aramaya başladığı anda yeniden hamile kalır. (Onda "oturan" vardır) İşte o zaman bir ev almaya karar verir; bir amcası ona bırakacağı miras üzerinden avans olarak bir miktar para verir. Bunu onarıcı bir hayır duası gibi yaşar. "Yas çalışması sırasında bir ev satın almak, bu çalışmaya yalnızca katkıda bulunmakla kalmaz, akrabalık bağlarının yeniden çalışılmasına neden olarak onu hızlandırır da" der M. Mercier. Hastası için çocukluğun evleri gündeme gelecektir... "ideal ev, iki tarafın

hikâyelerinin kesişme noktasında bir yansıtma alanı olacaktır, bu hikâyeler yeniden canlanmıştı ve yas çalışmasını hareketlendireceklerdir.”

Jorge Luis Borges (1977-78) ölümsüzlüğe inanıp inanmadığı sorulduğunda, tam bir bilinmezci olarak, ruhların ölümsüzlüğüne değil ama bedenlerin ölümsüzlüğüne inandığını söylemiştir: çocuklar anne babanın yaşamsal maddelerinden bir parçayı taşırlar. Böylece her bir insan sonsuzdur, çünkü kuşaklar zincirinin ölümsüz bir halkasını oluşturur. Aynı şekilde, diyebiliriz ki, bir ev miras kalması bizi asla onun sahipleri olmayacağımız düşünceyle rahatlatır, çünkü yalnızca kiracılar, geçen, oraya yerleşen, sonra da yerlerini geriden gelen başkalarına bırakan ölümlü varlıklar söz konusudur. Kısacası, kurduğumuz tek sahip olma ilişkisi gerçekte diğer kiracılarla, soy zincirimizin üyeleriyle paylaştığımız bir şeydir.

6. Bölüm

TAŞINMAK

Taşınmanın duygusal olarak yoğun, eşsiz bir an olduğuna inanmıyorsak eğer, dil bizi bu konuda ikna edecek sözcüklere sahiptir. “Taşınmış (gitmiş)” ifadesi (Fransızcada) aklını kaybeden birine gönderme yapar. Sanki kendinde değildir, belli bir tutum, bir tutarlılık ve entelektüel ve diğer yetilerine hâkimiyetle bağdaştırılan vatanına yabancı gibidir. Ona ait olan, kimliğinin tanınmasını sağlayan şeyi, valizlerini almadan gider, bir parçası gidecek, bir parçası kalacaktır. “Keyfi yerinde değil”, sözcükleri yine şu birçok yerde olabilmenin eksikliğini hatırlatır; doğal yerinde değildir. “Tepesi attı” aynı koşulları akla getirir, ama daha önemsiz bir şekilde. Dil burada günlük bir algıdan yararlanır: taşınma inanılmaz bir delilik anıdır; insan kendini unutabilir, köklerini kaybedebilir; o zaman kendisinin bir parçasını birlikte götürür; en az değerli parçasını; ikiye ayrılıp, ayrışır insan.¹

Sonra hatırlaması bir o kadar şaşırtıcı olan, ama karşıt bir yönün altını çizen başka bir sözcük vardır: “Geri

¹ Bu bölüm “Taşınmanın psikanalizi», adlı makaleme dayanmaktadır, in *L'autre*, 2001b,

zekâlı” (fr: demeuré*) ifadesi. Burada İma açıktır: konutuna yapışıp kalmıştır. Hangi konuttur bu? Doğup büyümesine tanıklık etmiş olandır. Başka deyişle “geri zekâlı”, yakınlarını terk etmemiş olandır. Bağımsızlaşması için yeterli ruhsal kapasitenin olmayışı nedeniyle onlara asılıp kalmış olandır. Sözcük bu kökene sahip görünür: baba ya da aile evini terk etmeyen aklı eksikleri hedefler. Bu ifadenin kökeni eskidir. “Budala” (idiot) *poleidos*'a karşıttır, yani *polis*'e, şehre doğru gidene, kamu alanına giren ve bu şekilde dünya ile bütünleşene. Oysa aile yuvasından çıkmayan, güçsüzlüğünü ortaya koymuş olur. Yunanca *idiotes*, özel kişi, kendi hesabına çalışan, bir mesleğe bağlı olmayandır, bir cahildir.

Metafor, kalan ve böylece çocuk kalanın tersine, gidenin, uzaklaşmanın olgunluğuna vurgu yapar. Taşınmanın en derin anlamlarından birine şöyle bir dokunur: her taşınma ile ilk bağımsızlaşma hareketini, anne baba evinden gidişi yeniden üretiriz. Ve anne babalarıyla birlikte taşındıkları zaman küçük çocuklar da ilk büyük yolculuğu, doğumu tekrar ederler. Bir diğerine gitmek üzere konutunu terk etmek, bazen bu gidiş zorunluluktan bile olsa, elde edilmiş bir özgürlüğe doğru gitmek gibidir. İçeriden dışarıya doğru, “bizimki” haline gelecek bir başka içeriye girmek için gitmek. Açıktır ki bağımsızlık ya da doğumda, nereye gittiğini bilmek ve geçişin hazırlanabilmesi iyi olacaktır. Yoksa sanki gitmemiş gibi

**Demeuré*: aptal anlamındadır. *Demeure* ise konut demektir, aynı zamanda *demeurer* oturmak, kalmak fiilinin geçmiş zaman halidir. (ç.n.)

yapılır. Çünkü gitmek için gitmek ya da bir kırgınlık anında gitmek, hiç gitmemekle aynı anlama gelir. En azından ruhsal olarak aynı yerde kalınmıştır.

Taşınmak yalnızca maddi bir hareket değildir. Bu öncesinde ve özellikle, karar verilip uygulanmadan, gözler açık hayalini bile kurmadan önce, lehte aleyhte olan noktaların analizinin, hareketin ruhsal tasarımının olduğu bir süreçtir. Öyleyse taşınmak imgesel bir eylemdir. Taşınma anında, en sık görülenleri sayarsak, kaybolan anahtarlar, kırılan nesnelere, gaz, elektrik, su konularındaki somut aksaklıklar görüntüsü altında büyük zorluk hissedenler ya ayrılmakta ya da gerçekleştirmekte oldukları şeyi tam olarak tasavvur etmekte zorlanıyorlardır. Gitme karşısındaki dirençlerin çeşitliliğinden söz etmekteyiz burada. Taşınmak o halde bir gözü pekliktir ve bütün gözü peklikler gibi bazı riskleri vardır.

Bağımlılık Sandığımız Şey Değildir

“Gidiyorum buradan”, “iplerini koparmak” gelişigüzel söylenen cümlelerdir. Genellikle bireyselci olduğumuzdan, en iyisinin bağımsızlık olduğunu, bağımsızlığın sağlıklı olduğunu düşünürüz. Oysa Fairbain (1952) bu alanda düşünmeyi farklı tasarlamıştır. Olgun olmayan bağımlılık, olgun olmayan bağımsızlık ve olgun bağımlılık şeklinde ilerleyici üç ayrı evre önermiştir. Birincisi yoksullaştıran bir kaynaşmaya, *idiotes*'in kaynaşmasına dâhil olur. İkincisi maceraperestlerin, pişmanlık duymadan

gidebilmekle övünen, ama gittikleri gibi hızla, utanç içinde geri gelenlerin krallığıdır. Bu iki durumda geçerli olan, ya hep ya hiç politikasıdır. Üçüncü durum, bağımsız olabilmek için başkalarına az da olsa ihtiyaç duyulduğunun tanınmasına karşılık gelir. Özellikle şu ya da bu kişiye olmasa bile, başkalarına ihtiyacımız vardır. Yer değiştirme mekanizması etkinleşmiştir. Eksikliğini duyduğumuz şeyi onların bize sağlayacakları umulur. Bütün sanat, alacağını bir talep gibi dile getirmeden ya da yalvarmadan, ötekine bize nasıl yararlı olacağını hissettirmektedir. Kimse bir şeye mecbur değildir; o sunma arzusuna kapılmıştır ve bu ona haz verir. Olgun bağımlılık kendi zayıf noktalarını kabul etmeyi varsayar. El koyma, burada, ötekinin var olmadığı ilkesini geçerli kılmak için öteki üzerinde el koymanın kendi başına bir amaç olduğu sapkındaki gibi değil, ilişkinin motoru şeklinde ve libidonun hizmetindedir (bkz. A. Eiguer, 2002b).

Bağımsızlık, olgun bağımlılıkta, her şeyden önce zihinsel, sonra maddi bir özgürlük olarak yaşanır. Bir yeri terk ettiğimiz her seferinde, bu olgun bağımlılığı kabul etmeye yatkınlık ölçülmüş olur.

Psikologlar, psikiyatrlar ve psikanalistler sıklıkla taşınmayı işleyiş bozukluğu yönüyle, ortaya çıkardığı huzursuzluk açısından ele almışlardır, oysaki bu her şeyden önce olumlu bir hareket, bir değişim ya da daha açık söylersek bir mutasyon sürecidir. Pek çok hayvan türünün yaptığı gibi deri değiştirmedığımız için ev değiştiriyoruz denebilir mi? Taşınma, aile krizi modelini yineler:

kopuş duygusu, duyguların dolup taşması, tekinsizlik, yeniden kendine gelme ve elde edilenlerle durumun aşılması yoluyla çözülme.

Bu düşünceler yerleşik kültürler için geçerlidir. Göçebe halklarda ev bir hapisane gibi yaşanır, ama taşınma süreci onlarda da yerleşik kültürlerdekinden pek farklı görünmemektedir; aynı ateşlilik, aynı sorgulamalar görülür. Doğal çevre konukseverliğini kaybetmiştir, otlakların, suyun tükenmesinden korkulmaktadır, ticaretin daha az getirisi vardır; o zaman grup yer değiştirir. Bir yandan eşyalar ve çadır, diğer yandan kenetlenmiş aile ağı, duvarların sağlamlığının yerini tutmaktadır denebilir mi?

Başka habitat şekilleri yerleşikliği ve göçebeliği birleştirirler ve mevsimsel iklim değişikliklerine bağlıdır: Soğuk memleketlerde, Ateş Toprakları'nda kullanılan, hareketli bir zemin üzerinde taşıtın arkasına bağlı taşınabilen, yerden kolayca ayrılabilen temelsiz evler (onlara salyangoz-ev adı verilir); Kamboçya'da Büyük Göl'de, Tonle Sap'ta kullanılan, kuru mevsimde kazıklar üzerine yerleştirilmiş ve muson boyunca yüzen kayık-evler vardır. Kuru mevsimde musonlar boyunca su altında kalan kısımlar kolaylıkla onarılabilir. Bu habitat çeşitleri, özgün göçebelik kıstaslarıyla aynı kıstasları karşılarlar: burada da arazinin sabitliğinin yerini nesnelere ve aile grubuna bağlanma almıştır.

Arzuların, düşlemlerin, duyguların habitatı kat ettiğini gördük, başka deyişle evin duvarları, nesnelere, bir ruha sahiptirler. Oysa duvardaki tabloları başka bir yere

taşımak üzere kaldırdığınızda, nesnelere ve duvarlar arasındaki bitişiklik ilişkisi başka bir yerde yeniden kurulmak üzere kaybolmak durumundadır. Ama bu süreç o kadar basit değildir, çünkü bir tablonun asılması, gidiş anında tarihteki yas çalışmasını uyandıran bir hikâyeye sahiptir. Bu nedenle taşınma serüvenleri şeylerin kendi başına değerlerinden çok, şeyler arasındaki ilişkilere bağlı değil midir diye sorabiliriz. Ve taşınmak, nesnelere bir yerden bir yere aktarılmasından çok, sonra yeniden örülmek üzere ruhsal ipliklerin, bağların “sökülmesine” benzer.

Eski evde olmaktan çok memnun olan ve küçük arkadaşlarından uzaklaşacak olan küçük çocuklar gidişi güçlü bir şekilde hissedeceklerdir.

Sınanma

Aile ya da yalnız yaşıyorsa bir aile üyesi, iç habitattan yararlanarak mekân değiştirme arzusu duyar. Bu bilinçdışı örgütlenme onun işini kolaylaştırır. Bize kendimizi yeniden bulacağımızın, ayaklarımızın üzerine düşeceğimizin garantisini verir. Çünkü yeni konutu benimseyebilmek için yeniden iç habitata çıkarırız ortaya. Bir temsile sahip olmak, mekânlarla duygusal ve maddi ilişkimizi nasıl yeniden kuracağımızı bilme umuduna sahibiz anlamına gelmektedir. Hiçbir yeni konut ideal değildir. Eğer ona kusur bulmak, “önceki ev kadar iyi değil”ler bulmak istersek, mutlaka bulunur. Ama bu

hayal kırıklığı, bıraktığımız evi tamamen terk etmediğimizin ve yine dış habitatla ilişkiyi yeniden kurmak için iç habitatımıza yeterince güvenmediğimizin işaretidir. Sonra tekinsizlik gibi can sıkıcı duygular bize sürpriz yapabilirler. Yeni mekânları garip, cansız, boyayı uğursuz, boru seslerini yabancı ve gizemli buluruz.

Taşınmak bir dizi sınamadır. Genellikle yakınlarla, mesleki etkinliklere ve zevklere ayrılan zamanın aleyhine, zaman ve güç soğuran fiziksel bir sınavdır. Şüphesiz kiralık ya da satılık konut bakarken, merakı besleyen ya da hayal kurmayı sağlayan uyarım anları olur. Çünkü her zaman daha önce başka birinin oturmuş olduğu bir eve doğru gidilir, hatta yeni bir eve yerleşilse bile bu böyledir. İşçiler, boyacılar, duvarcılar bulunmuştur orada; bina daha önce başka bir evin, başka insanların bulunduğu bir arsa üzerine inşa edilmiştir. Başkalarını, kendimiz yerleşmek üzere evlerinden çıkartırız. Kendimizi gaspçı gibi hissederiz, ama, bizim için daha derinlerde, bizde belli bir saygı uyandıran oturanların hikâyesine katılarak, onların eşliğinde yaşayacağız. Saygı duyarız çünkü mekânlara bir yaşam, evin her köşesinde kendini hissettiren bir sıcaklık aktarmışlardır. Tutkularını ve kavgalarını, projelerini ve sevinçlerini hissedebilir, gürültülerini, seslerini ve fısıltılarını işitebiliriz. Bazen hayaletleri bizi endişelendirse de, kendi refahımıza dair bize güvence verirler.

Yine hatırlatalım ki, yeni konut seçimi hakkında bir ailenin bütün üyelerinin ve hemen anlaşması nadir gö-

rülür. Farklı, hatta temelli karşıt bakış açıları geliştirirler. Yalnızca, hareket etmeyi engelleyecek olan bireysel tereddütleri üstlenmektense, her biri başka bir üyenin-kilere karşıt konumlar ortaya koyar. Bu, grupların koruyucu işlevlerinden ileri gelmektedir: her bir bireyde bastırmaya uğrayan çifte değerlilik, eş zamanlı olarak kişiler arası çatışmalarda su yüzüne çıkmaktadır (bkz. S. Slavson, 1953).

Ardından taşınmaya iyi bir şekilde hazır olma olanağını, kutuların ve sandıkların hazırlanma şekilleriyle, özellikle de yeni konutun almayacağı eski eşyalardan kolaylıkla kurtulup kurtulmamakla ölçebiliriz. Taşınmak bir geride bırakma sınavıdır: nesnelere, duvarları, bir mahalleyi, komşuları, esnafı ardında bırakma. Tanıdığımız bir etkinin, yani gösterilen fiziksel çabanın sonuçlarını fazlasıyla aşan bir yorgunluğun görülmesi buna da bağlıdır. Eşyalara “kötü muamele” edildiği yönündeki değerlendirmeler sonucunda, yakınlarla ya da taşımacılarla çatışmalar patlak verebilir; kırılma takıntısı iç habitatın güçlü bir sallantıya maruz kalmakta olduğunu açık eder. Ondaki çatlakları ortaya çıkarır.

Taşınma boyunca iç habitatın bellek işlevine başvurulur, çünkü bu işlev ailenin devamlılığının en güçlü garantisidir. Unutulmuş nesnelere keşfedilir. Başka bir yerde kimlikle ilgili işaretleri yeniden tanımak mümkün olacak mıdır? Burada bilinçdışı ev temsilinin etkileriyle, alışıldık yerleşme sekansının yeniden meydana geldiğini görürüz: önce, yeni konutta kendine bir dayanak noktası

sağlamaya çalışılır, ardından bu mekâna bir haz mekânı olarak yatırım yapılabilir. “Mekânın tadını çıkarıyorum” demez miyiz.

Aşırılık ve Düzensizlikler

Taşınmanın temsil ettiği sınır durum, taşınma öncesinde, sırasında ya da sonrasında psikopatolojinin kendine bir ifade bulmasını açıklar. Farklı koşullar devreye girer: iş nedeniyle taşınmak, kavgalı bir şekilde ya da zorunlu bir boşanmanın ardından taşınmak, iyiliksever ebeveynlerin evinden gitmek ya da göç ya da sürgün çerçevesinde taşınmak aynı şeyler değildir (A. Yahyaoui, 1999).

Başka bir güçlük kaynağı aile yapısına bağlıdır. Bütün aileler habitatın bir iç temsiline sahip olmasına rağmen, bazılarında bu çok zayıf kalır, o zaman ruhsal birliğin sağlamlaştırılması sürekli olarak gerçek habitatın desteğine bağımlı olur. Eğer grup ruhsallığı yalnızca dış habitata dayanıyorsa, orada parçalanma kaygısına kadar giden bir rahatsızlık baş gösterebilir. Aynı şekilde ailenin bir üyesinde psikotik krizler ortaya çıkabilir. Sanki bu kişiler yeni bir deri oluşturmayı başaramadan, aile kimliklerinin bir parçasını eski eve yapışık bir halde bırakmış gibidirler. Bütün deneyimli klinisyenler şunu söyleyecektir: bir taşınmanın ardından sayısız ruhsal zorluklar ortaya çıkmaktadır. Psikopatolojik ve seçici bir

yatkınlık? Yeri doldurulamaz bir nirengi noktasını kaybetme duygusu?

Bunlara yakın nedenler yüzünden bazı kişiler için taşınmak imkânsızdır. Ruhları ve duvarlar ve nesnelere arasındaki bir çeşit ortak-yaşam onları her ayrılığı o kadar güçlü bir sökülme olarak hissetmeye neden olur ki, bedenlerinin bir parçasını kaybetmekten korkarlar. Bazen nesnelere sımsıkı tutmak gözlenir: dramatik sonuçları olabilen doğal afetler, seller, depremler sırasında bu durum not edilmiştir. Kimileri kayıp kişilerin bulunduğu tapınağın koruyucusu gibi hissederler kendilerini. Dünyanın bazı bölgelerinde ölümler konutun hemen yanına gömülürler, bazen naaş konutun içinde kalır. Ruhları etrafta gezinir... Onların yaşadığı yeri terk etmek onları nihai olarak unutmak, yani “onlara ihanet etmek” gibi olacaktır. O zaman, tavanın kafasına düşmesi tehlikesi bile olsa, orada kalınır...

Tozların Havalanması

Kaldığı yeri değiştirmenin bağımsızlık olanağı ya da arzusuna sıkı sıkıya bağlı olduğunu kavradığımız zaman, taşınma zorluğu konusundaki düşüncelerde ilerlemiş oluruz. Taşınmamak, çok sayıda genç için bağımsızlığın gerçekleştirilmesinin önündeki bir engelin belirtisidir.

Ataların anılarına, esas olarak babanın annesinin ve annenin babasının anılarına hepsi çok bağlı bir aile tanıdım (Rampal ailesi). Onları kaybetmek bütün aile üyelerini uzun zaman boyunca sarsmıştı; ebeveyn çifti ve ergenlikte olan erkek ikizler

manevi anlamda ve fiziksel olarak acı çekmişlerdi. İkizlerden biri özellikle kırılıyordu, ruhsal anoreksisi vardı. (Benim yürütüğüm) aile terapisinin olumlu etkileri olmakla birlikte, çocuklar yirmili yaşlarına gelmiş olmalarına rağmen evden gitmekte zorlanıyorlardı. İkizlerin daha iyi durumda olanı zorluklarla kazanmış olduğu kendi parasıyla bir daire satın almaya karar verdi, ama bir türlü içinde oturamıyordu. O zaman yeni konutundan yararlanmak için hafta sonları oraya gitmenin iyi olacağını düşündü. Ama yerleşmek için yatak ve başka temel şeyler eksik olduğu için, bir çadır, bir uyku tulumu koydu oraya. Aynı zamanda yemek ısıtmak için de kullandığı küçük bir elektrik ocağı yakıyordu orada. Bir el feneri götürdü. Kısaca dairesini bir kamp yerine çevirmişti. Sonra yalnızlıktan kaçınmak için kardeşinden “gezileri” sırasında ona eşlik etmesini istedi. O da, aslında çok az dışarı çıktığı halde kardeşiyle kendisini rahat hissettiği için kabul etti. Bunun bir nedeni de odasının pratik olarak oturulamaz hale gelmiş olmasıydı. Onun “hastalıklı bir toz korkusu” vardı. Mobilyaların üzerine konan tozların havalanmasından, onu “kirletmesinden” ve “hastalık bulaştırmasından” korktuğu için, diğerlerinin odasına girmesini yasaklamıştı; hiç kimse temizlik yapmaya gelemiyordu. Kendisi de tabii ki buna cesaret edemiyordu; dağınıklık inanılmaz boyutlarda olmalıydı. Dahası aynı sebeplerle hiçbir zaman perdeleri çekmiyordu, ne kışın ne yazın camları açmıyordu. Bununla birlikte bu toz korkusu erkek kardeşiyle oturmaya geldiği zaman yinelenmedi; koşulların eğretiliği onu etkilemiyordu; buna alışmıştı. Söylediğine göre bu “köye gitmek gibiydi”; onun için bunda “küçük bir tatil tadı” vardı.

Ardından iki kardeş yarış arabalarıyla ilgilenmeye ve ralli yapma tasarıları kurmaya başladılar. Bundan böyle boş vakitlerinin çoğunu elden düşme aldıkları bir arabayı mekanik olarak yarışa uygun hale getirmekle geçiriyorlardı. Bu onların çok fazla zamanlarını alıyordu ve dinlenmek için evlerine dönemedikleri için aracın içinde uyumayı alışkanlık haline getirdiler. Arabanın yolcu bölümü evleri haline gelmişti. Sonunda onu ciddi bir şekilde hazırladılar ve rallilere katıldılar. Büyük

oranda ve ikizlerin özelliği olan bu ruhsal ileti ve anlık algıları sayesinde başarılı oluyorlardı; arabayı süren, diğerinin haritayı inceleyerek ona rehberlik etmesinden yararlanıyordu. Normalde bu kadar ağır ve kararsız bu gençlerin hızdan böyle haz alır hale gelmeleri bana ilginç gelmişti. Anneleri madalyalar kazanan bu çocuklarla gururlanır olmuştular; Daha sonra aile terapisi sırasında, eski “külüstür arabalarıyla” içine girdikleri riskleri düşünüp uykusuzluk çektiği gecelerde bunda teselli bulduğunu itiraf etmişti.

Daire sahibi olan kardeşin eşyalar alıp dairesinde oturması ancak daha sonraları mümkün oldu. Kardeşi biraz daha fazladan ayrılmayı kabul etti, ekonomik durumunu düzeltip “bir şey” alana kadar anne babasının evine döndü.

Bu klinik örnek bize gençlerin aile evinden yalnız gitmemelerinin ender görülmediğini hatırlatıyor, bazen hiç yalnız bir zaman geçirmeden, evden çift olarak yaşamak üzere ayrılırlar, bu da hiç yaşamadıkları ve bununla birlikte idealize ettikleri bir bekâr hayatı nostaljisini besleyebilir. Boşananların bir kısmı onlar için boşanmanın nihayet bir “genç hayatı” yaşama yolu olduğunu söylemektedir; yalnız ve “özgür” olarak binlerce zirzopluk gerçekleştireceklerini hayal ederler. Şüphesiz bazen de yaşarlar bunu. Sonuç olarak bu bizim şu düşüncemizi doğrular: taşınma “biraz daha fazla özgürlük” ile bağdaştırılır; ister bir hayal olsun, ister bir olasılık, bu başka bir şarkıdır.

Bağlar Olmadan

Ev değişiklikleri bizi bazı insanları sık taşınmaya götüren bilinçdışı nedenler üzerine aydınlatır. Ebeveyn

çocuk ilişkilerinin tutarlı olmadığı ailelerde böyledir: aile bireyleri arasında yüzeysel, yakın olmayan ilişkiler vardır, maddi nesnelere bağlanmazlar, bu da oturdukları yeri çabucak değiştirmelerine olanak tanır (psikopatların, sapkınların aileleri böyledir). Geride bıraktıkları ev için çok nadir olarak üzüntü ya da pişmanlık duyarlar, çünkü eğer bir yerde gerçekten oturmadıysanız oradan ayrılma sürecine de girmezsiniz.

Bireyleri perseküsyon duygusu yaşayan ailelerin durumu, etkiler benzese de, farklıdır. Bu aileler sıklıkla ve çılgınca bir ev değiştirme ihtiyacı hissederler; habitat “tutmaz” hale gelir; çevre onlara kâh düşmanca kâh gizemli gelir; komşuların rahatsızlık verici gürültüler yaptıklarını, onlara karşı “kara ayinlerle” “büyü”, ispiyonculuk yaptıklarını, yakıcı maddelerle bahçedeki ağaçlara saldırıya geçmek, hatta çeşme suyunu zehirlemek gibi “alçakça darbeler” planladıklarını hayal ederler. Bu vakalar içinde hukuki yollara başvuranlar az değildir. Bu kişilerin, durumu yatıştırmaktan çok bu duygusal terör havasını besleyen keskin bir hukuk bilgileri vardır. Burada eksik olan, iyi bütünleşmiş bir iç habitatın belirtisi olarak dışarı-siçerisi arasındaki yalıtma işlevidir. Buna başka bir etmen eklenir: oturdukları mekânlar oto-erotik haz uyandırmaz. Onlar için pek fazla bir şey simgelemezler. Kısaca ruhsal olarak oturulmuyordur bu mekânlarda. Bu insanlar, o zaman, komşularını kendilerinde eksik olan şeyi, yani bilinçdışı içerikleri çalmakla suçlarlar.

Yeninin Tadı

Sonuç olarak, taşınmanın insanların yaşamında yalıtık bir eylem olduğunu söyleyeceğim. Taşınmak işlevsel bir şey, bir gereklilik, bir zorunluluk olarak değerlendirilir, ender olarak zevk içindir. Bununla birlikte insanın başkalarına ve kendisine olan bağlarının bir yansıması gibi görünür. Alanı nasıl yaşıyorsak, yakınlarımızı nasıl seviyorsak öyle taşınırız. Taşınmak her zaman bir doğum ya da anne baba evinden gidiştir, ilk taşınmamız dünyaya gelişimizdir. Yenileştirmek büyük bir girişimdir. Tatlı konfor tutkuyu öldürür, kendini keşfetme şansım da öldürdüğü gibi. Neyi keşfetmek? Kendimizdeki değerli şeyleri.

Sınav o halde tekildir. İç habitat sandık yaparak, kutuları toplayarak çalışmaya koyulacaktır. Her bir nesneye dokunmakla çok fazla anı su yüzüne çıkar. Bu apaçık gibi görünenin geri dönüşüdür. G. Bachelard'ın dediği gibi, her bir şey ruhunu açığa vuracaktır (a.g.y., 1957). O zaman, doğa bize büyüme için deri değiştirme şansı vermediyse de, kültürün ruhumuzdan başka bir biz doğurmak için taşınmayı sunduğunu kavrayacağız.

3. KISIM
AİLE BAĞLARININ
İSKELESİNİ KURMAK

7. Bölüm

KONUTUNU KAYBETMEK

Kenarlar

Toplumumuzda evini kaybeden çok sayıda kişi için borcunu ödeyememek bunun belli başlı nedenlerinden biridir. “Sokakta”, parklarda, otoparklarda, tren garlarında ve hava limanlarında, metro istasyonlarında ve diğer kamusal alanlarda ya da kabul yurtlarında oturan bu evsizlerin iç parçalayıcı kaderini biliyoruz. Buraları, eski hayır hastaneleri gibi anonim yerlerdir. Bazı bireyler bu duruma isyan eder ve bir yardım organize ederler; başkaları, şehri “çirkinleştiren” manzaradan “tiksinip” baldırı çıplakları ve dilencileri dışlamanın eski yollarını benimserler. Yöntem eskidir: kalma yasağı, uzaklaştırma gibi eski Yunanlarda en sert cezalardan biri olan sürgündür bu. Sosyal bağların dışındaki, manevi olarak reddedilmiş, maddi olarak yoksullaşmış insanlar yok gibi kabul edilebiliyorlardı. Oysa ne merhamet ne de reddetme sorunun köküne inmez. Dilencilik yoksunluğun ve umutsuzluğun sonuçlarından biridir; çok ender olarak bir seçimdir. Onları sefaletle sürüklemiş olan döngüden nasıl çıkacaklarını artık bilemeyen ve kaçınılmaz olarak düşkünlüğe gömülen insanlar var. Mafya

çetelerinin kurbanı olanlar da var, ama bunlar çok büyük bir yoksul çoğunluğunun yanında kaç kişi kalırlar?

Burada bir yorum yapmak bana önemli görünüyor: “Kendimiz için korktuğumuzu ötekini reddetmek yoluyla dışarı atma eğilimi taşırız”. Evsizlerin (sabit konutu olmayanların –sans domicile fixe-SDF) dışlanması, kendi evimizi kaybetme korkumuzdan başka bir şey değildir. Barınmanın kalıcı olduğundan asla emin olamayız. İç habitat bizde ne kadar kök salmış olursa olsun, gerçek bir evin desteği olmazsa, onun parçalarına ayrılmasından, kopmasından korkarız. Bunun sebepleri vardır, “yeniden dolmaya”, bedenle, grup kimliği ile “yeniden bağlanmaya”, iç habitatı günlük hayatın ritimleri ve ritüelleri ile beslemeye ihtiyacımız vardır; bundan daha önce söz ettik. Sonra, iki alan arasında, ev ve ev olmayan alan, dışarı, dünya arasında dolaşma ihtiyacı duyarız ve gün dışarıda geçtiği ölçüde evin bir o kadar tatlı geldiği bir denge içinde, bunların birbirini izlemesine ihtiyacımız vardır.

Bu yetersizlikler evsiz bireylerin ve ailelerin rahatsızlığından sorumludurlar. Biraz şu bütün gün beslenecek bir şey arayan, zamanlarını en küçük bir rahatlık, güvende hissetmek için bir destek noktası peşinde geçiren aç varlıklar gibi. Bu bir sokak köşesi, metroda bir havalandırma ızgarası, bir otobüs sığınağı, bir köprü altı olacaktır. Bir şilte, bir örtü ya da başka yumuşak bir malzeme, geçiş nesnelere gibi ne kadar rahatlatıcı olacaktır. Beden imgesi alt üst olmuştur. Bedenin yatar, oturur ve ayakta konumlara ilişkileri etkilenmiştir. Beden umut-

suzca kendini dinlendirmeye çabalar. Evsizler kendilerine hastalanma hakkı tanıyamazlar. Diğer yandan içkiye olan eğilimleri, toplumun kenarında olmanın sonucundan çok bunun bir sebebi olarak yorumlanmalıdır.

Yıkanmak, dişlerini fırçalamak, yemek ısıtmak; barınaksızlar bunları yapabildikleri zaman bu eylemler onları sevince boğar. Ve çift halinde ya da başka insanlar ya da hayvanlarla birlikte yaşıyorlarsa, birçok kişi olmak bazı sorunları artırabilse de, bu onlara yardımcı olmaktadır.

Olası durumların çoğul olduğu açıktır. Yalnız ya da çete halinde, hırsızlığa, uyuşturucu suiistimaline ya da fuhuşa yeltenen gençleri düşünelim. Kalmak üzere bir yer işgal etmek mutlaka olumsuz bir belirti değildir. Hatta “daha iyisi olmadığından” gibi görünse bile, bunu, toplum kenarında olmanın ve geçicinin sahneye konuşu olarak görmek uygundur, kanunsuzluk orada bir şekilde kurumsallaşmıştır. Aile bağlarındaki kopuşun yerini, olası yardımlarla ilgili bilgi veren başka barınaksızlarla olan bağlar alabilmektedir. Topluluk yardımlarının anne bakımının yerine geçtiği başka bir ruh hali bu kardeş yardımlaşmalarının bazılarını canlandırmaktadır.

Mutsuzluklarının içinde, SDF’lerde aynı şekilde bir tür doyum algılanabilir. Bir trene bindiğimiz zaman, gar bizim için bir geçiş yeri, vagon yalnızca bir araçtır. Ya köprünün nesi bizi ilgilendirir? İki nokta arasındaki geçişe olanak tanıyan, bunu sağlayan ayaklar, yol. Gar, vagon, köprü ancak bağlandıkları başka yerlerle ilgili

olarak yararlıdırlar. Oysa barınaksız orada yaşamaktadır. Eğreti, geçici bir alanı sabit bir yere, bir hareket aracını bir sığınağa, garın koridor ve salonlarını işaretlerle belirlenmiş mekânlara dönüştürmüştür. Barınaksız anlamları alt üst eder, mantığı tersine çevirir. Bize “nereden geçtiğinize bakmıyorsunuz. Yalnızca nefes olan yerde ben yaşam yaratıyorum” der gibidir.

Barınaksız, şehir ve kaynakları üzerine bilgiyi, barınaklı olandan daha iyi kullanacak bir konumda bulunmaktadır; o bir “başının çaresine bakma” teknisyeni, fırsatçı, becerikli biri haline gelir. Yararlı adresleri, halk banyolarını, eğer buna başvurmak zorunda kalırsa dilenme alanlarını, kabul edilebileceği sosyal konuk evlerini, hasta olduğunda ya da maddeyi bırakmak için tedavi olmak istediğinde gidebileceği hastaneleri bilir. Bazıları için bu “yaşamsal taleplerin rutinleşmesi” haline gelmiştir (P. Pichon, 2002). Nerede bir yatak, bir nesne, yalıtık gizli bir yer, pek geçilmeyen yollar bulacağını bilir. Terkedilmiş bir kamu alanı onun yatırımlarıyla özel bir alana dönüşür. Önemli olan, içinde mahremi serpileceği yer bulunan bir sığınak tespit etmektir. Böyle bir oturulmayan mekânlar araştırmacısı, sokakları arşınlayarak, başkalarının her sabah işe gitmesi gibi toplu taşıma araçlarına binerek (bu durumu Pascale Pichon aktarmıştır) işgal edilebilecek evleri (squats) saptayabilmektedir. Şehir yolları ve yer değiştirmeler, habitatın iç temsiline bağlamamız gereken, olağanüstü bir temsile sahip alanlardır. O halde iç habitat alanı,

bünyesinde, dışarıdan gelen, yer değiştirmeler sırasında keşfedilen, daha sonra oturmak üzere saptanan korunmalı yer imlerinden etkilenen, o an oluşan bir boyut içerir. Barınaksızın iç habitatının, herkeste olduğu gibi, bir çekirdeği ve dokunaçları vardır.

Kendini Onarmak

Çok yoksul ailelerde olduğu gibi, bazı barınaksız çiftler ona en temel maddi koşulları sunamayacak olmalarına rağmen, bir vaat temsil ettiği için çocuk sahibi olmayı düşünürler. “Her hamilelikte kendimi iyi hissediyorum. Her şey bana daha kolay görünüyor” der, aylar boyu sokakta yaşamış olan bir kadın. Sosyal çalışanlar çift için bir otel odası bulduklarında hamile kalmıştır, bu oda bir de çocuğu barındırmak için yetersizdir. Durumlarını daha da ağırlaştırmaya mı çalışmaktadırlar, yoksa “bir hamle yapmak ve yeniden ayağa kalkmak üzere dibe vurmak, zorlukların sonuna kadar gitmek” mi istemektedirler? Kurban vererek tanrıya bir çağrı mıdır bu? Bir önemi yok ne olduğunun. Yeniden canlanan bazıları ancak sırtları duvara dayalı dövüşmeyi bilirler. Zaten sosyal servisler de bunu bilirler: çok fazla şey sunmak yerine kendilik değerini onarmak hedefiyle harekete eşlik etmek daha iyidir. Katı bir şekilde gerçeklik ölçütünü öne çıkarmanın da pek bir yardımı olmamaktadır. Ne olursa olsun evsiz bir aileye sosyal konut sağlamak, dilenmek gibi bazı refleksleri, çocukların okula gitmeleri

ya da yeniden iş hayatına girmek gibi günlük hayatın düzenlenmesindeki muhtemel zorlukları ortadan kaldırmamaktadır. Evini kaybetmek izler bırakır. Birlikte oturma bağları parçalandığı için aile habitatının yeniden inşası zaman alacaktır.

Kuruyan Kökler

Evini kaybetmek ruhsal bir travma oluşturur ve bu sıfatla başka *travmalarda* gözlenen mekanizmaları harekete geçirir. İstiraba *tekinsizlik* ve özellikle de insanın tepkilerinde ve duyularında artık kendini tanıyamaz olduğu rahatsız edici bir şaşkınlık eşlik eder. Özne için kaygı, durumunu açıklayacak hiçbir fikir aklına gelmediği ölçüde dayanılmaz olur. Buna bir de değerler bunalımı eklenir: neyin doğru neyin yanlış olduğu, neyin ideal neyin tersi olduğunu bilmiyordur artık. Bunalımı aşmak için içsel bir değişikliğin olması gerekecektir. Ancak yeni düzenlemelerle, aile içi rollerin yeniden dağılımı yoluyla işin içinden çıkmak mümkündür.

Başkalarıyla, kendisiyle, değerlerle ilişkideki bu bunalımdan çok şey öğrenilebilir ve yaşamda önemli olan şeylerin değeri bilinebilir. Bazen, bunalımın nedenleri artık ortadan kalkmıştır, ama bunalıma karşı geliştirilmiş tepkiler yolu tıkayan, gelişimi engelleyen gerçeklikler yaratırlar. Yeni ortamlarla bir türlü tam olarak bütünleşemeyen göçmenlerin durumu böyledir. Göç geçmişle, kökensele kültürle, atalardan gelen köklerle bir kopuş

anlamına gelebilir. Aile içindeki denge bozulabilir. Karşı durmaya, ara çözümler bulmaya çalışılabilir. Kendi memleketlerinde bir ev yaptıran *göçmenlerin* durumu böyledir. A. Yahyaoui “dağılan ev” adını verdiği bu görüşünü incelemiştir. Aile, biri yerleştikleri ülkede, diğeri, muhtemelen hiçbir zaman gerçekleşmeyecek olan bir geri dönüşü beklerken tatilleri geçirmek için, kökense l ülkede olmak üzere iki evde yaşar.

“Kökense l ülkedeki ev olabildiğince güzelleştirildiği halde, yaşanan ülkedeki konut oldukça basittir, ona az ya da hiç yatırım yapılmamıştır ve sıklıkla ona sahip olmak için büyük bir arzu duyulmaz. Göç edilen ülkedeki konuta yatırım yapılmaması, sadece düşlem düzeyinde bile olsa, öznel geri dönme deneyimini yaşamayı gerektiren göç projesi ile açıklanmaz yalnızca. Bu yalnızca, bir özneyi içinden çıktığı gruba bağlayan ve grubu yaşanması iyi ve evinin bütün simgesel anlamını kazandığı bir yer haline getiren derin bağlarla da açıklanmaz.” (A. Yahyaoui, 1999)

Yazar, eve yapılan yatırım şekliyle kendini gösteren, “karşılamanın niteliğine bağlı olarak öznel sürgün deneyimi” etkeninden söz eder. Hem kabul ülkesinin küçültücü talepleri, hem de, uyumu, risk almayı, yeniliğe merak duymayı ve sevgi beslemeyi pek de desteklemeyen memlekette yaşayan ailenin gerçekdışı ve çocuklaştırmacı istekleri güvensizlik duygusunu arttırır. Ama göç ülkesindeki ev korunaklı bir alan olarak kalmaz, sosyal

çalışanların oraya girişi çok kolaydır. Baba sıkça yok sayıldığını hisseder; memlekette ise bir konut inşasının belli başlı yöneticisi haline gelir.

Bu ev –bu Magripliler ya da başka Akdeniz çevresi ülkelerden gelenler için ortak bir noktadır- özenle inşa edilmiştir, inşaat süresini uzatmak istercesine müstemi-lat eklenmiştir, ama sene boyunca ancak çok kısa bir süre kullanılacaktır. Bu ev aynı zamanda zenginleşmenin bir göstergesi gibidir, bu orada kalmış olanların gözünde gidişi haklı gösterebilir. Eve bakarak geride kalanlar orada olmayanlardan bahsederler.

Bunun aksine göç ülkesindeki eve az yatırım yapılmıştır; tarihten ve duygusal izlerden yoksun bir geçiş yerini temsil etmektedir¹. Ortak alanlara pek değer verilmmez, çünkü komşularla paylaşma kavramı aileselin yoğunluğunun azalması gibi yaşanır. Diğer evin inşası, “uzam ve zaman dışı” köklerinden kopma duygusunu güçlendirir. Bu aileyi böler. Ebeveynler başka bir yer ve geçmişin idealizasyonunu beslerken, çocuklar şimdi ve burada olanı talep ederler. A. Yahyaoui şöyle belirtir:

“Memleketleri ve orada inşa ettirdikleri ev etrafındaki sohbetleri tekrarlayarak onlar (ebeveynler) ailenin im-

¹Yahyaoui aynı şekilde ebeveynlerin “memlekete götürmek üzere” değerli nesnelere alıp göç ülkesindeki zaten küçük olan konutta biriktirdiklerini belirtir (A. Yahyaoui, 2001, s. 349) “(Memleketteki) ev ölçüsüzce, 500 metrekare kadar bir alanda, geniş odalarla kurulmuştur... Soğuk mevsimler göz önüne alınmamıştır ve ev sonuza kadar sürecek bir bahar için hayal edilmiştir” (a.g.y., s. 352).

gesel dünyasını başka bir yer temsilleri ile doyururlar ve aile üyelerinin şimdi ve burada yaşayabilecekleri sevinç ya da çatışma anları üzerine iletişimin yolunu tıkkamış olurlar.” (a.g.y.)

Sokağı, binaların giriş hollerini “esas oturma mekânları haline getirmek üzere” tercih eden çocuklar evi boşaltmışlardır [...]. “Aile konutu onlar tarafından sıklıkla bir yatakhane olarak tanımlanır”. Ama çocuklar tehlikeli bir arada kalırlar; yeni ülkeye az uyum sağlamışlardır, ebeveynlerin arzularına ve onların kültürel tarihlerine de bir o kadar yabancıdırlar.

Bu gözlemler, köklerinden kopmanın bireylerde ve aile grubu üyeleri arasında ayırmalar (clivage) oluşturması olgusu üzerine başka araştırmacıların ve benim araştırmalarımla (A. Eigner, 1999a) örtüşmektedir. Buna karşın kök salma, kendileri de göç deneyimi yaşayabilmiş olan aile büyükleri ve atalarla ilgili anılara başvurmak yoluyla burası ve orası arasında bir sentez yapmayla sonuçlanır. Kuşaklar arası başka deneyimlerin anılması soy zincirine aidiyet duygusunu güçlendirir. Kök salma projenin yeniden gözden geçirilmesi, göç projesinin daha önce gözden kaçmış sebeplerinin keşfi anlamına gelir. Bu nedenle öznenin, bilinçdışında bir yabancıнын bulunduğu, yani bildik ve aşına benliğinin yanı sıra, kökleri gizemli ve bilinmeyen kökeninin en gizli yerlerine uzanan bir benliğe daha sahip olduğunun bilincine varması ilginçtir (bkz. 2. Bölüm). Bu bilinmeyen, onun yakın ve bildik olanı terk ederek başka bir yer arayışına girmesine yol açabilmiştir.

Ailesinin belki de geçmişte yeterince güven verici olmadığını ya da ailesinin sürekli varlığının ufkunu daralttığını ve kendi kendisi olması hedefini ondan aldığını keşfedecektir. Öyleyse kendindeki yabancı, merakı ve riskten haz almayı beslemektedir.

Vivaryum

Rumba ailesinin durumu, köklerinden kopma sırasında evin önemi üzerine düşünmemize yardım edecektir. Brigitte Baron ile birlikte ebeveyn çiftiyle görüşüyoruz, 21 yaşındaki büyük oğullarıyla sorunları vardır. Onun itaatkâr olmadığını düşünmektedirler. Yasaklamalarına rağmen dairede (büyük sayıda) yerörümceği ve (zehirli) yılan besliyordu. Bu konuda baba kadar sert olmayan anne “hayvanları çok seviyor” diye ekler ve sonra bu onun mesleği de sayılır, çünkü bir vivaryumda çalışmakta ve ikmalini de oradan yapmaktadır. Ailenin dört üyesi (ergen bir kızları vardı) Kolombiya'nın tropikal bir bölgesindedir. Ebeveynler eğitimleri bitince, bundan on yıl önce Fransa'ya gelmişler. Burada kendilerini iyi hissettiklerini ama düşünce ve aile içi yaşam tarzlarında fazlasıyla Kolombiyalı kaldıklarını söylerler, yakınlık ve yardımlaşmayı kastetmektedirler. Fransızların gevşek buldukları aile bağlarını eleştirirler, herkes kendi yönünde ve kendi tarzında hareket etmektedir. İkinci görüşmede çocuklar da vardır. Anne sert bir şekilde “arkadaşının annesi hiç orada, evde değil” der. Kendi aile anlayışının hiç de böyle olmadığını ekler. Bu konu, daha fazla özgürlük hakkı talep eden çocuklarla bir çatışma kaynağıydı.

İkinci görüşmede çift oğullarının kız arkadaşı tarafından istila edilme duygularını dile getirirken, yerörümceklerinin yarattığı duygudan söz ederler. Yerörümcekleri daha az şaşkınlığa yol açmaktadır, çünkü normalde odanın kapısı kilitlidir ve kutularında kalırlar. “Eğer binada yangın çıkmamışsa” diye belirtir baba. Oysa bu genç kız evlerine habersiz gelir ve “postu serer”.

Akşam gitme sözü vermiş olduğu halde gece, hatta bütün bir hafta sonu oğullarının odasında kalır. Dairelerinde ya da kendi aileleriyle yalnız kalmayı seven ebeveynler artık kendilerini evlerinde hissetmemektedirler. Oğulları arkadaşlarını görmeye gittiği zaman genç kızın evde kalabilmesine de tahammül edemezler. Anne kendini rahatsız hisseder: “Şimdiden çocuk sahibi olmaktan söz ediyor.” Bayan Rumba genç kızın anne babasının boşanmış olduklarını ve onun aile sıcaklığından yoksun kalmış olabileceğini ekler.

Yerörümcekleri konusuna geri dönülür. Anne bazen oğluna bu konuda, yavruları annelerinden ayırmaya yardım ediyor. Ardından deriler konusu gündeme geliyor: çocuk eve yaralı ya da derileri zarar görmüş yılanlar getirmeyi seviyor, bakmayı biliyor onlara. Kendisinin hayvan alerjisine bağlı gibi görünen bir egzaması var. Başka bir çatışma da bir pitbul konusunda çıkmıştı. Oğulları onlardan pitbul satın almalarını istemiş ama sonra kendisi pek özen göstermemişti. Anne köpekten kurtulmadan önce ona bakmak zorunda kalmıştı. Çocuk kendini bu hayvanın ona Kolombiya’da çocukluğu boyunca kendisine eşlik etmiş olan bir köpeği hatırlattığını söyleyerek savunuyor. O zaman anne yaptığı fedakârlıkların oğlu tarafından kıymetinin bilinmemesinden şikâyet ediyor. Ebeveynler sevindirmek isterler, evde yerörümcekleri ve pitbul besleme yasağına meydan okurlar, sonra da tuzağa düşerler ve onların varlıkları ebeveynleri aşar.

Yorumlar

Gencin itaatsizliği ki bu kızlarının da neden olduğu bir sorundur, yine de ebeveynlerin onun üzerinde kontrollerini uygulama biçimlerine pek de yabancı değildir. Ebeveynlerin paradoksal istekleri göç olgusu tarafından ön-belirlenmiştir. Hayvanlar, doğal olduğu öne sürülen Kolombiya'daki yaşam ortamlarını yeniden üretmek amacını güdüyordu. Balta girmemiş orman hayvanlarıdır bunlar. Çocuklar hem ailenin, hem de geleneksel zorunluluklara karşı yasakları hiçe sayarak haklarını savunmak isterlerken, onları yeniden üretirler. Çünkü ebeveynler onlara karşı gitgide daha sert olurlar. Aynı şekilde oğullarının kız arkadaşının varlığı kışkırtıcı bir eylem olarak belirir. Ama bu kadar basit de değildir durum, çünkü baba daha sonrasında bize geceleri bir şeyler atıştırma alışkanlığında olduğunu ve yataktan çıplak çıktığını (çıplak uyuma alışkanlığındadır) anlatacaktır ve ah sürpriz, bir keresinde koridorda genç kızla karşılaşmıştır!

Verilen mesajlarda uyarıcı boyut yasaklayıcı boyut kadar güçlüdür. Bu bir sonraki görüşmede doğrulanacaktır. Baba oğlun hep geç kalmasını, saatinde olamamasını eleştirir. Oğul buna daha dün annesi neredeyse onun vivaryumdaki bir serginin açılışını kaçırmasına sebep olacaktı diye yanıt verir. Günlük programı, geç yatmaları, gece yarısı aldığı duşlar, yemek saatlerinde olmaması sorunlarından, daha ciddi ve şüphesiz eski, ama ebeveynler tarafından eşdeğerde bir kınamaya yol

açan bir soruna, on beş yaşındayken yaptığı “”çapulculuklara” geçilir.

Ebeveynler artık dayanamazlar... kendi açılardan çocuklar onların “demodeliklerinden” şikayet ederler. Ama oğul sorar: onları bu kadar rahatsız eden nedir? Kız arkadaşı mı? Çünkü kendisi artık değişmiştir, öğrenim görmekte, çalışmaktadır.

O sırada kız kardeşi ebeveynlerin savunmasını yapar; evin ortamı ona nefes alınamaz gelmektedir. Geçen yaz (ilk kez) babasıyla olan hesaplarını gördükten sonra, ilişkileri sakinleşmiştir. Oysa erkek kardeşi ile başka bir mesele söz konusudur: sessizliği, kışkırtıcı giyimi ve şüpheli ilişkileri hakkındaki söyledikleri ile kendisini hor görmektedir. “Ama dün konuşmak için seni odama davet ettim!” diye haykırır çocuk. Kız kardeşi: “evet tabi, yılanına yiyecek olarak bir fare vermeye çalışıyordun; onu yemekteydi; yok davetin kalsın sağ ol; bana göre değil bu.”

Erkek kardeş sinip kalacak bir tip değildi: “Uzun süre sana göz kulak olmam gerekti. Nasıl konuştuğunu fark etmiyordun, fark etmiyordun. Bu ayaktakımı ile ilişkin yüzünden onlar gibi konuşuyordun. Salak mısın nesin, uyum sağlamak mı istiyorsun yoksa bir kenarda kalmak mı; bunun için gelmedik biz buraya!” Ardından ebeveynler eğer sorunlar çözülmezse sonunda ayrılmak korkularından söz ederler.

Onlara göç durumlarından söz ediyorum. Köklerinden kopmak onları kendi üzerlerine yoğunlaştırmıştı; bir

bakıldığında derin bağları olan çok sıkı bir aileleri vardı. Acaba, özellikle de baba, yeterince sert olmamanın uyum sağlamamanın sebebi olduğunu mu düşünüyorlar? Bu yüzden mi baba saatlere uyulmasını zorunlu kılmaya gerek duyuyor?

Köklerinden kopmanın ötesinde

- Ortamın varsayılan ya da gerçek reddi burada kendisini günlük hayatta görülen bir katılıkla ifade eder. Ama mesela dişlerini çalkalarken ses çıkartmak ve bir pitbul almak gibi, farklı niteliklerdeki aşırılıklar aynı düzeye yerleştirilmişlerdir. Ortamın aile ile ilgili gerekliliklerinin zincirleme bir tepkime ile çocuklar üzerinden yeniden üretilmelerine tanık oluyoruz.
- Aynı zamanda ebeveynler ergenliği anlamadıklarını gösterirler. Bu, çocukların cinsel olarak olgunlaşmalarından ve bağımsızlaşmalarından duydukları korkuyu gizlemektedir. Seanslar ilerledikçe, anne çocuğun kız arkadaşını çok eleştirir hale gelir, baba ise hayvanlardan duyduğu iğrenmeyi ifade eder.
- Ergen kız kardeşin konumu tipik bir şekilde sah-te-kendiliktir: “itaatkâr iyi kız” olarak görünmeye çalışırken, sevgisini elde etmek için annesini poh-pohlarken, açıkçası, erkek kardeşi ile rekabet halindedir.
- “Aile ruhu” her birinin mahremiyetinden önce gelmelidir diye talep eder gibidirler. Oysa odasını bir

vivaryuma dönüştürerek genç adam kendisine bir sınıır yaratmayı denemektedir. Gerçekte diğerlerini hapseder; o kendisi vahşi bir ormanda yaşamaktadır.

- Bu hayvanların şiddeti kendi genç erkek şiddetinin bir yansıtılması olmalıdır, belki diğer aile üyelerinin ona bıraktıkları şiddetin de. Bununla birlikte kafese konmuş, kontrol altında bir şiddettir bu.

Evini Yeniden Bulmak

Evini kaybetmek akrabalık bağlarının çarpılmasına ya da kaybolmalarına yol açar. Bu durum barınaksızlara ya da göçmenlere bakıldığı zaman çok açık görülür. Aile içi ilişkilerde katılma, kendini boş hissettiğin ölçüde, aranan eski bir modele başvurulmasından başka bir şey değildir. Anne baba çocuk olarak, davranış tarzı konusunda yönlerini şaşırılmışlardır. O zaman, karşılıklı ilişki, destek yerine, kesin olana, alışıldık törenlere, ebeveynlere saygının dış belirtilerine gönderme yapılır.

Bazen aile üyelerinden biri evden uzaklaşır. Akrabalık bağları arada gevşemiştir. Bir türlü ulaşamadığı vatanına dönmeye çalışan, Truva savaşının kahramanı Odiseus'unkinden daha iç parçalayıcı bir örnek var mıdır? Yirmi yıllık yokluktan sonra eve dönüşünden söz etmek istiyorum. Odiseus yakınlarının onu tanıyacağından hiç emin değildir; onun yokluğu boyunca karısını isteyenlerin çok olduğunu da bilmektedir. Fark edilmek ister, ama buna rağmen ev halkının onu tanınması

için ne yapmalıdır? Yaşlı adam, kıyafetleri parça parça ve bedeni özensiz bir dilenci kılığına girmiş olarak gelir. Bir tek köpeği onun kim olduğunu bilmekte zorlanmaz. Onu hemen tanır. Buna karşın ailesinin üyeleri bir yabancı olarak gördükleri bu adamdan sakınırlar.

Gerçekten de insanların aile bağlarını doğrulayan *işaretlere* ihtiyacı vardır. Jean-Pierre Vernant'dan alıntı yaparsam: böylece Odisseus kendini gösterir, ama oğlu ondan bir kanıt elde etmeden buna inanmak istemez. Odisseus, bir babanın oğluna yapacağı gibi onu azarlamaktan başka bir kanıt vermez.

“Bitecek mi bu? Karşında baban duruyor ve sen onu tanımıyor musun?” Telemakhos onu tabii ki tanıyamaz çünkü onu hiç görmemiştir. “Sana ben Odisseus’um diyorum.”

“Bu şekilde kendini dayatarak Odisseus Telemakhos’a göre baba konumuna yerleşmiştir. Telemakhos buraya kadar bir hiç konumundaydı, çünkü henüz bir erkek olmamıştır, ama çocuk da değildir, çünkü özgür olmak istemekle birlikte annesine bağımlıdır: belirsiz bir konumdadır, ama hayatta olduğunu bile bilmediği ve ona söylediklerine rağmen belki kendi babası olmayan babasının kanlı canlı karşısında dikildiğini gördüğünde, babasının bir babanın oğluna konuştuğu gibi ona konuşarak orada olmasıyla, yalnızca Odisseus babalık kimliğiyle yüzleşmez, ama Telemakhos’un da nihayet oğul kimliği doğrulanmış olur. Her ikisi de toplumsal, insani, kimlik-

lerinin kurucusu olan bir ilişkinin iki ögesi haline gelirler.” (J.-P. Vernant, 1999)

Daha sonra Odisseus’un babası Laertes de onu teşhis edemez. Odisseus ona kalçasındaki eski bir yarayı gösterir, ama bu onu ikna etmez. O zaman bahçedeki, gözlerinin önündeki, ağaçların isimlerini saymaya başlar, babası o küçükken onları ayırt etmeyi öğretmiştir ona. Ardından Odisseus babasının ona toprağı ekmek ve ağaçları büyütmek için aktardıklarını anlatır. O zaman Laertes onu kollarına alır. Oğlu Telemakhos ile olduğu gibi, Odisseus kendine özgü baba-oğul bağıny yeniden örer ve bu şekilde soy zincirine yeniden girer. Çocukluğun anısını yeniden bulmuştur. Baba ve oğul bir parça daha kendilerine dönüşürler.

Evlatlık bağı birlikte oturma bağı ile karşılıklı işleme ilişkisi içindedir. Burada söz konusu olan evdir, bahçedir, topraktır. Uzun süre gittiğı zaman insan onları kaybetmekten korkabilir. Geri gelmek yeniden buluşmaya ve bir keşfe de olanak tanır.

8. Bölüm

SOY ZİNCİRİ YARALARINI İYİLEŞTİRMEK

Aile olarak birlikte yaşamamanın rolü önemlidir, en azından aile üyelerinin dengesi için temeldir. Barınaksızların sıkıntıları bunu bize hatırlatmıştı. Günlük törensi otomatizmleri tamamladıktan sonra zihin kendini işe ve yaratıcılığa verebilir. Aynı şekilde, ortak konut, hayatın akrabalık bağlarında bozduklarını yeniden inşa etmeye yardım eder. Bu bölümde, (çocukların)kuruma yerleştirilmesi, ayrılık ve kayıplardan sonra ebeveyn-çocuk bağının başına gelebileceklerden ve karışıklıklardan söz edeceğim. Beş aile modelini örnek alacağım: evlat edinen aile, yeniden kurulan aile, eşcinsel ebeveynli aile, koruyucu aile ve bir de tıbbi üreme yollarına başvuran aileler (özellikle ilk üçünü inceleyeceğim). Bu figürler bazen birleşirler, eğer partnerlerden birinin (ya da ikisinin) daha önce heteroseksüel, çocuklu bir çift hayatı olduysa ya da çocuk evlat edinilmişse ya da dahası bilinen ya da bilinmeyen bir sperm vericisine başvurulduysa eşcinsel ebeveynli aile aynı zamanda yeniden kurulmuş olabilir.

Boşanmadan ve yeniden kurulmadan sonra, yeni üvey ebeveyn-üvey çocuk ilişkisinin yaratılması gerekir. Yeni bir çift için, birlikte oturmak da yaratılması gereken bir şeydir; sabit bir mesken çerçevesi bu sürece katkıda bulunur. Bu psikolojik yeniden-evlilikten bir sonraki bölümde söz edeceğim. Burada, birlikte oturma teriminin, evlilik sayısının anlamlı bir şekilde azaldığı 1970'li yıllarda, evli olmayan çiftlerin birlikteliğini belirtmek için kullanılarak yeni bir anlam kazandığını hatırlatalım. Bunun sonucunda, genç çiftler için birlikte oturma kararı, nişanlılığa eş değer bir tür antlaşma oluşturuyor, nişan töreni ise gitgide daha az görülüyordu.

Bu durum, birlikte oturma kararının simgesel bir anlam taşıdığı düşüncesini desteklemektedir. Ateşli bir şekilde yakınlarla ve dostlara duyurulup belli bir törensellekle yaşanan yerleşme, bir araya gelme, aile birliği düşüncesinin taşıyıcısı olan iç habitattan potansiyel bir güç alır. Nişan gibi, yerleşme de ortak yaşam ve sürerlik vaadi içerir. Birlikte oturma “evlenmeye” hazırlık kavramını ekler, ama şimdiden bir zemin oluşturur. Aynı zamanda bir çeşit sınavdır da: eşler anlaşabilecekler midir? Birliktelikleri bu mesken ortaklığına dayanacak mıdır? Bunun üstesinden gelebilecekler midir? Güçlenecekler midir? Birlikte oturmak öyleyse kanuni bir eylemin eşdeğeri olarak görünür, öyle ki durumlarından memnun olan çok sayıda çift belediye nikâhından geçmeyeceklerdir.

Aynı şekilde boşanma kararları konusunda, çocukların dönüşümlü bakımına yetki vermiş olan yasa koyucu, aile bağlarının bütünleşmesinde ortak konutun önemini fark etmiştir. Bu baba imgesinin yıpranmasının önüne geçer, çocuğun babanın evinde az kalması ise bunu kolaylaştırır. Hiç kuşku yok ki bağların birlikte oturmanın devamlılığı ve özeni içinde düzenli olarak beslenmeye ihtiyacı vardır.

Soybağı ve Evlatlık Bağı, Birbirini Tamamlayan İki Kavram

Burada incelediğimiz aileler alışıldık akrabalık çerçevesindeki ailelerden farklılaşırlar. Bu nedenle soy zinciri koşulları üzerine düşünmek ilginçtir. Soybağı terimi yaşamsal ve geniş bir ruhsal gerçekliğe işaret eder, ama anlam karışıklıkları yaratma olasılığı vardır. Bugün temel bir konumu varsa, bunun sebebi psikolojik araştırmalar ilerlediği ölçüde yeni anlamlar ve derinlik kazanan bu terimin de öneminin artmasıdır. Soybağı ebeveynler ve çocuklar arasındaki ilişkilere, çocuğu babasıyla ya da annesiyle birleştiren akrabalık bağlarına gönderme yapar, ama ana ve baba soylarına ve aileye aidiyete de göndermede bulunur. Terimin (fr. filiation) Latince kaynağı “fils” (oğul), çocuğun bakış açısından yola çıkarak ailenin özgün tanınmasının söz konusu olduğunu ortaya koyar. “Bu babanın, bu annenin, bu ebeveynlerin, bu ailenin çocuğuyum.” Soybağı böylece “birbirlerinden gelen kişiler arasında doğrudan bir altsoyluk (descendance) bağı içerir” (le Robert, 1957, 3,

s.14). Yine de bu kavram iki ya da daha çok kuşağa uygulanır. Bunun sonucunda soybağına aile kültürü ve geleneklerine özgü özellikler dâhil edilir. Dahası, terim yoğun duygusal yan anlamlarla yüklüdür, bu bize biyolojik başlangıç noktasını geride bıraktırır hatta unutturur. Soybağı olağanüstü değilse bile eşsiz bir mahremiyet, güven ve karşılıklı anlama duygusu çağırıştırır.¹

Soybağının yasallığı kavramının, doğal ya da evlat edinme yoluyla yasallığının buna bağlı olduğunu, ve psikanalistlerin soybağını bu hukuki, diğer deyişle sosyolojik yan anlamdan çıkartıp ona öznel bir konum vermeyi denediklerini belirtmek ilginç olacaktır. Başka deyişle, öznenin soybağını edinmesi için onun biyolojik olarak ya da bir mahkeme tarafından kurulmuş olmasının yeterli olmadığına inanıyoruz. Dünyaya getirmekle akrabalığı birbirine karıştırmamak uygundur, ikincisi birincisini varsaysa da, bu ne yeterli ne de vaz geçilmez değildir. Bütün aile bağları gibi, soybağı, bütün yerler, çocuk ve ebeveynler arasında uzun süre olgunlaşan ve yoğrulan karşılıklı-işleyişler yoluyla edinilir, hatta kazanılırlar.

Bu kavramın önemi bazen ebeveynlik (parentalité) kavramını yerinden oynatmıştır. Soybağından, daha çok babalık ya da anneliğe denk düşecek durumlara, yani baba ya da annenin bakış açısına göre yaşanan bağa işaret etmek için kullanılmasına rastlayabiliriz. Ama bu ancak soybağı kavramının kuramsal başarısının bir etkisidir.

¹ Bu kesim "Filiation ou lien filial?" (Soybağı ya da evlat olma bağı?) yazıma dayanmaktadır, *Divan familial*, 2000, 5.

Ya da hatta bütün psikolojinin çocuğun bakışından yola çıkarak inşa edildiği anlamına gelecektir, o zaman da risk soybağının alanını daraltmak hatta onu deforme etmektir. Her ne olursa olsun, soybağının iki yöndeki olası kullanımlarının ayrılmasının gerekliliğine duyarlıyım.

Geniş anlamda soybağı daha yukarda altını çizdiğimiz bütün boyutları içermektedir.

Dar anlamda soybağı evlatlık bağıyla, başka deyişle çocuğun ebeveynine olan ilişkisi ile sınırlanacaktır. Bu bağın grupsal ve antropolojik birimliğini tanımaya olanak tanır. Yani, evlatlık bağı yalnızca çocuğun ebeveynini tanıması bağı değil, aynı şekilde ebeveynin de çocuğuna yönelik tanıması bağıdır. Bu tanıma temelinde, iki aile üyesi arasındaki karşılıklı ilişkileri, karşılıklı temsillerini ve birbirlerini uyaran duygularını içeren bir karşılıklılık bağı söz konusu olacaktır.

Evlatlık bağı bir grup bağı olduğundan, dört düzey içerir:

1. Bağın üyeleri arasında kaynaşmacı, ortaklık duyguları kurulur (birbirlerini yakın ya da özdeşmiş gibi görür, öyle davranırlar). Bu, bağın en ilksel ve iç habitattan en iyi beslenen, *arkaik ya da narsisistik düzeyidir*.
2. Bağın üyeleri onu aynı zamanda bir rüya gibi yaşarlar, yani birincil süreçlerinin birbirlerinin kullanımına sunarlar: bilinçdışı düşlemleri gerçekleştirme

arzusu.² Bağın bu *rüyasal ya da arzulatoryıcı düzeyi* arkaik düzeyden daha çok yüzeydedir.

3. Bilinçdışı olarak, bağlarıyla, işleyiş modelleri ve idealler, karşılıklı beklentiler gibi başka ortak temsillerle ilgili aile efsanelerini ortaklaştırır; bu oluşumlar ebeveyn ve çocuk tarafından içe atılsa da, bağın etrafında, aile ve kültür evreninde doğarlar. Bu bağın *efsanevi düzeyidir*.
4. İşleyişleriyle ilgili kanunlara başvururlar ve onlara bağımlıdırlar. Bu kanunlar onlara özgüdür ve dolayısıyla başka akrabalık bağlarını, eşler arası ya da kardeşlik bağlarını düzenleyen kanunlardan farklıdırlar. Bu bağın *kanun yapıcı düzeyidir*.

Öyleyse ben soybağından çok evlatlık bağından söz etmeyi tercih ediyorum. Bağ bize ilişkinin iki kişiyle yapıldığını anlamamıza yardım eder: onlar birbirlerini etkilerler, birbirlerini keşfederler ve karşılıklı olarak sevmeyi ve saygı duymayı öğrenirler. Birlikte oturmak onlara uygun alanı sunar. Konutun evlatlık bağının kurulmasına yardım ettiğini gösteren örneklerden ilki olan evlat edinme durumunda bu böyledir.

² Bu açıklama, gruplarda bulunan ve R. Kaës'in (1999) ortaya koyduğu üç ruhsal etkinlik düzeyini (kaynaşmacı, rüyasal ve efsanevi düzeyler) yeniden ele alır.

Verilen-Bulunan Çocuk

Evlat edinilen bir çocuğun yeni ebeveynlerinin evine gelişi, yukarıda çiftlerin birlikte yaşamaları hakkında altını çizdiklerimizle benzerlikler gösterir.

“Tanımı gereği evlat edinme soybağının bedenini, biyolojik olanı tamamen ayırmaya ve açıkça akrabalığın iradi sosyal özelliğine vurgu yapmaya olanak tanır.” (Anne Cadoret, 2002)

Psikolojik boyutun sosyal boyut kadar ya da daha fazla önemli olduğunu ekleyeceğim, evlatlık bağının bilinçdışı modeli ebeveyn-çocuk ilişkilerini organize eder. Her bir ebeveynin kendi evlatlık hikâyesinden getirdikleri, çocuk karşısındaki duygularına, davranışlarına ve konumuna rehberlik eder.

Pelops, Dyonisos, Oedipus, Musa, hepsi evlat edinilmiş çocuklardı. İkili kökenleri onların kahraman, istisnai varlıklar haline gelme şanslarını çoğaltmıştır; evlat edinilme aynı şekilde onları ölümden de kurtarmıştır. Bu, O. Rank’ın kahramanın doğuşu üzerine belgeli çalışmasında öne sürdüğü savdır (1909). İki ev, doğdukları ev ve yaşadıkları ev onlara kapsayıcı ve sağlam bir çerçeve, daha iyi bir eğitim, özel görevlerinin keskin bir şekilde anlaşılmasını sağlamışlardır, ve aynı zamanda bağımsızlaşma kapasitelerini güçlendirmişlerdir. Çünkü onlar, anın ihtiyaçlarına göre aile geleneklerinden birine ya da diğerinden destek alarak evlatlık bağındaki kaynaşmanın önemini göreceli hale

getirmeyi öğrenmişlerdir. Ne yazık ki bütün evlat edinen çocuklar kahramana dönüşmüyor, ama geleceğini başka türlü görmek için bu tanrıların ve kişiliklerin biyografileri üzerine eğilmelidirler.

Evlat edinen ebeveynlerin sıklıkla çocuklarını eğitme tarzı konusunda şüpheleri vardır. Bilinen vakalara bakılırsa, bunları aşmak için hayal güçlerini ortaya dökerler, ama genellikle eğitime özgü zorluklardan çok, çocuk yapamadıkları sıklıkla acı dolu geçmişlerinin, yüzleşme kapasiteleriyle ilgili korkuların, suçluluk yaratan ihlal edici bilinçdışı düşlemlerin araya girmesi nedeniyle ıstırap çekerler. Bu ıstıraplar, sonuç olarak biyolojik ebeveynlerin çektiklerinden çok da farklı değildir. Biyolojik çocuk kadar evlat edinen çocuk da *çalınmış bir çocuk* gibi yaşanır, bunun çeşitli sebepleri vardır. Her bir ebeveyn, bazen onu dünyaya getirenlerin kendi sahip olduklarından daha iyi olmasına duyduğu muzip bir arzuyla (aile romanı) evlat edinilmiş olduğunu hayal edebilmiştir.

Dahası, ebeveyn, kendi ebeveyninin ona sırası geldiğinde ebeveyn olmaya yetkilendiren *hayır duasını* vermemiş olmasından korkar. Bu, ödipal rekabet ile, çocukluk genital dönemi sırasında yerinden etmek, aşmak, ayağı kaydırılmak istenen ebeveynin öç alması korkusu ile ilişkiye girer. Çünkü her durumda ebeveyn haline gelmek bir kopuş eylemidir. Çocuksunun aşılması, kendini başka bir şekilde üstlenmek anlamına gelir. Bir arzu, bir izin ve yalnızca ebeveynlerin sahip olabilecekleri

sanılan bir penis ya da uterus, yalnızca ebeveynlerin yürütebilecekleri sanılan bir işlev çalınır. Bu biyolojik ebeveynler ve evlat edinen ebeveynler için ortaktır. Bir sonraki nokta yalnızca evlat edinenlerden söz ediyor.

Daha önceki kuşaklarda doğmuş bir çocukla ilgili terk etme ya da kötü muameleyi onarmak ister gibi, daha iyisini yapmak istenmektedir. Bu düşlem evlat edinen ebeveynlerde çok sık görülmekte gibidir. Kurtarmak için güç bir durum yaşamış bir çocuk bulmanın hayalini kurarlar, ama ailelerinin kuşaklarötesi öyküleriyle ilişki içinde tepki vermekte olduklarını bilmezler: terk etme ya da kötü muamelenin aile büyükleri için bir gerçeklik olmuş olması mümkündür. Büyük bir sıklıkla bu yalnızca imgesel bir durumdur, ailenin uzak öyküsüne oturtulmuş bir çeşit aile romanıdır. Kurtarmak üzere bir çocuk bulmak, bu Claudine Veuillet'ye göre (2002) çok sayıda çiftte bulunan formüldür.

Evlat edinen ebeveynlerin onarıcı, hatta kurtarıcı bir durum yaşadıkları düşünülebilir, sanki bu duyguların biraz yüce taraflarının ötesinde kendilerine enerji vermek ister gibi ve evlat edinme macerasını tamamlamak için onlara enerji gerekecektir. Çocuk da kendisini başkalarının arasından seçilmiş, onlara tercih edilmiş hissedebilir. Evlat edinen ebeveynlerde çok canlı olan çocuk arzusu, genellikle çok sayıda kopuş durumuyla karşı karşıya kalır: sıklıkla çetin, uzun bir kısırlık tedavisi döneminin ardından çiftin dölleyeceği çocuktan vaz-

geçme, evlat edinmenin onanması için yapılan psikolojik tetkikler ve çocuğun beklenmesi vs.

Afrika'da doğmuş olan Sylvia'nın durumu özeldir: ebeveynleri onu, aslında uzak akrabalar olan, arkadaşları olan bir çiftte vermişlerdi, çünkü anlayamıyorlardı ve ayrılacaklardı. Zaten bir kız bir erkek iki çocukları vardı. Erkek çocuk aynı babadan değildi. Anne onu kendi kocasının mesleki nedenlerle gitmiş olduğu bir zaman, kuzinlerinden biriyle evli olan bir erkekle olan kısa bir ilişki sırasında yapmıştı. Bu ilişkiden herkesin haberi olmuştu ve çocuğun büyük çocuktan daha koyu tenli olması da her şeyi iyice görünür kılıyordu. Ardından gelen skandal oldukça büyük olmuştu, ama çift sonunda yeniden bir araya gelebilmiş ve başka bir çocuk yapmaya karar vermişlerdi. Sylvia'nın dünyaya gelme sırası gelmişti. Oysa anne hatasını affettirmek ister gibi kızına, kocasını elinden aldığı o kuzininin ismini verdi. Büyük bir görüş açıklığıyla hastam kendi üzerinde annesinin çılgınlıklarının yükünü taşıdığını ve onu evlat edinen annesine "verilmesi"nin bir çeşit onarım anlamına da geldiğini anlamıştı. Evlat edinen annesi ailede büyük bir üne sahipti. Zamanında biyolojik ebeveynlerinin uzlaşmalarına yardım etmişti. Bu yatıştırıcı bir rolü olan dikkate değer derecede cömert bir kadındı.

Yetişkinliğinde, vaatlerle dolu bir kariyer başlangıcından sonra Sylvia'nın zorlukları olmaya başladı. Az bir sene yaşayan iki sakat çocuğu oldu. Kendi kocası uçarı çıktı, özellikle Avrupalı kadınlarla ilişkileri vardı. Sylvia kendi hayatının birkaç değişiklik dışında ebeveynlerinin hikâyesini tekrar ettiğini fark etmişti. Marabulara gitti ve onlar "bazı dolaylı belirtilerden yola çıkarak ve hayatını bilmeksizin" büyü yapılmış olduğu sonucuna vardılar. Bunun ötesinde evlat edinme yoluyla biyolojik ebeveynlerinden uzaklaşmış olmasının üzerinde bir *lânetin* ağırlığının olmasının engellemediğini düşünüyor: biyolojik annesinin kocasıyla yatarak istismar ettiği kadının lâneti. Hatırlatırım, bu kadın onunla aynı ismi taşıyor!

Hastalığı tarafından yönünü şaşırılmış bu kadın örneği başka örneklerle birçok ortak noktayı paylaşır. Bizim

ülkemizden farklı olarak Afrika'nın bazı kısımlarında evlat edinilen çocuk biyolojik ebeveynlerinin kimliğinden haberdardır. Ama en önemlisi bu değildir. Sylvia evlat edinen ebeveynlerinin doğal ebeveynlerinden daha saygın olduklarını düşünmektedir, ama kader duygusunu aşamamaktadır: tam da kendisini kardeşlerine ve başka yakınlarına göre ayrıcalıklı olarak hissettiği için, onu gerilemeye doğru çeken geçmişin çağrısı söz konusudur. Fiziksel, ruhsal ya da ilişki düzeyindeki bozuklukların her birini geçmişin ve soy ağacıyla ilgili bir şeyin geri gelişi olarak yorumlamaktadır. Bunun doğru olup olmadığı onaylamak ikincildir. Önemli olan onun bulunduğu yerden bunun onu pek de sakinleştirmemesidir: -çocuklarına haset eden- aldatılan kadının lanetlediği, kocasının metresi tarafından büyü yapılmış vs. kendisini bunlara karşı duramayacak kadar fazla dayanıksız bir kadın olarak yaşamaktadır kendisini.

Habitatı açısından, Sylvia'nın, büyük olasılıkla laneti telafi edecek bir hayır duası, bir meşruiyet arayışı içinde birçok ülkede yaşamış olduğunu görüyoruz. Yer değiştirmeleri sırasında, sonunda evini güvenli olarak hissetmemeye başlar; komşular, bazen iş arkadaşları, endişe verici ötekiler, belki de ona "kızan" şu kadınların aracılıları olarak hissedilmektedirler. Temelinde ilk ve ikinci taşınmalarını, yani doğumunu ve evlat edinilmesini yeniden üretmektedir. Oysa evlat edinen annesini iyi anısını koruyabilmek için, düşmanca bir şekilde "kötüye

kullanılmış ya da kötüye kullanan, boynuzlanan ya da başkalarını boynuzlayan kadınlar” dizisi yaşamaktadır.

Boşanma Sonrası Yeni Aile Kurulması Üzerine

Üvey ebeveynler ve üvey çocuklar sevgilerinde bazen çok da ileri gitmeye hakları olmadığını hissederler. Bir kez daha evlatlık bağında evlat edinme ile yeni aile yapılanması arasındaki benzeşmenin altını çizmek gerek. Bu şekilde düzenlemeler gitgide daha sık görülmektedir. Boşanmış bir çift için ya da partnerlerden biri boşanmışsa, birlikte yaşamak yeni çift arasındaki bağı sıkılaştırma fırsatı verir. Eğer bu zor oluyorsa, üvey ebeveyn-üvey çocuk için birlikte yaşamak daha da zor olacaktır. Öncelikle çocuklar kendilerini ebeveynlerinin boşanması ve yeniden evlilik ya da velayetlerini alan ebeveynin birlikte oturması ile ilgili olaylarla ilgili hissetmezler. Sonra, çocuğun ebeveyninin suçluluğu hiçbir şeyi düzeltmez; açıktır ki bu bir kararname ile değiştirilemez. Dahası bazen boşanma kararı diğer ebeveyni çocuktan uzaklaştırmak için alınmış olabilir, eğer velayeti alan ebeveynin kötü muamele ile ilgili korkuları varsa bu bilinçlidir ya da el koyma eğilimi gibi, bilinçdışı farklı nedenleri olabilir. Her durumda Oedipus-karşıtı duygular ön plandadır. Sapkın aşırılıklar sanıldığı kadar istisnai değildir; çocuk bazen diğerinin üzerinde güç kullanma, hor görme, manipüle etme aracı olarak görülür. Çocuğu ile yalnız kalmak, karşı cinsten ebeveyni kendisine saklamaya dair çocuksu rüyası ile yankılanma haline girer.

Üvey ebeveynler ve üvey çocuklar birbirlerine nasıl yaklaşacaklarını bilemezler, ebeveyn otorite konumunu üstlenmekte, çocuk da ona başvurmakta, onun korumasını talep etmekte beceriksizdir. Kısacası birbirlerini sevmekte zorlanırlar. Otorite uygulamanın kötü yaşandığı ve ebeveynin böylece bağı daha iyi sağlamlaştırdığını zannederek fazla müsamahakâr hale geldiği de olur. Bazen ebeveyn otoritenin kopuşa ya da evlat sevgisizliğine götüreceği ve bir çocuk eğer ona söz geçirmek istemezseniz daha çok sevilir diye hisseder. Ebeveynler ve üvey ebeveynler böylece çocuğu etkilemekten çekinirler, oysaki o kendisine bir miras aktarılmasını beklemektedir. Baştan çıkarma en sonunda manipülasyona dönebilir: otoriterliğin keyfiyetinden kaçmak isterken, manyetizmanın gücüne yenik düşülebilir.

Sonuç olarak, birlikte oturmanın geleceği bir anlamda şeylere mührünü basar. Ebeveynler ve evlilik yoluyla olan çocukları anlaşmak, hatta dahası onlar için daha önce yaşanmamış bir tarzda bir evlatlık ilişkisi icat etmek durumunda kalırlar.

Bağların bütünleşmesi için üvey erkek ve kız kardeşlerin, yani farklı evliliklerden olan çocukların rolünün de altını çizmek gerek. Çünkü çocuklar kendi aralarında kendilerini oyuna kaptırmayı ve imgesel dünyalarını beslemek için diğer çocukların bildiklerinden yararlanmayı bilirler. Birçok defalar bağların bütünleşmesinin çocuklar düzeyinde daha çabuk olduğunu gözlemişimdir.

Pek çok şey diğer ebeveynin, biyolojik olanın durumuna bağlıdır. Bu açıktır³.

Bütün farklı durumlar için, günlük yaşam temel bir düzenleyicidir, karşılıklı yardım ve yardımlaşma ihtiyacı belirgindir. Sonra hareketler ve tutumlar ev alanı üzerinde ortak yetki alanlarının sınırlarını belirtirler. Kendisini keşfetmek yatırımları farklılaştıracak olan öğedir. Her biri diğerinin yanında, yalnızca alternatif bir var olma şekli olan bir davranış tarzı bulur. Bu rahatsız edebilir ya da şaşırtabilir; ama hiçbir zaman ilgisiz kalınmaz, yeter ki öğrenmek sevilsin ve meraklı olunsun. Eğer bize yararlı olduğu ve bizi zenginleştirdiği anlaşılırsa ötekine değer veririz. Yeni-evlatlık bağı herkesin ötekinde bulunduğu ve sırası gelince onun almasına izin verdiği yer yoluyla kurulur. Bunun çatışma, hatta kopuş anlarından geçerek oluyor olması yalnızca aşkın uzun sakin bir nehir olmadığı anlamına gelir. Başka çok sayıda örnek arasından bir deneyim bana bu düşünceleri geliştirme olanağı verecek.

Evlilik Bağının ve Evlatlık Bağının Yapıbozumu- Yeniden Kurulması

İşte habitatın evriminin iki görünümüne örnek bir aile terapisi vakası. Ailenin oldukça özel bir boşanmayı takip eden yapıbozumunun sonrasındaki görünüm ve anne ile erkek arkadaşı arasında ve bu sonuncuyla kız arasındaki

³ Kardeşlik bağı ile ilgili daha çok bilgi için benim *La famille de l'adolescent: le retourdesancêtres (Ergenin ailesi: aile büyüklerinin geri dönüşü)* adlı kitabıma başvurulabilir, a.g.y., 2001c.

bağların yeniden kurulmasındaki zorluklara eşlik eden görünüm. Aile terapisi yeni partnerin ortak konuta yerleşmesine katkıda bulunabilmiştir.

Noémie 14 yaşında bir genç kızdır. Annesi Marie-Ange son zamanlarda onun bulimiya nöbetleri olduğunu öğrenmiştir. Teyzesi onda kaldığı bir sırada fark etmiştir. Önce gördüğüm ebeveynler çok üzgündürler. Bu belirti onların gözünden tamamen kaçmış olduğu oranda da endişelidirler. Daha sonraki, Noémie'nin ve başka iki terapistin de (Stéphanie Arnar ve Catherine Fischhof) katıldığı görüşmelerde, sekiz yıldır boşanmış olan ebeveynlerin eski madde bağımlıları olduklarını öğreniyoruz. Madde bağlamında tanışmışlardı, ama Noémie'nin doğumu annenin maddeyi bırakmasına olanak tanımıştı ve baba, Kévin de az bir zaman sonra bırakmıştı. Anne kızından, onu eğitime kapasitesine sahip olmaktan çok korkmuş olduğunu belirtmektedir. Önceden maddeye olduğu gibi, aynı düşkünlük ve aynı umutla kızına tutunmuştur. "O bir ikame bebektir" diye ekler bütün açıklığıyla. Ama çift bu dönüşümden sonra yaşamamıştı. Oldukça hızlı bir şekilde ebeveynler birbirlerini yabancı gibi hissetmişlerdi. Boşanmadan sonra, Kévin bir mezhebin ve gurusunun peşinden sonunda Birleşik Devletlere gitmişti. Uzun aylar boyunca bir haber vermemişti, eski karısını ve kızını çok üzmüştü bu, onların arasındaki bağ, annenin kontrolünün daha sertleşmesiyle, iyice sıkışmıştı. Baba *cemaat* içinde, yani evini başkalarıyla paylaşarak ve gerçekten bağlandığı birisi olmadan yaşıyordu. Kimliği grubun kimliği içinde erimişti.

Aile terapisinin bu kısmı boyunca, anne ve kız durmadan Kévin'in tavrını eleştiriyorlar, ona "sorumsuz", "yüzsüz" vs. muamelesi yapıyorlar. O pek bir açıklama yapmıyor, kendi fanatik tavrından, karizmatik lider figürlerinde aradığı bir babaya adar gibi kendini tamamen bir şefe adamasından söz ediyor. Ama ihmalci davrandığını kabul ediyor. Fransa'ya dönerek, ve "bu aile terapisine başlayarak" bunu onarmak istemişti. Kévin Amerika'da kaldığı sırada genç bir Fransız kadınla evlenmişti. Bir çocukları olmuştu.

Kévin ile Marie-Ange arasındaki ilişki üzerine, duygusal taahhütleri, anlaşmazlıkları, yaşantıları üzerine çok az şey belirtilecek. Başlangıçta bunun birliktelikleri ile ilgili başarılı bir yas çalışmasına bağlı olduğunu düşündük. Ama daha sonra, çift olarak bağlarının başından itibaren karşılıklı olarak birbirlerine gerçekten yatırım yapmadıkları ve ne de bir mahremiyet yaratmamış olduklarını anladık. Bağları kof görünüyordu, kendilerini bağımlılıklarına adanmak için tam bir bahane gibiydi. Maddeye gelince, bu bir fetiş gibi yatırım yapılmış bir nesneydi; her biri diğeriyle ilgilenmediğini göstermek için ve kendisi için bir anlam taşımadığını göstermek için maddeyi sahipleniyordu.

Hatta babanın ilgisizliği konusundaki güncel kavgada bir ilerleme görmek bile mümkündür. Bağ böylece daha bir belirli şekilde ortaya çıkar. Noémie'nin saklanan, inkâr edilen, sıradanlaştırılan bulimiyası bedensel görünüm hakkındaki püberte dönemi sıkıntılarıyla kesişir. Marie-Ange'a göre aile yemekleri sırasında besinlerden çok söz ediliyordu ve hâlâ söz ediliyor. Bu konu şimdiki hayat arkadaşı, şişman bir adam olan ve besinlerin kalori değerlerini takıntı haline getirmiş olan Thomas tarafından gündeme getiriliyor. Daha küçükken Noémie bolca besinlerin kilosu üzerindeki etkilerinden söz ediyordu. Hep Marie-Ange'a göre, Noémie onu korkutsa bile Thomas'a çok bağlı. O da aynı şekilde Kévin gibi kaçak bir adam, çünkü "kendi ailesinin bekârı" olduğundan çok saygı gören bir aile reisi olan kendi babası-

nın yerini o alacak bahanesi ile gelip evde kalmaya bir türlü karar veremiyor. Yakasını bırakmayan yeğenlerinin ona çok yatırımı vardır.

Büyük Şef

Hatırlatayım; bu çeşit sözler Noémie'nin ve onu dünyaya getirenlerin katıldığı aile terapisinin başında sarf edilmişlerdir. Somurtuk ve belli ki kızgın, Noémie konuşmaların dışında kalır. Daha sonraları daha çok açılacaktır. Aile üyelerinin her birine yönelerek, yatırımlarını çekmelerinin, başka bir yer arayışlarının ve sürekli bir varlık arayışlarına rağmen bağı reddedişlerinin altını çizerek yorumluyoruz. Marie-Ange'in ailesi çok dağılmıştı. Kaygılı ve alkolik bir kadın olan annesi, Marie-Ange daha çocukken babasını fiilen kapı dışarı etmişti. Annesi ve bir kız kardeş ile çevrilmişti. Kız kardeşi ikisinden en tutarsız sayılıyordu oysa Marie-Ange madde bağımlılığını saklıyordu ve annesinin önünde gülümsemesini korumayı biliyordu.

Baba tarafında, dedenin alışılmadık bir levirat şekli uygulamış olduğu bir aile söz konusu. Hatırlanacağı üzere levirat, Musa'nın Kanunu'nun ölen bir erkeğin erkek kardeşine dayattığı çocuksuz dulla evlenmesi mecburiyetidir. Bu aile büyüğü ikinci kez ilk karısının kız kardeşiyle evlenmişti, ama bu dul kadının zaten bir oğlu vardı. Kendisinin de bir kızı vardı. Bu aile büyüğü Kévin tarafından çok otoriter, güçlü bir kişilik olarak

tanımlanıyor; bir araya getirici biri olarak nitelenebilirdi. Aynı zamanda “büyük bir evlendirici” idi: kendi ilk evliliğinden olan kızı ile ikinci karısının (ölen ilk karısının kız kardeşi) ilk birlikteliğinden olan oğlunun bir araya gelmesine o karar vermişti. Burada yalnızca kuzenler arası bir evlilik söz konusu değildir, bu aynı zamanda ebeveynlerin evliliği ile erkek kardeş ile üvey kız kardeşin evliliği konumu almıştır.

Bu birliktelikten Noémie'nin babası Kévin dünyaya gelir. Oysa zorla yapılmış ve ensestvari bu birliktelik dede hayatta olduğu sürece sürmüştü. Taraflar ayrıldılar, Kévin'in annesi “zincirlerinden özgürleşti” ve enerjik ve girişken olduğunu koydu ortaya. Ebeveynlerinin boşanması ile Kévin'in babası ile bütün bağlantısı kesilmişti. Bütün hayatı boyunca karizmatik baba figürü arayıp kadınların dünyasından kaçmış olmasının bütün bu sebeplere bağlı olabileceğini kendisine belirtebildik. Noémie'nin de biyolojik babanın ve aynı şekilde üvey babanın peşinden koştuğu düşünülebilir, her ikisi de sıvışırılar. Koşut olarak bulimiya, kaçıp giden bir babanın hizmetinde gizli bir tüketim olarak belirir. Aynı şekilde ergenliğinde Marie-Ange'ın durumu da buydu. Yetersiz ve/veya işgal edici anneler.

Baba tarafında farklılaşma sorunu temeldir, her farklılaşma girişimi ölüm riski korkusuna yol açar. Baldızı ile evlenerek ve karşılıklı çocuklarının evlenmesini dayatarak aile büyüğü çok korkulan ayrılıktan ve dışevlilikten kaçınmak ister. Aile-içi kutsal bir birlik etrafında bir aile

miti kurulmuşa benziyor: “ev yapımı ürünleri tüketiniz!” der gibidir. Bu mit Kévin ile Marie-Ange’in karşılaşmaları anında yeni bir atılım yapmış ve tehlikeye girmesi boşanmaya götüren hayal kırıklığına yol açmıştır.

Bu ailede *şehvet üçlemesi* olarak adlandırabileceğimiz durumun bir örneğini buluyoruz: madde bağımlılığı, bulimiya (anoreksi) ve enstüellik. Evlatlık bağına saldırı kadınsıyı bozar, rastgele zorlamaların altında ezilmiştir kadınsı. Kadın erkeklerin iyi niyetinin tutsağı olarak kalır. Aynı zamanda bağlarda kösnül uyarım fazlalığı, normalde ön-bilincin çalışmasına olanak tanıyan oto-erotizmde belli bir başarısızlık ve nihayet nesnede bir bozulma ortaya çıkar. Tüm-güçlülük gerçekte oldukça yaygın bir kırılganlığın üzerini örtmektedir. O halde soybağları, güya nesneden yatırımın çekilmesini örtbas edecek olan şehvet ile belirlenmişlerdir, Noémie’nin kadınlık bilinci bunlarla bozulmuştur. Zorluklarının kendisi rastgele, görüntüye indirgenmiş bir kadınlık temsilini açık ederler.

Tedavinin devamı bize bu üçlemenin başka örneklerini gözlememize olanak tanıyacaktır. Önce Noémie’nin dünya ile bağları düzeyinde. Bulimiya sorunları azalmaya başlar başlamaz bizimle okul sorunlarını paylaşır: o cin gibi bir öğrencidir ama öğretmenine göre çalışmaktadır. Eğer öğretmen hoşsa çalışıyor, yoksa bütün ilgisini kaybediyor. Her durumda biraz büyülü bir şekilde, tam olarak işin içine girmeden, başarabildiğini düşünüyor. Kendi yaşıtı kız arkadaşlarla bağ kurmak için büyük bir açlık

duyuyor aynı zamanda, sıklıkla gözü pek ve... küstah kızlarla. Sözlerle sarhoş oluyor ve başkalarını sözleriyle sarhoş ediyor. İlk duygusal ilişkilerini yaşama tarzından söz ettiğinde ki doğru tam bir ergen gibidir, Noémie bizi şaşırtmıştır. Taahhütte bulunmayan, kızın kendilerine âşık olduğunu sezen, ama kendisini ilgisiz gösteren, onu günler boyu bekleten çocuklara bayılır. Sabırsızlıktan “fokurdar”: “Telefon edecek mi bana?” bu heyecan, bu bekleyiş onun için çok güçlü bir uyarım kaynağıdır.

Marie-Ange gelecekle ilgili kaygısı ve korkusunu ortaya koyarak her konuda tasalı görünürken, Noémie belirgin bir biçimde aldırılmaz bir tavır takınır. Doğmakta olan ödipal bir rekabet belirtisidir bu, annesinin kırıl-ganlığını onunla alay etmek için kullanacaktır. Anne de haklı olduğunu göstermek için kızının başarısız olmasını neredeyse arzular görünür.

Baba, anne ile kızı çok erken terk etti diye anlamıştık, ama daha sonra bize Kévin’in Birleşik Devletlere gitmeden önce hafta sonları Noémie’yi evine aldığı açıklanacaktır. O sıralarda bir tarikat topluluğuyla yaşadığı için, hafta sonları cehenneme dönen Marie-Ange’in üzüntüsüne karşın Noémie’yi oraya götürüyordu. Ama babanın yalnızca biraz “yersiz yurtsuz, kanunsuz” istikrarsızlığıyla karışan bu aşırılığı yoktu. Bundan önce, bir seks dükkanı sahibiydi ve dükkan oturdukları yerle aynı yerde olduğu için küçük kız oraya gidiyordu, dükkanda birkaç nefes esrar çekebilmişti. Bu anlatı babayı yine

nefret edileceği bir durumda gösteriyor. Eleştirilmesini sağlayacak ve bundan belli bir mazoşist haz alacaktır.

Kévin esrar kullanmayı hiçbir zaman bırakmadığını söyler bize. Onu dinlerken bunu hafife aldığını hissediyoruz. Noémie'nin eşliğinde içtiğini itiraf ediyor ve o da eğlenir gibi bir havayla doğrular bunu. Gerçekten ba-ba-kız arasında, birinden diğerine geçen, uyuşturucu üzerinden hoş olmayan bir yakınlık vardır. İşte o sırada “umarım iyisinden (de la bonne) içiyorsunuzdur!” diyor babaya. O da “ah, siz biliyorsunuz bu konuyu” diye yanıtlıyor.

Bu durumda uyuşturucu kullanımı sanki ailenin öyküsünde o kadar var olan “ensest”ten kaçınmaya yarar gibidir, ama başka türlü tehlikeli olan hoş olmayan bir yakınlık yaratır. Ebeveyn çiftinin bağı, bir tür paradoksal kurtuluş olan bağımlılık tüketiminin damgasını taşıyordu: bu çiftin miti tehlikede, uç hazların coşkusunda birleşmiş olmak gibi görünür. Ama uyuşturucu olmadan birleştirici mit de, çift de olmayacaktır. Mitler bazen çok dayanıklıdır, hiç ölmezler; yalnızca görüntü değiştirirler. Bir anne-kız bağı içine hapsolup kalmaktan o kadar çok korkmuş olan Kévin bugün, kendine göre, elinden geldiği gibi kızına yakınlaşmaya çalışıyor. Uyuşturucu iki eksiklik, evlatlık ve babalık eksiklikleri arasında bir karşılaşmaya olanak tanıyor. Uyuşturucu kuşkusuz güçlü ilişkileri kolaylaştırıyor ya da yeniden yaratıyor, ama bunu ensestüel bağları yeniden üreterek

yapıyor. Dedenin gölgesi her şeyi çekip çeviriyor, çöp-çatan, kuklacı, onların yakasını bırakmaz.

Nihayet Birlikte Oturmak

Aile terapisinin bir sonraki aşamasında Thomas ortaya çıkar. Kévin, nedenleri hakkında bize pek bir şey anlatmadan, yurtdışında yaşamaya karar verir. Karısının hamile olduğunu ve yakında doğuracağını öğreniriz. Thomas'ın seanslara dâhil olması sorusu gelir gündeme. Marie-Ange ve Noémie çok kuşkuludurlar, onun gerçekten “çok sert” olduğunu ve aile terapisinde elde edilenleri tehlikeye atabileceğini söylerler. Tabii ki bu bizim cesaretimizi kırmaz. İki ay sonra Thomas seanslara gelmeyi “kabul eder”; uzun süren pazarlıklardan sonra gelir. Onların çizdiği gibi bir canavar olmadığını saptarız ve tersine bu çağrıdan mutlu olduğu görülür. Çocuğu olmadığından, amcalık deneyiminden yararlanabilmek ve Noémie'nin eğitimini yönlendirmek için baba konununun tanınmasını beklemiş olduğunu söyler. Bize sert ama güven verici bir adam olarak görünür, kuşkusuz bunun Marie-Ange'a yardımı olmaktadır. Aynı zamanda birkaç aydır Thomas'nın eve yerleştiğini öğreniyoruz. Bu Noémie ile yakınlaşmasına yardım etmişti. Biyolojik babasını dinlediğinden daha çok dinlemektedir onu. Örneğin, Noémie'nin derslerine karşı yeni eğiliminde onun görüşlerinin çok etkisi olmuştur. Ergenin dediğine göre ona “etkili bir yemin” ettirmiştir. Bu kararlı adam

eve yerleşmeden önce ilginç bir şekilde büyük bir tereddüt geçirmişti. Bu şüphesiz merak uyandırıcı, ama aşırı, iki kadının temsil ettiği kadınlık korkusu mudur? Biyolojik babanın rolünü zorla ele geçirme korkusu? Evlatlık bağı böylece örülmeye devam eder.

Aile evi, akrabalığı kurmaktaki bu aynı zorlukların alanıdır ama eve yatırım sevgi ve devamlılık açlığı içindeki bu varlıkların anlayışlarını iyileştirmiştir. Yine de bu yetkiyi kendisine tanımak gerekiyordu.

Eşcinsel Ebeveynlik

Evlat edinen ve yeniden kurulan aileler konusunda bağların örülmesine katkıda bulunduğu altını çizdiğimizimiz habitat özelliklerine eşcinsel ebeveynli aileler durumunda da buluruz. Ev ilişkinin psikolojik boyutunun açılmasına uğraşır, tamamlayıcı, bazen de uyumsuz olarak, çocuğun dünyaya getirilmesine gelince biyolojik niteliği ile. Eşcinsel bir ebeveynle çocuğu arasındaki bağın değeri hakkındaki sav bu ruhsal boyuttan destek alır.

Eşcinsel çiftlerin bir çocuk sahibi olmak için çok sayıda nedenleri olabilir, ama bir neden önde gider, onu eğitme ve ona kültürel ve ruhsal bir mirası aktarma arzusu. Bundan yoksun kalmak istemezler.

Geriye, özellikle iki durumda, onlara ait olan nesne seçimlerinin çocuğun gelişimini etkileyip etkilemeyeceğini bilmek kalır. Bu iki durum:

1. Çocuk büyüdüğü zaman, kendi sırası geldiğinde homoseksüel ya da heteroseksüel olmayı seçme özgürlüğüne sahip olacak mıdır?
2. Çocuğun psikolojik işlevleri, ebeveynlerinin eşcinsel olmasından kötü etkilenmekte midir ya da kötü etkilenecek midir?

Bugün, taraf tutan incelemelere bakıldığında, yanıtlar açık değildir. Eşcinsel ebeveynler tarafında eğitilen çocukların mutlaka ebeveynleriyle aynı nitelikte nesne seçimi yapmadıklarını biliyoruz. Güncel veriler bunu gösteriyor gibidir (S. Nadaud, 2002). Psikolojik gelişime gelince, sorun görülmediğini düşünenlerden, düşünce düzeyinde bazı karışıklıkları ortaya koyanlara kadar (M. Ody, 2003) bu konudaki görüşler çeşitlenir. Açıklamalar sıklıkla bu eşcinsel ebeveynli ailelerin yeni olmalarına ve öğretisel konumlara bağlı *a priori*'lerin izini taşırlar. Her durumda, çocuğun zorlukları, ortaya çıktığında, pek çoğu için ebeveynlerin çocukların geleceği ile ilgili korkularıyla ilişkilendirilmelidirler, çünkü olağanüstü ve bilinmeyen bir durumda bulunmaktadır. Bazı ebeveynler, "fazla iyi" yapmak isteyerek, kurucu bir eğitim yoluyla doğal gelişimi engelleyebilirler. Çocuğun ancak ebeveynlerin hatalarıyla ilerlediğini unuturlar.

Çocukta entelektüel merakın serpilmesi ve mantıksal farklılaşmaların edinilmesi için cinsel farkın yapılandırıcı rolü ile ilgili şimdiye kadar sahip olduğumuz hipotezi ancak yeniden sorgulayabilirim. Eşcinsel ebeveynleri olan çocuk, mesela çiftin her bir üyesinin işlevlerinin

tamamlayıcılığı gibi, başka organizatörleri mi oyuna sokmaktadır?

Diğer yandan bazı heteroseksüel ebeveynlerin çocuklarının partenogenetik olduğu, yani onlardan yalnızca birinin yarattığı olduğu gibi düşlemlere sahip oldukları, ve diğer ebeveynin işlevini tanımaz davrandıkları biliniyor. Doğumu simgesel baba karşısında bir zafer olarak yaşayan bazı anneler, aynı şekilde çocuğun biyolojik babasına mesafe koymayı umarlar yalnızca. Onlar için ebeveynlik, bir çocuğu eğitmek için diğer cinse ve buradan yola çıkarak bir başkasına da, gerek olmadığını canlı kanıtına dönüşecektir. Açıktır ki inkâr daha da uzağa gidecektir: ebeveyn kendisini dünyaya getirenlerin de var olmadığına inanır; kendi kendini dünyaya getirmiş gibi hisseder. Verici yoluyla döllenme durumlarında, ama yalnızca onlarda değil, bu yaşantılar ender değildir. Ve genel olarak bu, döllenmenin çocukla ilgilenen çift dışında gerçekleştiği ailelerde kendini gösterir. Tıbbi yollarla üreme bazen büyüsel bir şekilde, tıbbın idolleştirildiği ve başka durumlarda da bir yabancılık havasında yaşanır. Bu temsillerin çocuk üzerinde bir etkileri olabilir mi? Ben bu ailelere yardım etmek için, onları kaygıları içinde “demlenmeye” bırakmaktan ziyade, kendimize bu soruları sormak daha iyidir diye düşünüyorum. Eşcinsel ebeveynli aileler söz konusu olduğunda, bu düşlemler ve duygular var mıdır ve hangi oranda?

Öğretici sonuçlara varmadan önce şüphesiz zaman tanımak gereklidir. Çok fazla önyargı tartışmanın önünü

kesmektedir. Eşcinsel ebeveyn için çocuk arzusu, her zaman için tüm-güçlülüğünden istifa etmesi, yani kast-rasyonunu kabul etmesini gerektirecektir. Ve bir çocuk için ebeveynin sevgisi ve ebeveyn için de çocuğun sevgisi, bir ideoloji değildir.

Şimdilik, eşcinsel ebeveyn olmanın farklı yollarını sunmak ilginçtir, çünkü durumlar karmaşıktır, ebeveynlerden birinin genetik mirasını aktarması ve çocuğun eğitimsel ortamından diğer cinsin eksik olmadığını düşünmek bundan böyle mümkün olabildiği ölçüde sorunlar karışıklaşırlar ya da çözülürler.

Olasılıklar şunlardır:

- Eşcinsel çiftin bir üyesi daha önceki heteroseksüel birlikteliğinden bir ya da birçok çocuk sahibi olmuştur ve onları güncel partneriyle birlikte büyütmektedir.
- Çift bir çocuğu evlat edinir.
- Lezbiyen bir çift *üremeye yardımcı tıbbi yöntemlerden* birine başvurmuştur. Onlardan biri bilinen ya da bilinmeyen bir erkeğin spermi ile döllenme yoluyla bir çocuk sahibi olacaktır. Bu durumda tüp bebeğe başvurulması mümkündür. Başka bir durum da düşünülebilir: kadınlardan biri, tüpte döllendikten sonra partnerinin rahmine yerleştirilmek üzere yumurtasını verir.
- eş-ebeveynlik önceki örnekle bir eşcinsel erkek çiftini bir araya getirir, erkeklerden biri sperm verici-

sidir. Bu ikinci çiftin çocuğun eğitiminde bir rolleri olacaktır.

- *Gay* bir çift taşıyıcı anneye başvururlar. Partnerlerden biri sperm vericisi olabilir.

Bağ psikanalizinin katkısı evlatlık ilişkisinin kuruluşunda ruhsalın payını aydınlatmak açısından bana yararlı görünüyor. Eşcinsel ebeveynlik durumunda ilişkinin zaman-uzamsal devamlılığı, ilişkinin yapıldığı, yaratıldığı düşüncesini doğrulamaya olanak tanır. İlişki iki mahremiyetin temasından önce mevcut değildir; çocuk ihtiyaçlarının neler olduğunu, arzularına nasıl saygı gösterilmesi gerektiğini, gelişme kapasitelerinin neler olduğunu ebeveyn öğretecektir; kısaca ona ebeveyn olmayı öğretecektir. Ebeveyn karşısında çocuk için de bu bir o kadar doğrudur.

Yakınlık Soybağına Doğru mu gidiliyor?

Bu soybağı bağlarının geleceği üzerine her tür değerlendirmenin ötesinde, bir konu güçlü bir şekilde ortaya çıkar: çocuğun yararı, uyumlu gelişmesi ve iyi olması konusu. Bizim için öncelikle önemli olması gereken budur. Çok sayıda annenin, kendisine bir borçları olduklarını düşündükleri annelerini onarmak için çocuğu olmuştur. Yine bazı eşcinseller, bir altsoydan yoksun olmaktan hayal kırıklığı içindeki kendi ebeveynlerine bir çocuk “vermek” arzusundadırlar. Ebeveynler için evlat edinmek, partner değiştirmek, üremeye yardımcı tıbbi

yöntemlerden yararlanarak çocuk yapmak onların arzularına dâhil olur ve buna ancak saygı gösterilebilir. Oysa bazen ebeveyn olma hazzı, içerdği narsisistik ve libidinal kazançlar, hatta doğaya ve babanın üstünlüğüne dayalı topluma karşı meydan okuma çocuğun mutluluğunun önüne geçebilir. Bunun da ancak zararı olabilir.

Neyse ki ilişkilerin günlük hayatı, olur da çocuğun arzusunu düşünmenin unutulduğu durumlarda durumu değiştirmeye olanak tanır ve kendisinin var olduğunu hatırlatan çocuktur. Burada evin yaptığı derinlemesine bir işin potansiyelliğini göreceğim.

Ev yaşama bir devamlılık sunma, çocuk aracılığıyla sürüp gitme arzusunu etkinleştirme olanağı tanır.

9. Bölüm

ÇİFT, AŞK VE AŞKSIZLIK

Aşk her ne kadar partnerler arasındaki ilişkinin us-tabaşı ise de, çiftin ilişkisinin gelişmek için özel koşu-lara gereksinimi vardır. Aşkın atılımı olmaksızın şüphe-siz bağ mümkün değildir, partnerlerin başka nedenlerle çift oldukları düşünülebilirse de, mesela, birlikte başka bir yerde bulmaları olanaksız olan cinsel bir yaşama ulaşmış olmaları, çocuklarının yararını öncelikli olarak düşünmeleri, geçinecek olanak bulamamaktan korkma-ları, evlilik birliktelikleri için uğraşmış olan kendi ebe-veynlerine karşı borçlu hissetmeleri ya da sadece atalet-ten, hatta konfor yüzünden olabilir. Klinisyen olarak ya da hatta sade vatandaşlar olarak, insanları yargılama ve nedenlerini mahkûm etme hakkına sahip değiliz. Uygar-lığımızda aşkın önceliği bireysel özgürlük düşüncesi ile aynı zamanda yerleşmiştir. Ve eğer bu gün çiftler gide-rek artan bir sıklıkla ayrılıyorsa, bu da yine aşkın önceliklerin önceliği olarak ve aşkın süre ile bağdaşma-sının zorunlu olmadığına verili olmasındandır. En istikrarlı çift için bile, bireylerin aşka kendi egemen olma eğilimleri ile otonom olma ve özgürleşme arzuları ara-sında önemli ruhsal uzlaşmalar gereklidir.

Ama verili bir çiftin bağının sürmesini sağlayan başka sebep olasılıklarını ele almak uygun olacaktır. Çift olarak kalmak için bütün bahaneler soyludur. Aşk evliliği ile çıkar evliliği arasındaki fark psikolojik inceleme karşısında dayanmaz, çünkü bütün evlilikler aşk ve çıkar içerir: ruhsallığın motoru libido ve nesne ilişkilerinden kendine yarar sağlamaya çalışan ruhsal aygıttır. Bu sonuncusu en az çabayı, kendilik değerinin doyurulmasını ve hazzı hedefler. Kendi bilinçdişimizi bıraksaydık konuşsun, kendimizi kaba ve benmerkezci gibi görürdük. Neyse ki, bu her zaman böyle olmasa da, bir uygarlık tabakası bizi rezilliklerimizden korur.

Bazen partnerler birbirlerini daima sevdiklerini itiraf etmeye gocunurlar - sanki arzuyu göstermek utanç verici bir şeymiş gibi- ve ilişkinin devamını açıklamak için başka fikirler, ve onlar için daha değersiz şeyler önerirler. Bilinçli olarak, çiftin partnerlerinin aşka ek olarak ortak yaşam projelerine ve gerçekleştirmeye ihtiyaçları vardır. Evle aile arasındaki eşdeğerlilikle ilgili olduğu gibi konutla ve evlatlık bağı ile ilgili söylemiş olduklarımız, aile birbirini seven iki varlık arasındaki ilişki ile başladığına göre, çifte de uyarlanır. Ev grup olmanın ve aile topluluğunun garantisidir. İç habitat onları esinler.

Böyle olduğuna göre, bağın sürekli olarak beslenmesi gerekir. Çiftin aşkı öldürebileceği söylenir, bundan dolayı sorumluluk rutinleşecektir. Ama hiçbir insan ilişkisinin ne olacağı belli değildir; hiçbir zaman bir kesinliği

yoktur. Kan yoluyla bağın bile her gün yeniden kurulması gerekir. Burada bunu belirtiyorum, çünkü görünenin tersine, partnerlerin projeleri fikri ve gerçekleşmeleri ateşi canlı tutmaya yetmez, hatta bazen bu ateşi söndürür bile. Bazı partnerler eski bir rüyayı gerçekleştirdikleri anda ilişkilerinin yıkıldığını görmekten şaşkınlığa düşerler. Neden? Bu tema üzerine bütün çeşitlemelere bir cümlede yanıt vermem mümkün değil¹. Günlük hayatın alışıldık ya da bir proje yapmak amacıyla gidişi partnerlere neden bir arada olduklarını unutturduğunu saptadım: başlangıçtaki sözlerinin, onları birbirlerine doğru çekmiş olanların hatırlatılması. Böylece birbirlerini dinlemek yerine, ötekinin mesajlarını harekete geçme talebine dönüştürme eğilimleri vardır. Biri diğerine bir sorunu olduğunu açıkladığı zaman, o onun sorunu çözmek için kendisinden pratik bir çözüm bulması ya da somut bir şey yapmasını istediğini düşünebilir. Oysa talep çok farklıdır: ötekini dinlemek çok değerlidir; bu almak, karşılamak, anlamak, kendini ilgilendirdiğini ve dâhil olduğunu hissetmektir. Sorununu açıklayan için, bunun ikili bir anlamı vardır, bu onu teskin eder ve mücadelede iki kişi olduklarını hatırlatır. Böylece ortak projelerini güncelleyecek, neden bir arada olduklarına

¹Nikahsız yaşayıp evlenmeye karar veren ve evlendikten sonra «hiçbir şeyin yolunda gitmediğini» saptamak durumunda kalan çiftlerin durumu böyledir. Evlilik bir hapis gibi mi yaşanmaktadır? Ötekine kul köle olmaya dair eski korkular mı yüzeye çıkmaktadır?

gönderme yapacaklardır. “Hu, ben buradayım. Bana güvenebilirsin.”

Sonra, partnerlerin ortak düşünceler, ilkeler ve katıldıkları fikirler ya da hatta yalnız onların paylaştıkları küçük sırlar ile ilgili belleğin tazelenmesine mutlaka ihtiyaçları vardır (bkz. A. Eiguer, 1989, üçüncü basım 2003). Çiftin kimliği bir ayna ve yansıma oyunudur. Ötekiyle özdeşleşmek ve simetrik karşıt hareket de müdahale eder buna: kendi içinde güçlü bir eylem uygulayanın, bir tasa, bir kaygı ya da olumlu ruhsal bir niteliğin diğerindeki deposu (yansıtımalı özdeşleşme). Burada belki de çift bağının, bir önceki bölümde tanımladığımız evlatlık bağı gibi farklı işleyiş düzeyleri içerdiğini ve en derin, arkaik ve bir şekilde temel düzeyin kaynaşmaya ve kurucu narsisizme bir çağrı olduğunu hatırlatmakta yarar var. Bu benlikler arasında bir devamlılığın kurulmasına olanak tanır. Düşlemler-arası yankılanma başarılı olabilir böylece. Bu devamlılık, ona tamamlayıcı bir destek veren habitata yayılır gibidir.

Eğer partnerler iyi bir yakınlık ve mahremiyet düzeyine ulaşırlarsa, hiç kuşkusuz bunun ailenin bütün üyeleri arasındaki iletişim üzerinde etkileri olacaktır. Çoğu kişi için, çift bağı başka bağların öncüsüdür, öyle ki çok sayıda psikolojik alanda çocuklar ebeveynlerden “daha ileri gidemezler”. Bu “elma elma ağacının çok ilerisine düşmez” sözüne başka bir anlam verecektir.

Habitat Çift mi demektir?

Çiftle ev arasında anlaşmazlık ender değildir. Duchêne çiftinden söz ederken bunu gözleyebilmiştik. Satın almak önemli bir şeydir. Çiftin tek amacı olarak bir ev almak üzerine kurulmuş bir evlilik ideali ve kırılğan bir iç habitat arasında neden sonuç ilişkileri mevcuttur. Burada, partnerlerin aralarında ruhsal bir birleşmeyi başaramadıklarını düşündüren çiftlerin durumu söz konusudur. Birbirlerine destek olsalar ve hatta evliliklerinde mutlu olduklarını belirtse bile, birbirlerine dayanak olmamışlardır. Aslında uyum halinde değildirler; kişisel kurucu narsisizm ötekine yönelmeyi yeterince başaramamıştır, nesnelere ve duvarların maddi dünyasına dayanır. Hiçbir şeyde yakın olmadıklarından daha olgun çiftlere özgü suç ortaklığını bilmeyebilirler. Dahası birbirlerini, elde etmek istedikleri koşullar, beğendikleri daire tipi, dekorasyon zevkleri dışında iyi tanımazlar. O zaman bütün ruhsal enerji habitata harcanır. Habitat çifti özetler. Satın alma evliliğidir, noter işlemleri belediyede evlilik işlemlerinin eş değeridir.

Mirasla ilgili olarak da aynı şekilde ilişkideki bütünleşmemenin etkilerini göz önüne aldım.

Ferdinand ve Solange, Ferdinand'ın geçirdiği çatışmalı bir evlilikten ve Solange'ın yaşadığı uzun yalnızlık yıllarından sonra tanışmışlardı. Hızlı bir şekilde bir çocuk yaptılar ve karmaşık tartışmalar sonrasında Ferdinand'ın Solange'ın evine taşınmasına karar vermişlerdi. Solange ergenliğinin sonundan beri orada yalnız yaşıyordu, bazen de çift hayatı yaşadığı olmuştu. Bu ev anneannesinden miras kalan, annesi ile ortaklaşa sahip olduğu bir

evdi. Ev Solange'ın çocukluk anılarıyla, Ferdinand'ın pek de yararlı olmadıklarını düşündüğü çok sayıda belgelerle, Solange'ın sahiplerine geri vermeye ya da atmaya bir türlü karar veremediği, arkadaşlarının eşyalarıyla doluydu. Çocuğun doğumundan sonra büyük ve geniş olan bu konutun yetersiz olduğu ve kapsamlı bir tadilat çalışması yapılması gerektiği ortaya çıktı. Solange bunu yaptıracak olanaklara sahip olmadığından, Ferdinand gerekli parayı temin etmeyi önerdi, ama karşılığında evli olmadıkları için eve ortak olmayı talep ediyordu.

İşte çatlak bu noktada ortaya çıktı. Solange kendisini yeterince güvende hissetmediğini belirttiği bir adama, aile mirasının bir kısmını bırakmaya zorlandığını hissetmişti. Ya kendisini terk etmeye karar verirse? Ya kendisi bir gün evi satmak ister de Ferdinand karşı çıkarsa? Bu ev onun için bir simgeydi. Soy zincirinin süresini temsil ediyordu; çift geçici olabilir; erkek aileye sonradan gelen biriydi. Ferdinand “davetsiz bir misafir” diyerek daha da ileri gidiyordu. Ve bu onun uzun süredir gizli tuttuğu düşüncesini de doğruluyordu: Solange için erkekler araçtılar, yalnızca kadınların iradesinin bir önemi vardı. O annesinin “gizli ajanı” idi.

Aslında Solange, mal varlığını paylaşmak söz konusu olmaksızın Ferdinand ona tadilatı yaptıracığını söylemediğinden dolayı hayal kırıklığına uğramıştı. Sevgisinin göstergesi olarak ona bu parayı vermesini isterdi. Sonra belki kendisi Ferdinand'a mülkünü paylaşmayı önerebilirdi.

Değersiz metal parçalarına karşı sevgi göstergeleri, işte ikilem budur.

Nakliyecilerin Şansına

Şimdi çiftin ayrılmasından söz edelim. Karı kocadan biri bazı eşyaları götürmeyi talep ederse, diğerinin çö-

kebileceğini gözleriz, sanki o anda ayrılığın gerçek olduğunu idrak etmiş gibidir. Giden eşyalar “kaybolan” eştir.

Ayrılıkla işler karmaşıklaşır. O zaman özgün ve çok çeşitli tepkilerin ortaya çıktığını görürüz.

- Ayrılmayı, oturulan yeri ayırarak somut hale getirmenin olanaksızlığı. “Satarsak doğru dürüst bir şey ödemeyecekler bize daire için” der, hastalıklı bir şekilde “duvarlara yapışmış” bir koca.
- Konutun, taşınmak ve bir daha “oraya adımını atmamak” zorunda olan partneri ceza olarak dışlamanın bir aracı olarak kullanılması.
- Eşlerden biri için konutu ya da uzaklaşma varsa da, bazen çocukların yakınında kalma arzusunu bahane ederek, mahalleyi terk etmekte güçlük.
- Evde kalan ebeveyn, sınırlarını açtığı ve normalde giden eşin inisiyatifinde olan alanları bıraktığı, prense dönüşen çocuğu ile krallığını genişletir.

Tabi ortak malların az çok eşit paylaşımı ile sonlanan ayrılık durumları da vardır. En iyi durumda boşanma, partnerlerin kendi çiftlerinde ev satın almakla doldurmaya çalışmış oldukları temel bir eksik olduğunu anlamalarına yardımcı olabilir.

Bunu söyledikten sonra, gitgide daha çok ev alımı ve satışına yönelen modern çiftlerin bu olayları emlak bürolarını ve nakliyecileri sevindirmektedir.

“Kendi” Eşyalarını Götürmek

Terapinin başlangıcından on ay sonraki bu seansta Maurice ve Gwendoline Sender çiftiyle gerçekleştirdiğim bu müdahalemi anlayabilmek için, öykülerinin bazı yönlerini hatırlatmak uygun olacaktır. Birbirlerinden uzaklaşalı uzun yıllar olmuştu. Cinsel yaşamları, bu alandaki uyumsuzluklarını saptadıktan sonra kalmamıştı. Maurice on beş yıldır metresleriyle “ikili bir yaşam” sürüyordu, bu da karısının ne istediği ne de dayanabildiği bir şey değildi. Ayrıldıkları dönemler olmuştu, ama eşlerin ikisinin de ortaya koydukları ters yöndeki arzuya rağmen bir türlü terk edemediği eve yeniden dönüyorlardı (A. Eigner, 2002a).

Terapi en azından ayrılığın gerçekleşmesine olanak tanıyacaktı: üç haftadır Maurice kendi dairesine yerleşmişti. Bunun çiftin önceki ayrılıkları sırasında yaşadıklarından farklı bir tarzda olduğunu söylüyor. Gerçekten bağımsız hissediyor kendisini ve var oluşuna vereceği yeni anlam üzerine düşüncelerinde olgunlaştığını düşünüyor. Ve işte Gwendoline seansta şikayet ediyor: iki üç günde bir evdeki bazı nesnelere kaybolduğunu saptıyor, mutfak eşyaları, tablolar, bitkiler. Onları alanın Maurice olduğunu, gündüz evde olmamasından yararlandığını düşünüyor. Özellikle de kendisine bir şey söylememiş olmasına üzgündü. Maurice, bütün bu yıllar boyunca ortak yaşamlarına eşlik etmiş olan eşyaları terk etmekte yaşadığı güçlükten söz ederek beceriksizce savunuyordu kendisini.

O zaman “eğer Maurice Gwendoline’in bir külotunu ya da sut-yenini götürmüş olsaydı farklı olurdu” diyorum. Kısa bir sessizlikten sonra, bir ortaklık havası içinde birlikte gülüyoruz. Maurice yine Gwendoline’in evin şeylerini “bırakmayı” istemediğini söyleyerek kendini savunuyor.

Müdahalemin nedenleri benim için kısmen karanlık. Anlamam için gerekli öğeleri yine de eşler sağladılar bana. Onun gizlice aldığı nesne, fetişist yan anlamlarla yüklü gibi görünüyor. Gitmesi somutlaşmasına rağmen,

ikili hayat bir şekilde devam ediyor ve gizli-açık, engelleme-çalma oyunları aracılığıyla tersine çevrilmiş durumda.

Bu mizahi katkıyı yapmak için, kleptomanın hareketini ve onun yorumunu düşündüm. Doğru olduğu çıktı ortaya. Seansın devamı partnerlere ayrılığın anlamını biraz daha iyi belirlemelerine, güçlü ve bundan böyle daha çok kabul ettikleri, evin ve nesnelere taşıyıcılığını yaptığı hatıraların aracılığıyla korudukları birbirlerine karşı olan bağlılıklarını kabul etmelerine olanak tanıdı.

Yeni Kurulan Çift ya da Yeni Çift

Boşanmadan sonra çok sayıda partner yalnızlık deneyimi yaşarlar. Daha önce, aile evleri ile ilk duygusal birliktelikleri arasında bir “bekâr hayatı” yaşamamış olan bazıları için bunun çok arzu ettikleri bir şey olduğunu hatırlatmıştım. Başkaları, çocuklu ya da çocuksuz hayata uyum sağlamak durumunda kalırlar. Bazen bu sözde “kendi evimde... kendi alanımda... istediğim gibi yapmak”, yani işgal edici olarak hissedilen bir partnerin vesayeti olmadan yaşamak için hak olarak talep edilir. Bazı kişilerin kısa sürede yeni bir çift oluşturduğunu görürüz, başkaları ise bunu daha sonra yaparlar. Bu durumların her birinde ev, işleri kolaylaştırır.

Her ikisi de yeniden evlenmiş olan Duchêne çifti örneğinde yerleşme uzun ve zor olmuştu. *L'éveil de la conscience féminine* (Kadınlık bilincinin uyanışı) kitabı Georges ve Bénédicte çifti örneğini içerir, ev onların anlaşmazlıkları-

nın tanığı ve “kurbanı” olmuştu. Kendisini dışlanmış ve hem Georges’un partneri hem de çocuklarının üvey annesi olarak benimsenmediğini hisseden Bénédicte’in yetki alanı ile ilgili sayısız kavgalar yaşamlarını zehirlemişti. Kocasının kendisinden evin satın alma masraflarını paylaşmasını istemiş olmasını affedemiyordu.

Birlikte oturmak, birlikte yerleşmiş olmak anlamına gelmez. Yeniden evlenmiş olan çiftlerin daha önceki ilişkilerin tutsağı olduğunu hatırlatmamız yararlı olabilir. Yeni bağın bütünleşme dönemini uzatan pek çok yas tutulması gerekecektir, oysa partnerler çoğunlukla birliklerini kurmakta acele etmektedirler ve bu sefer bunun “doğru insan” olduğuna inanmışlardır. Terapiye başvuranlar arasında, yoğun duygusal taahhüt düzeylerine rağmen ortak bir yaşama erişme kapasitesinde olmadıklarını bir türlü kavrayamayanlara şaşkıncu bir sıklıkla rastlarız. *Tekrar* bunun bir sonucudur: daha önceki ilişkiler sırasında ortaya konan duyguların ve tutumların tekrarı. Yeni kurulmakta olan çift, yeni bir çift, kendine özgü bir modele dönüşmemiştir. Bu durum, eğer meyvelerini vermesi için zaman gereken habitatın hükmedilemez gerçekliğine onları duyarlı kılmak için, özellikle çift terapistlerinin yardımıyla, aydınlatılmazlarsa yeni kopuşlara sebep olabilir. Habitat çiftin bilinçdışı güçlüklerinin bir parçasını içine alır ya da esas eğilimi olan onları dönüştürmeyi yapamamaktan dolayı onları biçimsizleştirir.

Tam Bir Uyum İçinde Olmak, Ütopya Yoksa İdeal mi?

Karşılaştığımız çiftlerin krizleri bizi, sorun bağdan çok fazla şey bekleyen bazı partnerlerin ölçsüz hırslarında değil midir diye sormaya yöneltiyor. Eğer birlikte oturmanın tahmin edilmeyen gizli gücünü yakalamak için beklentilerini azaltsalar projelerini başaracaklarını düşünebiliriz, ama onların bir rüyaya ihtiyaçları vardır. Aşk en yaygın rüyadır, çok sayıda kişiye mutluluğa açılan kapı gibi görünür.

Habitat sorununun incelenmesi bize anahtarın genellikle olduğu düşünülen yerde olmadığını öğretiyor. Şeyler gizli bir duygusal yüke sahiptirler. Hareket içindeki psikolojinin, oynamanın yansıdırlar. Bununla birlikte, oynadığımız zaman görmeyiz ve sürekli olarak oynamakta olduğumuzu görmeyiz. O halde oyunun bir görünüş, görüntü, serap olduğunu söylemeyi bırakmalıyız, oyun gerçektir ve şeyler hakikidir çünkü oyun onları sürekli olarak yaratır ve yeniden yaratır.

Aynı şekilde çift bağı açısından ideal; hemen yarın gerçekleşmesini beklemediğimiz ama bir gün olması için çabalamaya hazır olduğumuz andan itibaren, havada bir düşünce değildir.

SONUÇ

Yolumuzun sonunda aile evini ziyaret etmenin bizi sevinç ve heyecanla doldurduğunu belirtebiliriz. Belki onu daha iyi tanımış olduk, ama bütün sırlarını da açmadı bize. Bu ziyaret bize yeniden gelme arzusu verir. Eve dönmeyi severiz, bir kere, bin kere, aynı heyecanı hissedip hissetmediğimizi görmek için, ve kutsal bir yere döner gibi onu onurlandırmak için de. Her seferinde başka bir zenginlik, gizli hazinelerinden başka bir mücevher sunar bize, ama orada bulduğumuz hiçbir zaman bulacağımızı hayal etmiş olduğumuz şey değildir. Başka nedenlerin yanı sıra, işte bu yüzden de daha ziyade bir yeniden ziyaretten söz etmek uygun olacaktır. Gerçekten de bir ilk ziyaret yoktur, ya da daha çok ilk ziyaretin biz düşünmeden, ziyarette olduğumuzu değil de sonsuz, ebedi bir orada oturma halinde olduğumuzu sanarak gerçekleşmiştir. Bu, çocukken ve hep orada kalacağımızı düşündüğümüz zamanlardaydı. Oysa zamanla, çocukluğun bizi terk ettiği gibi, onu terk ettik. Bir gün anladık ki yalnızca geçilen bir yermiş.

Aile evi tanıdık olmasına rağmen yine de tuhaf, bize ait olanla, evin ve yakınlarımızın tarihi ile yoğrulmuş ve şekillenmiş kimliğimizle, bizi aydınlatmasına rağmen hüznün verici olarak kalır bizde.

El Koymalar

Bu yaşantılara bir şekil vermeyi denedim. İç habitat düşüncesi bunları belirlemeye ve aynı zamanda yaşama bırakmaya çalışıyor. Bu kavramlar, yaşanan gerçeklik üzerinde baskı yapmadıkları ve onu daha da apaçık kıldıkları ölçüde tutarlı ve aydınlatıcıdır. Yontulmuş bir nesneyi parlatan heykeltıraş gibi. Kuramsallaştırmak bir yeri ziyaret etmenin başka bir yolu olmalıdır. Bu sayfaların size aile evini ziyaret rehberi sağlamış olacağını umarım, ama ne bu rehber ne de ziyaret için bir kullanım kılavuzuna sahip değilim. Neresinden girerseniz girin, evin kokusu aynı şekilde çarpacaktır size. Önemli olan kendinizi bırakıp şaşırmasıdır. Aile evi bundan böyle sizi daha az korkutuyorsa ve hatta bu korkuyu sevmeğe başladıysanız bu kitap işlevini görmüş olurdu.

Çok sayıda kişi hissettiklerinden utanç duyar, ama kim olduğumuzdan, yaşadıklarımızdan neden utanç duymak gereksin? Sizde hoş olmayan duygular uyandırsa bile, bu aile evini size daha az ait bir şey haline getirmez. Üzerine o kadar çok mürekkep harcanan psikanalizde talep konusu bu düşünceye indirgenir. Hasta şöyle diyebilir: “Ben aykırı biriyim, ama kendimden nefret edemem çünkü nevrozum bana ait, ben oyum”. Ve hasta terapistinden tam olarak ne ister? Aykırılığından nefret etmemesini ve öyle olmasının bir sebebi olduğunu anlamasını.

Ev, o benim, varlığımdır, kötü olamaz; kimliğimin bütünleyici bir parçasıdır ev. Beden imgesi temsilinin oturulabilir alana genişlemesi, tam da aidiyetle damga-

lanmış olan kendi-alan uyuşması ilkesini ortaya çıkarmaya olanak tanır. Çünkü saçlarımdan nefret edebilirim, ama bedenimin bütünleyici bir parçası olmaları nedeniyle onlardan kurtulamam.

Bununla birlikte başka bir düşünce, üzerinde sıkça durduğum bir düşünce, bu tartışmada yer buluyor gibidir. Dünya değişen şeylerden mi yoksa sürüp giden şeylerden mi kurulu bir dünyadır? Ev değişken bir antite midir yoksa inşa edildiği mineral madde gibi durur ve sonsuz mudur?

Sonra, kimlik hep aynı mı kalır? Bu soruyu kendilik, benlik, temsil kavramına olduğu gibi aile bağlamına da oturtabiliriz. Uzaktan bakınca aile sert bir nesne gibi görünür, ama yakından bağ ağlarıyla dokunmuş bir kumaştır. Mineraller dünyası ve ruhsal dünya arasındaki farklardan biri, inorganik maddenin ilk ve son olarak yapılmasına karşın, sürekli olarak dokunan, sökülen, yeniden dokunan bağlar gibi ruhsallığın durmadan yapıp sökülmesidir. İç aile habitatını incelemek bize orada hiçbir şeyin son şeklinde ve değişmez olmadığını öğretti. Organizmaların kesin şekilleri görünüşü altında, biyolojik olan dahi, hücreler ve onları oluşturan moleküller düzeyinde durmaksızın değişir: yaşam da sürekli değişim içindedir. Şeylerin hareketsiz olması miskin zihinlerin sofuca bir dileğinden başka bir şey değildir...

Burada çalışmamın bana en merkezi sonuçlarından biri olarak görünen bir noktaya geliyorum: aile habitatı dönüşümün etkisi altında yaşamaktadır.

Birlikte Hareket Etmek İçin Oturmak

Hareket düşüncesi eylemin temsilin kalbinde bulunduğunu kavramamıza yardım etti. Ardından aileyi anlamamıza hizmet etti: aile bağlardan, akrabalık bağlarından yapılmış bir ağdır. Ama arada başka bir bağ ortaya çıktı: birlikte oturma bağı. Ve bu sonuncunun bize öğrettiği, evlatlık bağının güçlendirilmeye, hatta yeniden dokunmaya ihtiyaç duyduğu noktada bu bağı harekete geçebileceğidir.

Ben de başka birçokları gibi psikolojide anne üzerine yaslanmadan /anne yaslanmasından, onun psikolojisinin yapılandırıcı öneminden, becerikliliğinden çok söz ettim. Oysa bugün, yaslanmanın yapıtını tamamlamak için yenilenmeye ihtiyacı olduğunu ve ona bir yönelim, hatta bir varoluş verenin, başlangıçta onun ürünleri olsalar da, başka antiteler tarafından önceden hazırlanmış geçitler olduğunu kabul etmenin zamanı gelmiştir. Ev için de böyledir.

Eğer bunu kararlı bir şekilde ve gerekli olduğu anlaşılan bir süre boyunca yapmıyorsa annenin kendisini çocuğu ile ilgili olarak sarsılmaz bir şekilde müsait olarak tanımlaması bir işe yaramaz. Aynı şekilde babanın da otoriteyi temsil ettiğini söylemesi bir işe yaramaz, eğer bunu kararlı bir şekilde ve gerekli olduğu her seferinde, ardından babanın söylediğini uygulamaya koyacağı zaman çocuğa eşlik ederek otorite uygulamıyorsa. Birlikte oturma bağı evlatlık ilişkisinin bu katılım ve izlerini doğrulayarak işler. Bu nedenledir ki ailenin evlatlık bağlarını ya da parçalanmış çiftlerin bağlarını yeniden dokuması gerektiğinde ikame bir rolü vardır. Ye-

niden kurulmuş, evlat edinmiş ve eşcinsel ebeveynli aileler bunu olgular düzeyinde kabul ederler. Bugün buna daha açık bir şekil verebilecek durumdayız. Birlikte oturma bağı evlatlık bağını “yapar”; ona duvarlarını ve koridorlarını verir.

Her koşulda bağ eksik olma tehlikesi altında olduğu zaman görünür olur. Yoksa fark edilmez. Genellikle şeylerin ve varlıkların açıklığına yapışmıştır. Dokunması karanlıkta gerçekleşir. Ama daha önemsiz değildir. Birinin özneliği diğerininki ile karşılaşır, öznellikleri karşılıklı birbirlerinden beslenir; birbirlerine göre konumlanmak, hatta değişikliğe uğramak durumunda kalırlar. Böylece paylaşılan proje, mit ya da ideal gibi ortak antitelerin temelini atarlar. Birlikte oturma bağına gelince, bu zihinlerin birbirlerine nüfuz etmelerinin meşru kabul edilmesine katkıda bulunur. Bunun için aym ve özdeş olanı iyileştirir, bizi yakınımızın ve komşumuzun solumasına olduğu gibi terine de alışmaya götürür. Birlikte oturma bağı ötekine yönelik müsait olmamızı teşvik eder ve ondan sorumlu olduğumuzu, acılarının bizi ilgilendirdiğini, üzüntü ve sevinçlerine dâhil olduğumuzu hatırlatır bize. Ötekine doğru gitmek, talepleri gereğince hareket etmek aynı şekilde kendini kuracak şekilde davranmak anlamına gelir. Zihinsel ve çıkar paylaşımının koşullarını yaratarak kendi narsisizmini besler insan.

Oynamak

Evle bağımız duygular, temsiller, bellek, eylemler yoluyla kurulur. İz, eylemlerin, hareketlerin, kullanımın

anısıdır. Başka beden hareketleri ve hareketlerin etkisi ile yüzeye çıkar. Alanın, ancak içine dâhil olduğu oyun yoluyla anlamı vardır, nasıl evin nesnelere, sabit olanlar da dâhil olmak üzere, var olabilmek için sanki onlarla “eğlenmeye” çağırırlarsa. Bu oyunun başka bir işlevi de vardır, bir simgesele yaşam verme işlevi.

Mantıksal sonuç şöyle özetlenebilir: evin kapsayanları, bilinçdışımızın formel gösterenleri ile ilişki halinde olduklarından onları kullanma tarzımıza bağımlıdır. Ve gerçekte onları farklı nedenlerle severiz:

1. Bize eşlik ederler ve yaşamımızı kolaylaştırırlar.
2. Durmaksızın bize geçmişimizi hatırlatırlar ve doğduğumuz evle birlikte, diğer bütün evleri, onların içinde ilk ev olan ana rahmindeki yaşantımızı ve tabii yakınlarımızla olan bağlarımızı hatırlatırlar.
3. Kuşaklarötesi hikâyenin eski temsillerine (bu hikâyenin mitlerine, geleneklerine, destanlarına, sırlarına ve hayaletlerine) gönderme yaparlar.

Aile evinde değişmez bir şekilde iki şey ayrıcalıklı olarak gelişir, her ikisi de kendilik değerimizi ödüllendirmek ve beslemek için olmak üzere mahremiyetimiz ve sahiplik ihtiyacımız. Bu gelişmelerle iyi narsisizmin, büyümenin hizmetinde olan narsisizmin önemi doğrulanır. Böylece kendi arazilerine sarılanlar sanıldığından daha az deli görünürler bize. Evden yoksun kalanlar bu yüzden çok acı çekmektedirler. Onların üzüntüsünü anlamak bize düşmektedir. Eğer bu kitap okuyucuyu bu konulara duyarlı kılabilirdiye, yazar çalışmasını tamamlamış olacaktır.

KAYNAKÇA

- Anzieu D. (1975) *Le groupe et l'inconscient*. Paris, Dunod, 3e éd. 1999.
- Anzieu D. (1985) *Le Moi-peau*. Paris, Dunod, 2e éd. 1995.
- Anzieu D. (1987) "Les signifiants formels et le moi peau", in Anzieu D. et coll., *Les Enveloppes psychiques*, Paris, Dunod, p. 1-22.
- Anzieu D. (2002) "Enveloppes psychiques", in A. de Mijolla (dir.) *Dictionnaire international de la psychanalyse*, I, 523, Paris, Calman-Lévy.
- Auge M. (1989) *Demeures et châteaux*, Paris, Seuil.
- Bachelard G. (1957) *La poétique de l'espace*, Paris, PUF.
- Berenstein I. (1976) *Familia y salud mental*, Buenos Aires, Paï-dos.
- Bion W.R. (1962) *Aux sources de l'expérience*, tr. fr. Paris, PUF, 1982.
- Borges J.-L. (1977-1978) *Conférences*, tr. fr. Paris, Callimard, 1985.
- Bourdieu P. (2000) *Les structures sociales de l'économie*, Paris, Seuil.
- Cadoretta. (2002) *Des parents comme les autres*, Paris, Odile Jacob.
- Cuynet P. (1999) "La maison de rêve", *Le divan familial*, 3, 59-72.
- Daniel J. (2001) "De l'amitié" in *L'amitié* (collectif), *Le nouvel observateur (numéro spécial)*, Paris.
- Decherf G. et ali. (2003) *Souffrances dans la famille*, Paris, In Press.
- Depaulej-CH. (2002) "L'impossibilité du vide: fiction littéraire et espaces habités", *Communications*, 13, 185-202.
- Dibie P. (1987) *Ethnologie de la chambre à coucher*, Paris, Grasset.
- Eiguer A. (1981) in A. Ruffiot et ali. *La thérapie familiale psychanalytique*. Paris, Dunod.
- Eiguer A. (1983) *Un divan pour la famille*. Paris, Le Centurion.
- Eiguer A. (1987) *La parenté fantasmatique*. Paris, Dunod.

- Eiguer A. (1989) *Le pervers narcissique et son complice*, Paris, Dunod, troisième édition 2003.
- Eiguer A. (1991) *La folie de Narcisse*, Paris, Dunod.
- Eiguer A. (1994) *Une fêlure dans le miroir*, Paris, Bayard.
- Eiguer A. (1997a) in A. Eiguer et ali. *Le générationnel*, Paris, Dunod.
- Eiguer A. (1997b) "L'habitat familial", P. Cuynet (sous la direction) *Image du corps. Du groupe à la famille*, Besançon, APFC.
- Eiguer A. (1997c) *Petit traité des perversions morales*, Paris, Bayard.
- Eiguer A. (1999a) "L'appropriation de l'espace de la maison", *Le divan familial*, Paris, In press éditions, 3,43-55.
- Eiguer A. (1996) *Du bon usage du narcissisme*, Paris, Bayard.
- Eiguer A. (2000a) "Filiation ou lien filial?" *Le divan familial*, 5, 13-25.
- Eiguer A. (2000b) "L'esthétique du jeu dans l'espace psychique groupai", *Revue française de psychothérapie psychanalytique de groupe*, 33, 6-25.
- Eiguer A. (2001a) *Des perversions sexuelles aux perversions morales*, Paris, Odile Jacob.
- Eiguer A. (2001b) "Psychoanalyse du déménagement", *L'autre*, 2, 3, 509-520.
- Eiguer A. (2001c) *La famille de l'adolescent: le retour des ancêtres*, Paris, In press éditions.
- Eiguer A. (2002a) *L'éveil de la conscience féminine*, Paris, Bayard.
- Eiguer A. (2002b) "La montée en force des perversions", *Revista de psicoanalysis*, 59, 3.
- Fairbairn W.R. (2000) *Psycho-analytical studies of personality*, 1952, tr. fr. Le Hublot-Editions In Press.
- Ferenczi S. (1927-1933) *Œuvres Complètes IV*, Paris, Payot, 1982.
- Forzano G. (1916) *Gianni Schicchi*, Opéra de Puccini G. selon la *Divina Commedia*, Dante, Opéra de Paris, 1987.
- Freud S. (1908) "Les théories sexuelles infantiles", tr. fr. in *La vie sexuelle*, Paris, PUF, 14-27.

- Freud S. (1912) *Totem et tabou*, tr.fr. OC XIX, 29-38.
- Freud S. (1914) "Introduction au narcissisme", OC XIII, Paris, PUF.
- Freud S. (1915) "Deuil et mélancolie", tr. fr. in *Métapsychologie*, Paris, Gallimard, 1969.
- Freud S. (1919) "L'inquiétante étrange té", tr. fr. in *Essais de psychanalyse appliquée*, Paris, Gallimard, 1984.
- Freud S. (1923) *Le moi et le ça*, tr.fr. OC XVI, Paris, PUF.
- Freud S. (1932) "Sur la conquête du feu", OC XIX, Paris, PUF, 29-38.
- Granjon E. (2004) in Angel P., Mazet Ph., *Guérir les souffrances familiales*, Paris, PUF.
- Green A. (1982) *Narcissisme de vie, narcissisme de mort*, Paris, Minuit.
- Jeammet Ph. (1980) "Réalité externe et réalité interne", *Revue française de psychanalyse*, 44, 481-522.
- Kaës R. (1999) *La théorie psychanalytique des groupes*, Paris, PUF.
- Kohut H. (1975) *Le soi*, 1971, tr. fr. Paris, PUF.
- Kohut H. (1977) *Therestauratnofde self*, Madison, International University Press.
- Laplanche J. (1987) *Nouveaux fondements pour la psychanalyse*, Paris, PUF.
- Lévinas E. (1991) *Entre nous*, Paris, Grasset.
- Marc O. (1972) *Psychanalyse de la maison*, Paris, Le Seuil.
- Mercier M. (1999) "Acheter une maison et sortir de la malédiction", *Le divan familial*, 3, 141-150.
- Nadeau S. (2002) *Homoparentalité*, Paris, Fayard.
- Ody M. (2003) "Troubles de la représentation chez un enfant de parent homosexuel", *Revue française de psychanalyse*, 1, 219-228.
- Ozoux-Teffaine O. (1999) "La maison en héritage et la transmission générationnelle", *Le divan familial*, 3, 131-139.
- Perron R., Perron-Borelli M. (1997) *Fantasme, action, pensée*, Alger, Editions de la Société algérienne de psychologie.

- Pichon P. (2002) "Vivre sans domicile fixe: l'épreuve de l'habitat précaire", *Communications*, 73, 11-30.
- Pontalis J.-B. (2002) *En marge des jours*, Paris, Gallimard.
- Rank O. (1909) *Le mythe de la naissance du héros*, tr. fr., Paris, Payot, 1983.
- Robert (1957) *Le Dictionnaire*, Paris, Société Le Littré.
- Romains J., Zweigs. (1923) *Volpone*, d'après Benjonson, Paris, Gallimard, 1950.
- Rosselin C. (2002) "Pratiques habitantes dans les logements d'une seule pièce", *Communications*, 73, 95-112.
- Schilder P. (1923) *L'image du corps*, Paris, Gallimard, 1968.
- Shaffer R. (1976) *Un nouveau langage pour la psychanalyse*, tr. fr. Paris, PUF, 1990.
- Slavson S. (1953) *Psychothérapie analytique de groupe*, Paris, PUF.
- Stolorow R.D., Brandcraft B., Atwood G.E. (1987) *Psychanalytical treatment: an intersubjective approach*, Hillsdale (New Jersey), The analytic press.
- Vernant J.-P. (1999) *L'univers, les dieux et les homes*, Paris, Le seuil.
- Veillet, C. (2002) "Desenjeux de l'héritage à l'adoption", *Le divan familial*, 8, 185-194.
- Vidal J.-P. (1999) "L'habitat familial et ses rapports avec l'espace psychique", *Le divan familial*, 3, 13-30.
- Vigouroux F. (1999) *L'âme des maisons*, Paris, PUF.
- Winnicott D. (1970) "Distorsion du moi en fonction du vrai et du faux self", 1960, tr. fr. *Processus de maturation chez l'enfant*, Paris, Payot.
- Winnicott D. (1971) *Jeu et réalité*, tr. Fr. Gallimard, 1975.
- Yahyaoui A. (1999) "Migration: la maison diffractée", *Le divan familial*, 3, 161-170.
- Yahyaoui A. (2001) "L'ailleurs, le non lieu: psychologie de l'espace et contextes d'exils", *Perspectives Psychiatriques*, 40, 5, 348-352.

DİZİN

- Aidiyet duygusu, 48
Aile bağları, 11, 139, 146, 152,
157, 158, 197, 198
Aile miti, 173
Aile romanı, 162
Ailenin rüyasal etkinliği, 83
Akralılık bağları, 10, 56, 104,
109, 119, 151, 155, 157, 160,
198
Anzieu, D., 32
Ara bölge temsili, 34
Arman, 91
Asomatognozi, 24
Auge, 201
Bachelard, 10, 17, 27, 42, 134
Bağımlılık, 7, 123
Barnaksız, 9, 140, 141
Beden imgesi, 17, 20, 24, 25,
26, 29, 35
Bellek, 5, 39, 41, 115, 128, 199
Berenstein, I., 43, 44
Biçimsel gösterenler, 68, 72
Bion, W., 68, 201
Birlikte oturma, 10, 11, 56, 104,
109, 153, 156, 198
Borges, J., 120, 201
Boşanma, 11, 56, 157, 166, 189
Bourdieu, P., 27, 28, 103, 104,
105, 106, 201
Bulimiya, 169, 172, 173
Cadoret, A., 161
Cuynet, P., 44, 45, 202
Çiftin ayrılması, 188
Daniel, J., 63, 112, 201, 202
Decherf, G., 31, 201
Depaule, J.-CH., 48
Deri-benlik, 38, 39, 67, 68
Devinimlilik, 52
Dibie, 29
Dolandırıcı, 112
Duchamp, 91
Düzenleme, 28, 69, 94
Edepi, 83
Eiguer, 71, 124, 145, 186, 190,
201, 202
El koyma, 93, 97, 166
Empati, 61
Ensest, 175
Ensestüellik, 173, 175
Erken dönem etkileşimleri, 30

- Erojen beden, 25
Eşcinsel, 56, 155, 177, 178, 180, 199
Eşcinsel çift, 177, 180
Eşcinsel ebeveynli aile, 155
Eş-ebeveynlik, 180
Eşyalar, 90, 91, 93, 95, 97, 98, 102, 108, 125, 128, 132, 188, 189, 190
Ev ziyareti, 32
Evin bir resmi, 44
Evlat edinme, 158, 160, 161, 163, 164, 166
Eylem temsili, 52

Fairbairn, W.R., 202
Ferenczi, S., 64
Fetişist, 94, 95, 190
Freud, S., 20, 24, 36, 52, 59, 60, 63-65, 71, 72, 117, 202, 203

Gayri meşru çocuk, 114
Geçiş alanı, 36
Geçiş nesnesi, 34
Geçişsel, 34, 35
Göçebelik, 125
Göçmen, 142
Granjon, E., 40
Green, A., 93, 203
Güç ittifakları, 43

Haset, 90, 165
Hayalet, 40

Hipokondriyak, 75
Histriyonik, 75

İç grup, 36
İç (içsel) habitat 11, 26, 35, 36, 37, 38, 43, 45, 47, 51, 57, 101, 110, 140, 142, 187
İçe atma, 26
İlk bastırma, 72
İşgal edilebilecek evleri, 140
İşlevsel el koyma, 93

Jaitin, J., 74
Jeammet, P.H., 53

Kadınınsının reddi, 110
Kaës, R. 160, 203
Kapalı yer korkusu, 107
Kapsayıcılık, 39
Kardeşlik, 112, 160
Karşılıklı düşlem kurma, 33
Kendilik değeri, 65, 66
Kendilik psikolojisi, 61, 67
Kendini koruma, 65
Kimlik, 33, 59, 70, 197
Kleptomani, 191
Kohut, H., 61, 67, 203
Kökensel, 23, 72, 142
Köklerinden kopma, 144, 146
Kuşaklarötesi vekâletler, 117
Kuşaklarötesi hikâye, 163, 200

- Lanet, 115, 119, 165
 Laplanche, J., 64
 Levinas, E., 64
 Levirat, 171
- Mahrem, 19, 38, 62, 70, 71, 73, 81, 85
 Mahremiyet, 9, 11, 29, 55, 57, 59, 60, 62, 70, 72, 73, 74, 78, 83, 158, 170, 186
 Mahzen, 26, 41, 42
 Mani hastalığı, 89
 Mercier, M. 119
 Miras, 11, 28, 90, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 120, 167, 187
- Nadaud, 178
 Narsisizm, 65
 Nesne, 11, 20, 21, 22, 30, 34, 37, 40, 41, 43, 46, 47, 48, 50, 51, 52, 53, 55, 63, 64, 66, 73, 74, 75, 84-92, 94, 108, 117, 140, 177, 178, 184, 190, 197
 Nesne ilişkileri, 63
 Nesnel, 39
- Obsesif, 76
 Odalar arası dolaşım, 42
 Odaların dağılımı, 5, 42
 Ody, M., 178
 Oturma odası, 46
 Oynamak, 8, 199
- Oyun, 90, 95
 Ozoux-Teffaine, O., 115, 203
- Öznelliklerarasılık, 12, 54, 61
- Perron, R., 203
 Pichon, P., 140
 Pontalis, J.-B., 59, 204
 Psikanalitik aile terapisi, 31
 Psikotik, 30
 Puccini, 112, 202
- Rank, O., 161
 Romains, J., 204
 Rosselin, C., 50, 204
 Ruhsal anoreksi, 131
 Ruhsal deri, 38, 39
 Ruhsal miras, 118
 Ruhsal sergileme, 61
- Sahtekâr, 112
 Sahte-kendilik, 150
 Sapkın, 22, 45, 93
 Sapkın anlaşmalar, 45
 Schilder, P., 20, 204
 Shaffer, R., 204
 Simgesel baba, 179
 Skopik dürtü, 47
 Slavson, S., 128, 204
 Somatognozi, 24
 Soy zinciri, 78, 157

Soybağı, 157, 158, 160, 161,
173, 181

Stolorow, 61, 204

Suçlular, 90

Şehvet üçlemesi, 173

Şizofren, 73

Tarikat, 174

Taşınma, 11, 86, 121, 122, 125,
126, 129, 130, 132

Tavan arası, 41, 76

Tekinsizlik, 18, 32, 125, 127,
142

Tekinsizlik duygusu, 32

Temsil, 13, 18, 20, 21, 22, 26,
33, 34, 38, 40, 50, 51, 63, 72,
84, 86, 97, 129, 141, 144,
177, 188, 197, 198

Teşhircilik, 60

Totoloji, 48

Transnarsisizm, 67

Vernant, 152, 153, 204

Veillet, 204

Vidal, 37, 204

Vigouroux, 54, 204

Webcam, 29

Winnicott, 34, 36, 64, 71, 72,
204

Yahyaoui, 129, 143, 144, 204

Yas, 40, 64, 116, 117-119, 126,
170, 192

Yaygın gelişim bozukluğu, 96

Yeni Aile Kurulması, 166

Yeni gerçekçilik, 91

Yer değiştirme mekanizması,
124

Yetki alanının simgeselliği, 50

Zweig, S. 113

EVİN BİLİNÇDİŞİ

ALBERTO EIGUER

Ev bizi kapsayabilmek için sağlam olmalıdır, yani kendimizi rahat hissetmemizi sağlayan bir alanın sınırlarını çizmek yoluyla bize güven verebilmek için “sert”, “yalıtkan ve dışarıya kapalı” olmalıdır. Ama dış dünya ile iletişimimiz temeldir ve ev de bizi dış dünyadan koparmadan, uygun bir şekilde etkinliklerimizi geliştirmemize olanak tanımak için aynı zamanda “esnek” ve “açık” olmalıdır. Evin de bedenimiz kadar bize yararlı ve doyum kaynağı olmasını bekleriz. Bunun sonucunda habitat üzerinde bedenimizin “resmini” az çok yeniden üretiriz; beden hatlarımızı ve fizyolojisinin çizgilerini orada yeniden yaratırız.

ALBERTO EIGUER

 BAĞLAM

ISBN 978-605-5809-72-0

9 786055 809720